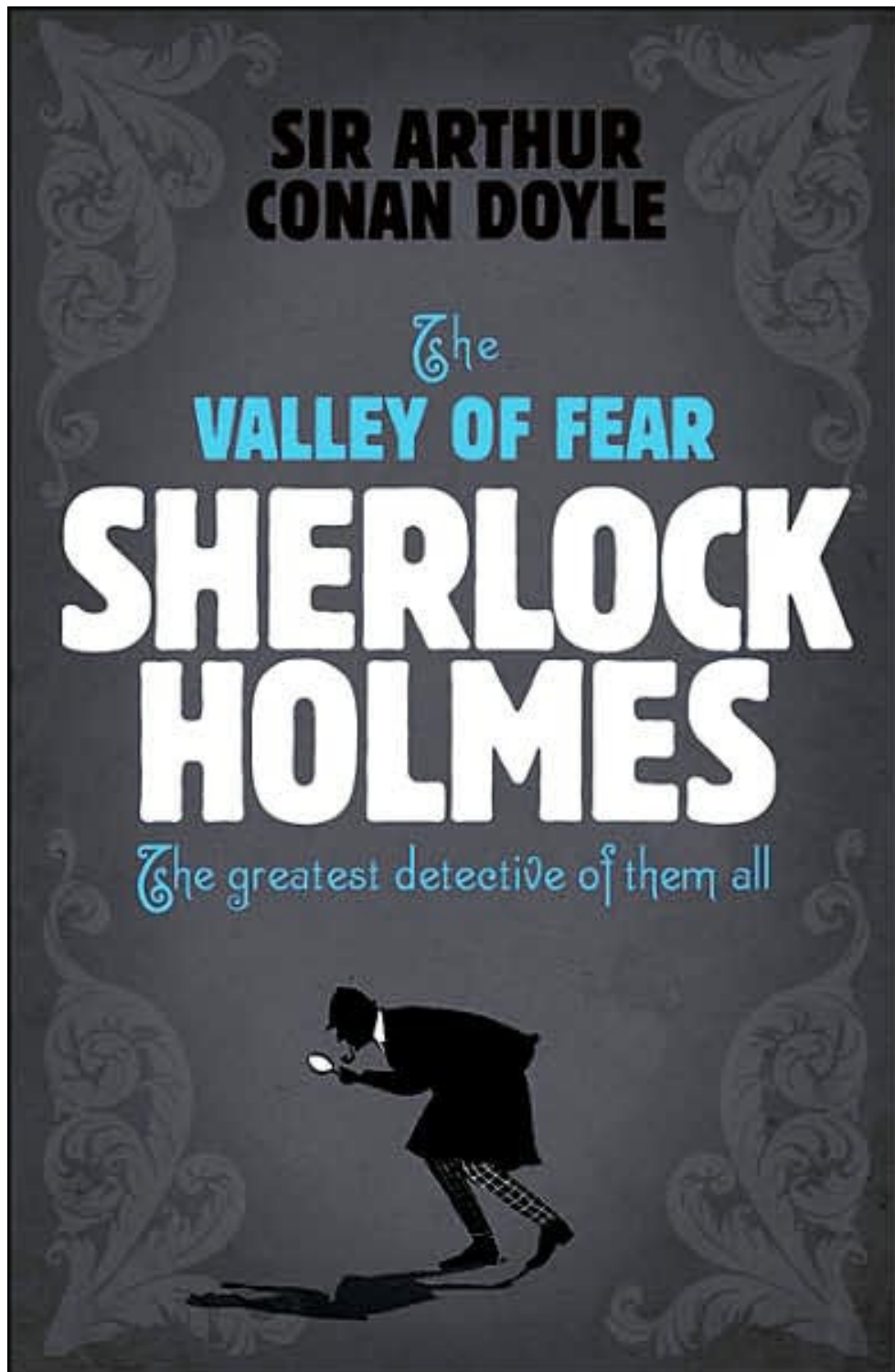

Naslov originala THE VALLEY OF FEAR

SIR ARTHUR CONAN DOYLE

DOLINA STRAHA

Tajno udruženje

Sadržaj:

Prvi dio: **TAJNO UDRUŽENJE**

- I. Naš čovjek
- II. Starješina
- III. Loža 341, Vermissa
- IV. Dolina straha
- V. Najcrnji dan
- VI. Opasnost vreba
- VII. Birdy Edwards upada u zamku .....

PRVO POGLAVLJE

Naš čovjek

Bilo je to četvrtoga februara godine 1875. Zima je te godine bila žestoka, a debeli sloj snijega ispunio je gudure Gilmertonskoga gorja. Kako je ralica osigurala prohodnost željezničke pruge, poslijepodnevni se vlak, koji povezuje niz rudarskih naselja, polako, stenjući, uspinjao uz strminu koja počinje kod Stagvilla, gradića u podnožju, pa ide prema Vermissi, glavnom središtu tog područja, smještenom u gornjem dijelu doline. Na tom se mjestu pruga ponovo počinje spuštati prema Barton's Crossingu, Helmdalu i poljoprivrednom kraju Merton. Ta je pruga zapravo jednotračna, no proširena je mnogim sporednim kolosijecima na kojima su dugi redovi vagona natovarenih ugljenom i željeznom rudom. Oni svjedoče o skrivenom bogatstvu što je privuklo te okrutne ljude, a s njima i vrevu života u ovaj najpustiji dio Sjedinjenih Američkih Država.

I doista, pust je to kraj. Kako je prvi pionir prošavši njime mogao i zamisliti da su najljepše livade i zeleni pašnjaci bezvrijedni u usporedbi s ovim sumornim krajolikom prekrivenim ili krševitom goleti ili gustom šikarom! Iznad mračnih i jedva prohodnih šuma visoko su se uzdizali suri planinski vrhovi, bijeli od snijega i oštih nazubljenih stijena, a među njima se izvijala duga, zavojita dolina uz koju je polagano gmizao mali vlak. Upravo je u prvom, dugom, putničkom, vagonu upaljena petrolejka osvijetlila lica dvadeset do trideset ljudi koji su tu sjedili. Većina su bili radnici što su se upravo vraćali kući nakon radnoga dana provedenog u

nižem dijelu doline. Među njima je bilo desetak rudara, što se moglo zaključiti po njihovim čađavim licima i rudarskim fenjerima. Sjedili su u grupi, pušili i tiho razgovarali.

Snažno se rukovaše.

- Vidim da govoriš istinu; ali ipak treba provjeriti. Podigne desnicu do desne obrve. Putnik odgovori podigavši lijevu ruku do lijeve.

- Tamne su noći neugodne - reče radnik.

- Da, za strance na putu - odgovori drugi.

- To je u redu. Ja sam brat McMurdo, iz Lože 341, u Chicagu, šef mi je J. H. Scott. Zaista sam imao sreću da odmah naiđem na brata.

- Ima nas i ovdje mnogo. Nigdje po Sjedinjenim Državama ne cvjeta ovaj Red kao baš ovdje, u dolini Vermisse. Ali dobro će nam doći takva prinova kao što si ti. Ne razumijem kako tako čio mladić i još k tome član Sindikata ne može naći posla u Chicagu.

- Imao sam ja posla koliko sam htio - reče McMurdo.

- Zašto onda nisi ostao?

McMurdo pokaže glavom prema policajcima i osmjehnu se.

- Mislim da bi oni tamo vrlo rado doznali zašto - reče.

Scanlan uzdahne suosjećajno.

- U nevolji si? - prošapta.

- I te kakvoj!

- Kažnjenik?

- Još gore!

- Nije valjda riječ o ubojstvu?

- Rano je da o tome govorimo - reče McMurdo dajući do znanja da je rekao više nego što je namjeravao. - Dovoljno je da ti kažem da sam imao važne osobne razloge da napustim Chicago. Tko si ti da me ispituješ o takvim stvarima?

U sivim očima skrivenim iza naočala iznenada bljesne opasna srdžba.

- Dobro, dobro, prijatelju. Nisam mislio ništa loše. Ma što da si učinio, drugovi ti neće zamjeriti. Kamo sada ideš?

- U Vermissu.

- To je treća stanica odavde. Gdje ćeš odsjesti?

McMurdo izvadi kuvertu i približi je slaboj svjetlosti petrolejke.

- Evo adrese: Jakov Shafter, ulica Sheridan. To mi je prenoćište preporučio jedan poznanik iz Chicaga.

- Ne znam za njega, Vermissa mi je izvan ruke. Živim u Hobson's Patchu, u koji evo upravo stižemo. No, prije nego što se rastanemo dat ću ti savjet. Ako se nađeš u nevolji, odmah pođi u Zadrugni dom k šefu McGintyju. On je predsjednik Lože u Vermissi i ništa se bez njegove volje u ovom kraju ne događa. Do viđenja, prijatelju! Možda ćemo se jedne od slijedećih večeri naći u Loži. Ali upamti moje riječi: upadneš li u nepriliku, pođi šefu McGintyju!

Scanlan siđe, a McMurdo ponovo ostane sam, prepušten svojim mislima. Noć se već bila spustila, a plamen visokih peći sukljao je i zavijao u mraku. Nad tom sablasnom pozadinom kretale su se, savijajući se u mukotrpnom radu, crne sjene ljudskih tjelesa, u ritmu kretanja ručki i čekrka, praćene neprestanim zveketom i tutnjavom. - Zamišljam da ovako nekako izgleda pakao - začu se nečiji glas. McMurdo se okrene i opazi da se jedan od policajaca primakao bliže prozoru i da promatra tu usijanu pustoš.

- Što se toga tiče - reče drugi policajac - vjerujem da pakao mora biti sličan ovome. Začudio bih se kad bih saznao da dolje ima gorih đavola nego što su neki od onih koje bismo mogli imenovati.

- Čini se da si nov ovdje, mladiću?

- Pa, što ako jesam? - otrese se McMurdo.

- Samo jedno da ti kažem, gospodine. Savjetovao bih ti da pažljivije biraš svoje prijatelje. Na tvome mjestu mislim da ne bih počeo s Mikom Scanlanom i njegovom bandom.

- Sto mu gromova, što se tebe tiče tko su moji prijatelji? - zagrmi McMurdo takvim glasom da su se svi u vagonu okrenuli prema njima. - Jesam li vas pitao za savjet ili možda mislite da sam takva budala da ne mogu bez njega? Kad vas se nešto pita onda odgovarajte, a što se mene tiče načekat ćete se dok vas ja nešto upitam.

Zabaci glavu i naceri se prema patroli s izrazom psa koji reži. Nevjerojatna žestina kojom je njihov pokušaj približavanja bio odbijen zaprepasti policajce, trome i dobroćudne ljude.

- Što se ljutiš, strance? Opomenuli smo te za tvoje dobro, jer si, kako vidimo, nov ovdje.

- Ovo mjesto mi je strano, ali vi i vama slični nisu mi nimalo novi! - poviče McMurdo bijesno. - Svugdje ste vi jednaki, gurate nos u sve i dajete savjete koje nitko od vas ne traži!

- Možda ćemo se uskoro ponovo vidjeti - naceri se jedan od dvojice policajaca.

- Ti si mi prava ptičica, sve mi se čini!

- I meni se to učinilo - opazi drugi. - Vjerujem da ćemo se uskoro susresti.

- Nemojte misliti da vas se bojim - poviče McMurdo.

- Zovem se Jack McMurdo - eto vam. Ako me trebate, naći ćete me kod Jakova Shaftera, u ulici Sheridan, u Vermissi - ništa ne skrivam, vidite li? Usudit ću vam se, u to ne sumnjajte, pogledati u lice u bilo koje doba dana i noći.

Odvažno vladanje novajlije izazvalo je neskriveno odobravanje i divljenje rudara; policajci su samo slegli ramenima i nastavili prijašnji razgovor. Nekoliko minuta kasnije, vlak je uletio u slabo osvijetljenu željezničku stanicu na kojoj je većina putnika sišla, jer Vermissa je bilo najveće naselje uz tu prugu. McMurdo uzme svoju kožnatu torbu i upravo htjede krenuti u mrak kad mu pristupi jedan rudar.

- Tako mi boga, prijatelju, ti doista znaš kako treba razgovarati s policijom - reče glasom u kojem se još osjećao strah. - Uživao sam slušajući te. Daj da ti ponesem torbu i pokažem put. I onako prolazim mimo Shaftera.

I ostali su mu rudari, napuštajući stanicu, prijateljski zaželjeli laku noć. Tako je naš neobuzdani putnik postao ličnost u Vermissi još prije nego što je stupio na njeno tlo.

Ako je ovaj krajolik mogao zaplašiti čovjeka, grad ga je morao još više utuci. Bilo je neke sumorne veličine u onoj dugačkoj dolini, u onim golemim plamenim stupovima, u oblacima dima koji je iz njih sukljao, a mnogi humci posijani uz te čudovišne iskopine bili su vrijedni spomenici snage i radinosti ovih ljudi. No grad se pokazivao svugdje podjednako ružnim i prljavim. Ulica je čitavom širinom bila prekrivena izbrazdanom masom blatnoga snijega. Pločnici su bili uski i neravni. Mnoge plinske svjetiljke služile su samo zato da bolje osvijetle dugi red drvenih kućica okrenutih ulici svojim zapuštenim i prljavim verandama. Kad su se dvojica putnika približila gradu, slika je odjednom postala svjetlija jer su naišli na niz dobro osvijetljenih trgovina i mnoštvo točionica i kartašnica u kojima su rudari trošili svoje teško zarađene, ali ne tako male plaće.

- To tamo je Zadružni dom - reče vodič, pokazujući jednu od gostionica koja se uzdizala dostojanstveno, gotovo kao hotel. - Gazda mu je Jack McGinty.

- Kakav je to čovjek? - zapita McMurdo.

- Što? Zar nikad nisi čuo za šefa?

- Kako sam mogao za njega čuti kad znaš da sam tek stigao?

- A ja sam mislio da mu je ime poznato u svim sindikatima.

Prilično se često i po novinama pominjalo.

- U vezi sa čime?

- Pa, u vezi - ovdje rudar spusti glas - u vezi s ... poslovima.

- Kakvim poslovima?

- Za boga, čovječe, čudan si ti tip, bez uvrede rečeno. U ovom ćeš kraju čuti samo za jednu vrst posla, a to su poslovi Scowrera.

- Aha, čini mi se da sam u Chicagu čuo za Scowrere.. Razbojnička banda, zar ne?

- Šuti, tako ti života - poviče rudar uplašeno gledajući u suputnika.

- Čovječe, ne predstoji ti ovdje dug vijek ako tako govoriš na ulici gdje te svatko može čuti. Mnogi su bili na smrt premlaćeni, a manje su od toga rekli.

- Ja zapravo ništa o njima ne znam. Znam samo što sam pročitao.

- Ne kažem da to što si pročitao nije istina. - Dok je to govorio čovjek se nervozno obazirao oko sebe, zavirujući u svaku sjenku kao da se boji skrivene opasnosti. - Ako je ubojstvo kad nekoga proguta mrak, onda se to, tako mi boga, ovdje događa napretek.

Ali nemoj, strance, ni pomisliti da u vezi s time spomeneš ime Jacka McGintyja jer on čuje svaki šapat i ne oprašta ga, tako mi boga! No evo kuće koju tražiš - to je ona tamo, malo dalje od ceste. Vidjet ćeš da je stari Jakov Shafter koji njome upravlja poštenjak kakva nema na daleko.

- Hvala ti - reče McMurdo pruživši svom novom poznaniku ruku, te se s torbom u ruci uputi stazom koja je vodila do pokazane kuće. Došavši do vrata snažno zakuca. Otvori mu netko tko se neobično razlikovao od onoga koga je očekivao.

Bijaše to mlada i izuzetno lijepa žena. Bila je nalik na Švedanku, svijetle puti i kose, a prekrasne tamne oči tvorile su zanimljiv kontrast tom svijetlom okviru. Iznenadi se i zbuni ugledavši stranca te joj val rumenila prelije bljedo lice. Slika djevojke uokvirena svijetlom četvoricom otvorenih vrata učinila se McMurdu nečim naljepšim što je ikada vidio; njezinoj privlačnosti još je više pridonosila opreka s prljavom i sumornom okolinom. Ne bi ga mogla više iznenaditi ni da je ugledao predivnu ljubicu kako raste na smetlištu. Bijaše tako zanesen da je bez riječi stajao i zurio u nju; zato je ona prekinula muk.

- Mislila sam da je to otac - reče, a u glasu joj se ugodno osjećao lagani švedski prizvuk. - Idete li k njemu? U gradu je, no svaki čas očekujem da će se vratiti.

McMurdo je i dalje piljio u nju ne skrivajući divljenje dok ona napokon ne obori pogled, zbunivši se pred ovim pomalo nasrtljivim posjetiocem.

- Ne brinite, gospođice - izusti - nema žurbe. Vašu su mi kuću preporučili kao prenoćište. Mislio sam da će mi možda odgovarati, ali sada sam sasvim siguran da hoće.

- Brzo odlučujete - reče ona sa smiješkom.

- A tko i ne bi, osim ako je slijep - odgovori on. Ona se nasmije komplimentu.

- Udite, gospodine - reče. - Ja sam Ettie Shafter, kći gospodina Shaftera. Nemam majke, pa vodim kućanstvo.

Sjedite uz peć i pričekajte dok otac ne dođe. No, evo njega; možete odmah s njim ugovoriti stvar.

Stazom je prema kući umornim korakom prilazio postariji čovjek. McMurdo mu u nekoliko riječi objasni što želi. Reče da mu je neki poznanik po imenu Murphy još u Chicagu dao njegovu adresu. A Murphv ju je pak dobio od nekoga drugog. Stari ga je Shafter spremno primio. McMurdo, nije postavljao nikakvih uvjeta, osim toga činilo se da ne oskudijeva u novcu. Ugovoreno je da će dobiti stan i hranu za dvanaest dolara tjedno, te da će plaćati unaprijed. I tako se dogodilo da je McMurdo, bježeći pred zakonom (kako je sam rekao) našao utočište u domu Shafterovih; bit će to prvi korak u dugom nizu mračnih događaja koji će slijediti, a koji će se završiti mnogo godina kasnije u nekoj dalekoj zemlji.

DRUGO POGLAVLJE

Starješina

McMurdo je bio čovjek koji bi se u društvu vrlo brzo istakao. Ma gdje da se našao, ljudi bi odmah za njega saznali. Tako je za samo tjedan dana postao najvažnija ličnost u Shafterovu prenoćištu. Bilo je tamo još deset-dvanaest gostiju, ali oni su svi bili ili čestiti predradnici ili obični prodavači u trgovinama, svi redom mnogo beznačajniji od našeg mladog Irca. Kad god bi se navečer sastali, on je bio najspremniji za šalu, najzanimljiviji u razgovoru, najorniji za pjesmu. Bio je idealan drug u piću, obdaren sposobnošću da svuda oko sebe izazove dobro raspoloženje. Ali povremeno je, kao što smo vidjeli i u vlaku, davao maha svojoj ćudi i žestoko se uzbuđivao, što je izazivalo poštovanje, pa i strah svih onih s kojima je dolazio u doticaj. Prema zakonu i njegovim službenicima iskazivao je izrazit prijezir, što je neke prisutne oduševljavalo, a druge plašilo.

Od početka pokazivao je neskriveno divljenje prema gazdinoj kćeri koja mu je osvojila srce čim ju je prvi put ugledao. Nije bio nimalo plašljiv obožavalac. Već drugoga dana rekao joj je da je ljubi i otada je to neprestano ponavljao, ne obraćajući ni najmanje pažnje na sve što bi ona govorila samo da ga odvrati.

- Netko drugi? - povikao bi on. - Tim gore za tog drugog! Neka me se čuva! Zar da se odrekнем životne sreće i čežnje srca zbog nekoga drugog? Možeš, Ettie, do mile volje ponavljati to svoje »ne«, ali doći će dan kad ćeš napokon reći »da«, a ja sam dovoljno mlad da mogu čekati.

Bio je opasan obožavalac, brz na jeziku kao pravi Irac, nježan i umilan u ophođenju. Pratila ga je aureola iskusna čovjeka i čar tajanstvenosti što plijeni zanimanje žena i podstiče njihovu ljubav. Ponekad je pričao o ljupkim dolinama Monaghana, odakle je bio rodom, o dalekom otoku, blagim brežuljcima i zelenim livadama koje su se, gledane iz ovog okrutnog i hladnog kraja njegovoj mašti pričinjavale još čarobnijima. Iskusio je život drvosječe na obalama Michiga-na, našao se u gradovima Sjevera - Detroitu, Buffalu i napokon Chicagu gdje je radio u pilani. Podržavao je slutnju da su se u tom velikom gradu zbivale izuzetne stvari, u isto vrijeme čudne i intimne, tako da se o njima nije smjelo ni govoriti. Čeznutljivim je glasom izdaleka najavio svoj bivši ljubavni život, iznenadan odlazak i prekid starih veza zbog bijega u daleki svijet koji će ga napokon dovesti u ovu odvratnu dolinu. Ettie je pažljivo slušala, a u tamnim su joj se očima zrcalile i nježnost i sućut - osjećaji koji se tako lako i tako prirodno pretapaju u ljubav.

McMurdo je, s obzirom na to da je bio školovan, uskoro dobio privremeno zaposlenje kao knjigovođa. Kako je veći dio dana bio zauzet poslom, nije našao vremena da se javi šefu Lože Staroga reda slobodnih zidara. Na taj ga je propust uskoro upozorio Mike Scanlan, također član,

kojega bijaše susreo u vlaku. Taj crnomanjasti, nervozni čovječuljak oštih crta lica bio je zadovoljan što ga ponovo vidi. Nakon što je popio čašicu-dvije viskija otkrije mu razlog svog posjeta.

- I tako, McMurdo, sjetio sam se tvoje adrese pa sam pomislio: hajde da ga posjetim! Čudi me što se još nisi javio starješini. Kako to da nisi posjetio šefa McGintyja?

- Najprije sam morao naći posao.

- Moraš naći vremena za njega! Za ime božje, čovječe, ludo si postupio što već prvi dan nisi pošao u Zadržni dom i prijavio se. Ako se zamjeriš McGintyju... ali bolje nemoj, to se naprosto ne smije dogoditi - to je sve što ti mogu reći.

McMurdo se činio pomalo iznenađen.

- Već sam pune dvije godine član Lože, Scanlane, ali nisam još do sada znao da je to tako hitna stvar.

- Možda nije u Chicagu!

- Pa to je isto udruženje!

- A, je li?

Scanlan ga je gledao dugo i uporno. Bilo je nečeg zloslutnog u njegovu pogledu.

- A zar nije?

- To ću te pitati za mjesec dana. čuo sam da si popričao s policajcima kad sam sišao s vlaka.

- Kako znaš?

- Došlo mi je do ušiju - i dobre i zle vijesti brzo putuju po ovome kraju.

- Istina je da sam razgovarao. Skresao sam tim huljama u lice sve što o njima mislim.

- Ti si, bogami, čovjek po McGintyjevu ukusu!

- Što, zar i on mrzi policiju? Scanlan prasne u smijeh.

- Posjeti ga, stari moj - reče oprastajući se. - Ako ne odeš, zamržit će te više od policije. Poslušaj moj savjet i pođi smjesta.

Slučaj je htio da je McMurdo te večeri imao još važniji razgovor koji ga je uputio u istom smjeru. Možda stoga što je otvorenije nego inače pokazivao pažnju Ettie, ili se tek tada sumnja uvukla u već pomalo tromi mozak dobroćudnog starog Švedanina; bilo kako bilo, domaćin pozove mladića u svoju sobu i bez okolišanja počne razgovor.

- Čini mi se, gospodine, da vam je stalo do moje Ettie. Je li tako ili se možda varam?

- Pogodili ste! - odgovori mladić.

- Moram vam odmah reći da od toga ne može biti ništa. Netko vas je pretekao.

- To mi je već ona rekla.

- Budite sigurni da vam je rekla istinu! A da li vam je rekla o kome je riječ?

- Nije. Pitao sam je, ali nije htjela reći.

- Dakako da nije, nevaljalka. Nije vas htjela uplašiti.
- Mene uplašiti? - plane McMurdo.
- Da, prijatelju! Nije sramota bojati se Teda Baldwina.
- A tko je to, do đavola?
- Jedan od šefova Scowrera.
- Scowreri! Već sam čuo za njih. Scowreri amo, Scowreri tamo, neprestano se o njima šapuće. Čega se zapravo svi boje? Tko su napokon ti Scowreri?

Vlasnik prenoćišta nesvjesno spusti glas kao i svi oni koji su do sada spomenuli to strašno društvo.

- Scowreri su Stari red slobodnih zidara. Mladić se zapanji.
- Pa i ja sam član toga reda.
- Vi! E, da sam to znao, nikada vas ne bih u ovu kuću pustio. Sve da ste mi platili stotinu dolara tjedno!
- što tu nije u redu? To je društvo osnovano radi dru-garstva i milosrđa. Tako stoji u pravilniku.
- Negdje drugdje možda i jest tako. Ali ovdje nije.
- A ovdje, kakvo je to društvo?
- Društvo ubojica, eto kakvo je. McMurdo se sumnjičavo nasmije.
- Kako ćete mi to dokazati?
- Dokazati! Zar pedeset ubojstava nije dovoljno? Što je bilo s Milmanom i Van Shorstom, sa cijelom obitelji Nicholson, sa starim gospodinom Hvamom i malim Billom Jamesom, te tolikim drugima? I vi hoćete da vam se dokazuje? Zar postoji itko u ovoj dolini, bio on muškarac ili žena, tko to ne zna?

- Pazite! - ozbiljnim glasom upozori ga McMurdo. - Morate opozvati što ste maloprije rekli, ili pak, to dokazati. Prije nego što napustim ovu sobu, učinit ćete jedno od toga. Stavite se na čas u moj položaj. Dolazim prvi put u ovaj grad. Inače pripadam Udruženju koje je poznato po dobrim namjerama. Kao takvo postoji širom Sjedinjenih Država. I u času kad hoću da mu pristupim ovdje, vi mi kažete da je to isto što i razbojničko udruženje zvano »Scowreri«. Gospodine Shafter, mislim da mi dugujete ili ispriku ili objašnjenje.

- Mogu vam reći samo ono što svatko živ ovdje zna. Šefovi jednog udruženja su i šefovi drugoga. Ako se zamjerite jednome, osvetit će ga drugi. Često smo već to iskusili.

- To su brbljarije. Hoću dokaze! - reče McMurdo.
- Ostanete li ovdje, brzo ćete ih imati. No, ja zaboravljam da ste i vi jedan od njih. Uskoro nećete biti ništa bolji od drugih. A sad vi lijepo, gospodine, potražite drugo prenoćište. Ne možete više ovdje ostati. Zar nije dovoljno što jedan od te gospode udvara mojoj Ettie, a ja se ne usuđujem da mu zalupim vrata u lice već moram još trpjeti i takvoga stanara? Zaista, od sutra morate potražiti drugo prenoćište.

I tako je McMurdo bio prognan ne samo iz svoje udobne sobe već i daleko od ljubljene djevojke. Iste večeri našao ju je u dnevnoj sobi i povjerio joj svoju nevolju.

- Tvoj mi otac daje otkaz - reče. - Ne bih mario kad bi se samo radilo o sobi, no tek tjedan dana što te poznam, Ettie, a ti si mi postala sve, te ne mogu bez tebe živjeti.

- Ah, šutite, gospodine McMurdo! Ne govorite tako - poviče djevojka. - Već sam vam rekla da ste došli prekasno. Postoji drugi, te premda mu nisam obećala da ću se smjesta udati za njega, ipak ne smijem to nikom drugom obećati.

- A što da sam ja bio prvi, Ettie? Bi li tada bio bolje sreće?

Djevojka zaroni lice među dlanove.

- Da je bar nebo odredilo da vi budete prvi! - zajeca. Toga časa pade McMurdo pred nju na koljena.

- Za ime bojže, Ettie, neka ostane na tome! - poviče. - Zar ćeš upropastiti i tvoj i moj život zbog toga obećanja? Slijedi svoje srce, draga. Ono je sigurniji vodič nego nekakvo obećanje koje si dala i ne znajući što činiš.

I on uzme bijelu Ettinu ručicu među svoje čvrste smeđe šake.

- Reci da ćeš biti moja, pa ćemo se zajedno suprotstaviti zlu.

- Zar moramo bas ovdje?

- Da, ovdje.

- Ne, nikako, Jack! - On je zagrlji objema rukama. - Ne možemo ovdje! Zar me ne bi mogao povesti nekuda daleko?

Na McMurdovu licu čitala se unutrašnja borba, ali čas kasnije bilo je ono ponovo čvrsto kao granit.

- Treba baš ovdje - reče. - Uzet ću te, Ettie, pred očima cijelom svijetu i to upravo ovdje gdje smo sada.

- A zašto ne bismo zajedno nekamo pošli?

- Ne, Ettie, ne mogu otići odavde.

- Ali, zašto?

- Ne bih nikada više mogao pogledati ljudima u oči kad bih pustio da me otjeraju. Osim toga, čega se imamo plašiti? Zar nismo slobodni ljudi u slobodnoj zemlji? Ako me ti voliš i ako ja tebe volim, tko će se usuditi stati između nas?

- Ti ništa ne znaš, Jack. Prekratko si ovdje. Ne poznaješ tog Baldwina. Ne znaš ni McGintyja, ni Scowrere.

- Ne znam ih, ne bojim ih se i ne vjerujem u njih! - reče McMurdo.

- Ali reći ću ti, draga, živio sam među vrlo grubim ljudima i, umjesto da se ja njih bojim, oni su se na kraju bojali mene. Uvijek je bilo tako, Ettie.

Ako su ti ljudi, kako tvoj otac tvrdi, počinili toliko zločina u ovoj dolini, i ako ih svatko zna po imenu, kako to da nijedan nije priveden pred lice pravde? Odgovori mi na to, Ettie!

- Zato što se nitko ne usuđuje svjedočiti protiv njih. Ne bi živio ni mjesec dana nakon toga. Osim toga, oni uvijek nađu ljude koji će pod

zakletvom posvjedočiti da je optuženi bio daleko od mjesta zločina. Ali, zacijelo si o tome čitao. Ljudi kažu da sve novine u Sjedinjenim Državama o tome pišu.

- Istina je da sam nešto pročitao, ali mislio sam da je to izmišljotina. Možda ti ljudi imaju razloga da tako postupaju. Možda im je nanesena nepravda, pa nemaju drugog načina da se brane.

- Ali, Jack, neću ni da čujem da tako govoriš. Tako govori on - onaj drugi!

- Zar Baldwin tako govori?

- Da, zato ga i mrzim! Ah, Jack, sada sam ti priznala istinu: mrzim ga iz dna duše; ali ga se istodobno i bojim. Plašim se i zbog sebe, ali još više zbog oca. Kad bih se usudila izreći svoje osjećaje, sigurno bi nas snašlo veliko zlo. Zbog toga sam do sada odgađala odluku, služeći se poluobećanjima.

To nam je, zapravo, bio jedini izlaz. Ali kad bi ti pristao da pobjegnemo odavde, mogli bismo povesti tatu sa sobom i sretno poživjeti daleko od ovih zlih ljudi.

Na McMurdovu se licu ponovo ocrtaše sjene unutrašnje borbe, ali ponovo nadvlada odlučan izraz granitne čvrstine.

- Nikakvo ti se zlo neće dogoditi, Ettie - ni tebi ni tvom ocu. A što se zloće tih ljudi tiče, možda ćeš uskoro otkriti da sam ja gori od njih.

- Ne, neću, Jack. Uvijek ću imati u tebe povjerenja.. McMurdo se gorko nasmiješi.

- Dobri bože, kako me slabo poznaješ. Tvoje nevino srce i ne sluti što se u meni zbiva. Hej, tko je to tamo?

Vrata se otvore, a u sobu uđe pristao mladić razmetljiva držanja: vladao se kao da je gospodar kuće. Bio je to zgodan i elegantan mladi čovjek, otprilike istih godina kao McMurdo. Nije ni pomišljao da skine crni pusteni šešir široka oboda ispod kojega je izvirivalo lijepo, ali drsko lice samovoljna izraza i orlovskoga nosa; došljak ljutito pogleda par koji je sjedio uz peć. Ettie se trgne, te sva zbunjena i zaplašena skoči.

- Drago mi je što vas vidim, gospodine Baldwine. Nisam vas očekivala tako rano. Pridite i sjednite.

Baldwin je stajao s rukama o bokovima i promatrao McMurda.

- A tko je taj ? - zapita osorno.

- Jedan prijatelj, gospodine Baldwine - naš novi gost. Gospodine McMurdo, mogu li vas upoznati s gospodinom Baldwinom?

Mladići nevoljko kimnu jedan drugome glavom.

- Vjerujem da vam je gospođica Ettie rekla kako s nama stoje stvari - reče Baldwin.

- Nisam shvatio da među vama postoji ikakva veza.

- Tako, dakle? Tad ću vam ja reći. Znajte da je ova mlada dama moja. Uostalom, zar nije divno vrijeme za večernju šetnju?

- Hvala, ali nisam raspoložen za šetnju.

- Znači niste? - Oči su mu sijevale od ljutnje. - A možda biste bili raspoloženi za tučnjavu?

- To u svako doba! - poviče McMurdo i skoči. - Uostalom nikad bolje nego sada.

- Za ime božje, Jack! Za boga miloga! - zakuka jadna Ettie, izvan sebe. - Jao, čuvaj se, Jack! On će ti nanijeti zlo.

- Oho, kako vidim već smo na »Jack« - reče Baldwin i opsuje. - Već je do toga došlo!

- Ali urazumi se, Tede, i budi ljubazan! Meni za ljubav. Ako si me ikada volio budi velikodušan i oprosti mu!

- Mi ćemo, Ettie, bolje srediti stvar ako nas ostaviš na samu - reče McMurdo mirno. - Ili biste možda više voljeli da zajedno sa mnom, gospodine Baldwine, prošetate do kraja ulice? Zaista je lijepa večer, a osim toga tamo nam nitko neće smetati.

- Izravnat ću ja već s vama račune i ne uprljavši ruke - reče njegov neprijatelj. - I prije nego završim požalit ćete što ste ikada prešli prag ove kuće.

- Nikad bolje nego sad, da mi to dokažete - poviče McMurdo.

- Ja ću biti taj koji će reći kad je najbolje vrijeme, gospodine. Samo to prepustite meni. Pogledajte ovo! - Odjednom on zasuče rukav i pokaže na podlaktici neki poseban znak koji kao da je bio željezom utisnut. Sastojao se od kruga u kojem je bio trokut. - Znae li što ovo znači?

- Ne znam i ne tiče me se!

- Saznat ćete. Obećajem vam da hoćete. Nećete dotle mnogo kruha stići pojesti. Možda bi vam i gospođica Ettie mogla nešto o tome ispričati. A ti, Ettie, dopuzat ćeš mi na koljenima natrag. Čuješ li, na koljenima! A onda ću ti odrediti prikladnu kaznu. Posijala si, pa ćeš, tako mi boga, i pož-njeti! Ja ću se za to pobrinuti!

Na to se okrene, a čas kasnije začulo se kako su snažno zalupila vrata.

Nekoliko su trenutaka i McMurdo i djevojka stajali bez riječi. Onda ga ona zagrlila.

- Ah, Jack, kako si bio hrabar! Ali ništa ti to ne vrijedi - moraš bježati. Još večeras, Jack, još večeras! To ti je jedina mogućnost. On te namjerava ubiti. Pročitala sam to u njegovim očima. Nemaš nikakve šanse protiv tuceta takvih s McGintyjem na čelu i s podrškom cijele Lože.

McMurdo se oslobodi njena zagrljaja, poljubi je nježno i posjedne na stolicu.

- Polako, draga, polako! Nemoj se mučiti i strahovati zbog mene. I ja sam slobodni zidar. Upravo sam to priznao tvome ocu. Možda i nisam bolji od drugih, nemoj od mene praviti sveca. Sad kad sam ti to rekao, možda ćeš me zamrziti.

- Tebe zamrziti, Jack? Nikad u životu to ne bih mogla. Čula sam da biti slobodni zidar drugdje ne znači ništa zla, pa zašto bih zbog toga

misllila lošije o tebi? No, ako si slobodni zidar, Jack, zašto ne pođeš k šefu McGintyju i ne sprijateljiš se s njime? Ah, požuri, Jack, požuri! Neka te što prije sasluša, inače će se ubrzo dići hajka na tebe.

- To je bila i moja zamisao - reče McMurdo. - Idem odmah da to sredim. Možeš reći ocu da ću samo još noćas ovdje prespavati, a već ujutro naći ću novo prenoćište.

McGintyjeva točionica bijaše po običaju prepuna ljudi; bilo je to omiljeno sastajalište stanovnika nižih slojeva. I gazda je bio omiljen zbog bučne, vesele naravi kojom je mnogo toga prikrivao. No, uz popularnost, značajan razlog zbog kojega je točionica bila uvijek puna bijaše strah u kojem je njen gazda držao ne samo cijeli grad već i trideset milja dugu dolinu, pa i krajeve s druge strane planine; nitko nije bio tako jak da je mogao potcijeniti njegovu blagonaklonost.

Osim toga što je imao tajnu moć koju je neumoljivo koristio, bijaše on i javni radnik na visokom položaju - gradski vijećnik i član komisije za ceste. Na te je dužnosti izabran glasovima lopuža koji su se zauzvrat nadali da će od njega dobiti mnoge povlastice. Porezi i ostale daće bili su golemi, javni poslovi sramotno zapušteni, računi pobrkani zbog podmitljivosti nadzornika, a poštteni su građani bili prisiljeni plaćati razne ucjene i još oprezno držati jezik za zubima da ih ne bi snašlo i veće zlo. I tako je iz godine u godinu McGintyjeva dijamantna igla postajala sve krupnijom, njegovi zlatni lanci, prebačeni preko elegantnih kaputa, sve teži, a njegova se točionica protezala sve dalje i dalje, tako da je prijetila da će zauzeti cijelu jednu stranu trga.

McMurdo odgurne pokretna vrata točionice i progura se kroz gomilu koja je ispunjavala prostoriju. Zrak je bio težak od gusta dima i mirisa alkohola. Prostorija je bila jarko osvijetljena, a golema ogledala, obrubljena masivnom pozlatom, povećavala su svjetlosnu raskoš. Nekoliko je pipničara zasukanih rukava užurbano miješalo pića za goste gusto načičkane uz bar, presvučen debelom metalnom pločom. Na kraju bara, oslonjen cijelim tijelom o njega, sa cigarom koso zataknutom u ugao usta, stajao je visok, snažno građen muškarac: nije to mogao biti nitko drugi do šef McGinty. Bijaše to čovjek obrašten bujnom crnom kosom, brade koja je sezala sve do jagodica, a vrana mu je kosa padala po ovratniku. U licu bijaše tamnopot poput Indijanca, a oči mu bijahu mrtvački crne i uz to pomalo zrikave, što mu je davalo zloslutan izraz. Osim toga, sve ostalo - skladna građa, pravilne crte lica, drugarsko vladanje - uklapalo se u sliku veseljaka kakvim se želio prikazati. Svatko bi rekao: eto prostodušna i iskrena čovjeka, dobra u dnu duše, bez obzira na grubost i otvorenost njegovih riječi. Jedino bi mrtve crne oči, duboke i bešćutne, natjerale čovjeka da protrne kad bi mu se pogled sukobio s njegovim, jer je u njemu osjećao skrivenu sposobnost za beskrajno zlo koje, udruženo sa snagom, smionošću i lukavstvom, čini čovjeka još tisuću puta opasnijim.

Dobro odmjerivši toga čovjeka, McMurdo se progura do njega uobičajenom bezbrižnom smionošću, probivši se kroz, grupu laskavaca koji su se ulagivali moćnome šefu, gromko se smijući svakoj njegovoj šali. Odvažne sive oči mladoga stranca bez imalo su straha odvratile pogled ubojitim crnim očima kad su naglo skrenule prema njemu.

- Ne sjećam se da sam te već vidio, mladiću.
- Nov sam ovdje, gospodine McGinty.
- Nisi ipak tako neupućen a da ne bi mogao pristojno osloviti čovjeka.

- To je savjetnik McGinty, mladiću - oglasi se netko iz grupe.
- Oprostite, savjetniče. Ne znam običaje koji ovdje vladaju. No, preporučili su mi da vas posjetim.

- Pa eto, posjetio si me. To ti je sve. I kako ti se sviđam?
- Prerano je da se kaže. No, ako vam je srce tako veliko kao stas, a duša tako lijepa kao lice, ne bi se ništa bolje moglo zamisliti - reče McMurdo.

- Bogami brz si na jeziku, pravi Irac - poviče gazda, ne znajući još da li da ismije tog odvažnog posjetioca ili da zadrži dostojanstveno držanje. - Znači, bili ste tako dobri da pozitivno ocijenite moj izgled?

- Svakako - reče McMurdo.
- A rečeno vam je da me posjetite?
- Da.
- A tko vam je, molim vas, to rekao?
- Brat Scanlan, iz Lože 341 u Vermissi. Ispit ću čašu u vaše zdravlje, savjetniče, i u ime našeg poznanstva. - I podigne čašu koju su mu bili natočili, te je prinese k ustima, ispruživši uz to mali prst.

McGinty koji ga je netremice promatrao, podigne crne guste obrve.
- A tako je to, dakle - reče. - Morat ću malo bolje razmotriti tu stvar, gospodine ...

- McMurdo.
- Malo bolje, gospodine McMurdo, jer mi ovdje, ne primamo ljude na veresiju niti vjerujemo u sve što nam kažu. No, dođite na trenutak ovamo.

Iza bara bijaše sobica u kojoj su uza zid stajale bačvice. McGinty oprezno zatvori za sobom vrata, a zatim sjedne na jednu bačvu, zamišljeno grickajući cigaru i gledajući, očima što su sijale nemir, čovjeka koji je išao za njim. Nekoliko časaka prosjedili su šuteći.

McMurdo je hrabro podnio taj ispitujući pogled, s jednom rukom u džepu, a drugom sučujući smeđi brk. Odjednom se McGinty sagne i izvuče revolver.

- Pazi, momče - reče - ako se pokaže da se šališ, kratak će ti biti vijek.

- Čudnu je to dobrodošlicu - odgovori McMurdo dostojanstveno - priredio starješina Zidarske lože bratu.

- To je upravo ono što moraš dokazati - reče McGinty - a ako u tome ne uspiješ, neka ti se sam bog smiluje. Koje si Lože član?

- Lože 29, u Chicagu.

- Otkada?

- Od 24. juna 1872.

- Tko ti je starješina?

- James H. Scott.

- A podružni starješina?

- Bartolomew Wilson.

- Prilično spremno odgovaraš na upite. A što ovdje radiš?

- Radim, kao i vi, samo lošiji posao.

- Za čas smisliš odgovor.

- Oduvijek sam bio brz na jeziku.

- A jesi li takav i na djelu?

- Oni koji su me poznavali, imali su o meni takvo mišljenje.

- Možda ćemo te iskušati i prije nego što misliš. Jesi li čuo što o ovdašnjoj Loži?

- Čuo sam da se samo primaju oni pravi.

-Istinu si čuo, McMurdo. A zašto si otišao iz Chicaga?

- Proklet bio ako vam kažem.

McGinty raskolači oči. Nije bio navikao da se tako s njime razgovara, pa ga je to zabavljalo.

- Zašto mi ne bi rekao?

- Zato što brat bratu ne smije lagati.

- Pazi, čovječe. Ne možeš očekivati od Starješine da primi u Ložu nekoga za čiju prošlost ne može odgovarati.

McMurdo je bio u nedoumici. Napokon izvuče iz unutrašnjeg džepa izlizan isječak iz novina.

- Nećete se izlajati? - reče?

- Odalamit ću te po gubici, ako još jedanput čujem tako nešto - raspali se McGinty.

- U pravu ste, savjetniče - blago će McMurdo. - Oprostite. Nisam bio svjestan što govorim. Znam da se u vas mogu pouzdati. Pogledajte ovaj izvadak.

McGinty pročita na brzinu izvještaj o ubojstvu Jonasa Pinta u gostionici »K Jezeru«, u trgovačkoj ulici u Chicagu. Bilo je to odmah poslije Nove godine 1874.

- Tvoje djelo? McMurdo kimne glavom.

- A zašto si ga ubio?

- Pomagao sam stricu Samu u izradi dolara. Moji možda i nisu bili tako lijepi kao njegovi, ali su bili osjetno jeftiniji. Taj Pinto mi je trebao pomoći da se riješim sumnjivaca...

- Koga?

- Tako mi kažemo. Htio sam reći: da pustim robu u opticaj. A tada odjednom izjavi da će me odati. Možda me je već i bio odao. Nisam

čekao da to provjerim. Ubio sam ga i otišao, što sam prije mogao prema ugljenokopima.

- Zašto baš ovamo?

- Jer sam čitao u novinama da ovdje nisu baš jako izbirljivi. - McGinty se nasmije.

- Najprije si falsificirao novac, pa si ubio čovjeka, a onda si napokon odlučio doći ovamo, očekujući pri tome dobrodošlicu?

- Tako nekako.

- Mislim da ćeš daleko dotjerati. Nego reci, možeš li još praviti onakve dolare?

McMurdo izvadi iz džepa pet-šest. - Ovi nisu nikad vidjeli vašingtonske kovnice - reče.

- Ma nemoj reći! - McGinty ih pogleda prema svjetlu, podigavši ručtinu rutavu kao u gorile. - Ne vidim nikakve razlike! Bogami, mislim da ćeš biti vrlo koristan član Udruženja. Dobro će nam doći jedan ili dvojica koji baš i nisu suho zlato, jer katkada se dogodi da moramo biti oštri. Kad ne bismo odgovorili na napade, uskoro bismo se našli u bezizlaznoj situaciji.

- Nadam se da ću i ja sudjelovati u tome skupa sa ostalim momcima.

- Čini se da si dobrih živaca. Nisi ni trepnuo kad sam uperio u tebe revolver.

- Nisam bio u opasnosti!

- Nego tko?

- Vi, savjetniče - McMurdo izvuče nabijen revolver iz džepa svog kratkog kaputa. - Cijelo ste mi vrijeme bili na nišanu. Vjerujem da ne bih bio ništa sporiji od vas.

McGinty pocrveni od bijesa, ali brzo se smiri i prasne u smijeh.

- Vidi vraga! Pa, godinama nismo imali takvo čudovište među nama. Loža će se na kraju još ponositi s tobom. Ali koga vraga ti tamo hoćeš? Zar ne mogu ni pet minuta razgovarati s gospodinom nasamo a da me ne smetate?

Na vratima je pognute glave stajao pipničar.

- Oprostite, savjetniče, ali riječ je o Tedu Baldwinu. Kaže da mora smjesta s vama razgovarati.

Ova je najava bila suvišna, jer se iznad njegovih ramena već pojavilo tvrdo, okrutno lice najavljenoga. Odgurnuo je pipničara i zatvorio za sobom vrata.

- Tako, dakle, preduhitrio si me - reče, ljutito pogledavši McMurda. - Moram vam nešto reći o ovom čovjeku, savjetniče.

- Reci mi u oči, i to ovoga časa! - zagrmi McMurdo.

- Reći ću kada ja hoću i gdje hoću.

- Čekaj, čekaj - požuri se da posreduje McGinty, sišavši s bačve. - Ne ide to tako. Ovo je naš novi brat, Baldwine, i ne možemo ga tako dočekati. Pruži mu ruku, čovječe, i izmirite se.

- Nikada! - ljutnja provali iz Teda Baldwina.
- Rekao sam mu da sam spreman tući se, ako smatra da sam mu nanio nepravdu - reče McMurdo. - Možemo na šake, ako je suglasan, ili na bilo koji drugi način. Ali, prepuštam sad vama, savjetniče, da nam budete sucem, jer to je i dužnost starješine.

- O čemu je zapravo riječ?
- O jednoj mladoj dami. Zar ona ne može izabrati koga hoće?
- A zar može? - poviče Baldwin.
- Kako su posrijedi dva člana Lože, rekao bih da može - reče šef.
- To je, dakle, vaša presuda?
- Tako je, Balchyine - reče McGinty zlobno. - Zar ćeš je osporiti?
- A zar ćete vi presuditi protiv nekoga koji vas već pet godina podržava, a u korist novajlije kojega vidite prvi put u životu? Pazite, Jack McGinty, niste izabrani za starješinu doživotno, pa kad se ponovo bude glasalo ...

Savjetnik skoči na njega kao tigar. Zgrabi ga za vrat i odgurne preko bačvi. Da se McMurdo nije upleo bio bi ga smrvio.

- Smirite se, savjetniče, zaboga, smirite se! - poviče on i povuče ga nazad.

McGinty ispusti Baldwina, a ovaj sav potresen, hvatajući zrak i dršćući cijelim tijelom, kao čovjek koji je pogledao smrti u oči, sjedne skrušeno na bačvu preko koje je maloprije bio odgurnut.

- Ovo već dugo tražiš, Baldwine, i sad si dobio - izdere se McGinty dahćući, a goleme su mu se grudi nadimale. - Možda misliš da bi ti zasjeo na moje mjesto ako izgubim na izborima. Na Loži je da o tome odluči. Ali dok sam ja šef, neću dopustiti da mi se itko usprotivi.

- Nemam ništa protiv vas - reče tiho Baldwin, opipavajući vrat.

- Onda je sve u redu - reče živahno drugi, našavši se ponovo u ulozu dobroćudna veseljaka. - Opet smo svi dobri prijatelji, i tako je stvar okončana.

Skine s police bocu šampanjca i izvuče čep.

- Evo, popit ćemo pomirbenu zdravicu naše Lože - reče veselo, napunivši tri visoke čaše. - Nakon toga, kao što znate, nestaje zla krv među nama. A sada, obraćam se tebi, Baldwine, držeći lijevu ruku na Adamovoj jabučici, u čemu se sastoji uvreda?

- Teški su se oblaci nadvili - reče Baldwin.

- Ali oni će se zauvijek razići.

- Kunem se da će biti tako!

Popiše vino, a onda se ceremonija ponovi između Baldwina i McMurda.

- Eto - poviče McGinty - sada je zla krv nestala! Ako se to nastavi, odgovarat ćete pred pravdom Lože, a njena ruka ne udara lako u ovom kraju kao što gospodin Baldwin već zna i kao što ćete vi, gospodine McMurdo, ubrzo doznati, ako mi se ne pokorite.

- Vjere mi, to ćete teško od mene doživjeti - reče McMurdo i pruži Baldwinu ruku. - Ja se lako posvadim, ali i oprostim. To je moja vruća irska krv, kako vele. što se mene tiče, stvar je završena i nemam ništa protiv njega.

I Baldwin je morao prihvatiti pruženu ruku, jer ga je pratio zloslutan pogled strašnoga šefa. Ali njegovo namrgođeno lice jasno je pokazivalo kako su ga se malo dojmile riječi onoga drugoga. McGinty ih obojicu potapše po ramenu.

- Kakva glupost! Ah, djevojke, djevojke! - poviče. - Tko bi pomislio da će ista suknja zavaditi moje momke. Vrag ti je to! No, o tome mora odlučiti djevojka, jer to ne spada u moju nadležnost, i dobro da je tako. Dovoljno imamo posla i bez žena. A ti, brate McMurdo, morat ćeš se prijaviti Loži 341. Naši se običaji i metode razlikuju od čikaških. Sastanak je u subotu navečer, pa ako dođeš postat ćeš počasnim stanovnikom doline Vermisse.

TREĆE POGLAVLJE

Loža 341, Vermissa

Ujutro, nakon te burne večeri, McMurdo se iselio iz prenoćišta Jakova Shaftera i nastanio se kod udovice MacNamara na krajnjem rubu grada. Uskoro zatim u Vermissu se preselio i njegov poznanik iz vlaka, Scanlan, te se doselio k njemu. Kako u kući nije bilo drugih gostiju, a stanodavka bijaše dobroćudna stara Irkinja koja im je davala punu slobodu, mogli su nesmetano razgovarati i raditi što su htjeli, a to uvijek dobro dolazi ljudima koji imaju zajedničku tajnu. Shafter se pak toliko smekšao da je dopustio McMurdu da dođe na večeru kad god to zaželi. Stoga njegov odnos s Ettie nije bio narušen, dapače s vremenom je postajao sve prisniji i nježniji. McMurdo se napokon, u spavaćoj sobi novoga stana, osjetio dovoljno sigurnim da izvadi kalupe za kovanje novca, te da ih pokaže nekolicini članova Lože koji su čvrsto obećali da će čuvati tajnu. Odlazeći kući, svaki je od njih u džepu odnosio nekoliko komada krivotvorena novca, koji je bio tako vješto izrađen da nije bilo ni najmanje teškoće ili opasnosti prilikom puštanja u opticaj. Njegovi se drugovi nisu mogli načuditi zašto je McMurdo pristajao na to da radi kad je ovladao tako čudotvornom vještinom. No, svakome je uspijevalo objasniti da bi ubrzo privukao pažnju policije kad ne bi imao legalan izvor prihoda.

Jedan mu je policajac, zapravo, već bio na tragu, ali to je našem pustolovu donijelo više dobra nego zla. Nakon što je probio led i upoznao se s McGintyjem, malo bi koja večer prošla a da nije navratio u točionicu kako bi se bolje sprijateljio s »dečkima«, zapravo opasnim banditima koji su okužili cijeli kraj. Odvažan nastup i smione riječi učinile su da je svima omilio, a zbog toga jer je pobijedio protivnika prilikom svađe u

sobičku iza bara zadobio je poštovanje cijelog društva grubijana. Događaj koji ćemo sada ispričati još ga je više uzdigao u njihovim očima.

Jedne večeri, u doba kad je točionica bila najbolje posječena, otvore se vrata i u sobu uđe čovjek u plavoj uniformi i šiljastoj kapi, predstavnik policije Rudnika ugljena i željeza. Bijaše to izvanredni član policije kojega su vlasnici željeznica i rudnika pozvali da pomogne redovnoj eradskoj policiji, bespomoćnoj da se odupre organiziranom bezakonju što je zavladao tim krajem. Kada je ušao žamor se stišao, a mnogi su se ispitivački pogledi usmjerili prema njemu, jer odnosi policije i zločinaca u Sjedinjenim su Državama sasvim posebne naravi. McGinty, koji je sjedio za barom, nije pokazao iznenađenje kad se inspektor umiješao među goste.

- Čisti viski, molim, jer zima je oštra - reče policajac. - Mislim da se nismo još upoznali, savjetniče!

- Vjerojatno ste novi policijski kapetan? - reče McGinty.

- Tako je. Računamo na vas, savjetniče, i na ostale istaknute građane da ćete nam pomoći da održimo red i zakon u ovome gradu. Ja sam kapetan Marvin, a pripadam tvrtki za ugljen i željezo.

- Možemo i bez vas, kapetane - hladno reče McGinty. - Imamo mi svoju gradsku policiju, pa nema potrebe za uvoznom robom. Vi niste ništa drugo do oruđe u rukama kapitala, unajmljeni da batinate i ubijate siromašne sugrađane.

- Hajde, hajde, nećemo se oko toga svađati - reče dobroćudno policajac. - Očekujem da ćemo svi obavljati svoju dužnost kako najbolje znamo, jedino što, na žalost, naša poimanja nisu ista.

Ispio je čašu i upravo htio otići, kad li mu pogled pade na Jacka McMurda koji je mrko stajao po strani.

- Hej! - poviče, mjereći ga od glave do pete - evo mog starog poznanika!

McMurdo se okrene od njega.

- Nikada u životu nisam bio prijatelj ni s tobom ni s ikojim prokletim pajkanom - reče on.

- Poznanik i prijatelj nisu jedno te isto - reče policajac nacerivši se.

- Ti si glavom i bradom Jack McMurdo iz Chicaga, nećeš to zanjekati.

McMurdo sleže ramenima.

- I ne kanim njanekati - reče. - Misliš da se sramim svoga imena?

- U svakom slučaju, imao bi razloga za to.

- Što, do đavola, time misliš? - zagrmi ovaj stisnutih pesnica.

- Nemoj misliti, Jack, da ćeš prijateljnom što postići. Prije nego što sam došao u ovaj prokleti rudnik, radio sam u čikaškoj policiji, pa prepoznajem čikaškog lopova tek što ga ugledam.

McMurdo se uozbilji.

- Nemojte reći da ste onaj Marvin iz čikaške centralne policije - poviče.

- Upravo onaj Teddy Marvin, i vama na službu. Još nismo zaboravili ubojstvo Jonasa Pinta.

- Nisam ga ja ubio.

- Stvarno nisi? To je zaista nepristran iskaz, zar ne? No njegova ti je smrt odlično došla, jer bi inače bio odgovarao zbog falsificiranja novca. Ali zaboravimo to sve jer, među nama rečeno, možda prekoračujem svoje ovlasti govoreći ti o tome. Nismo mogli prikupiti dovoljno čvrstih dokaza protiv tebe, tako da se već sutra možeš vratiti u Chicago.

- Meni je i ovdje sasvim lijepo.

- Ja sam ti učinio uslugu, a ti mi, nezahvalni lopove, ne znaš ni hvala reći.

- No dobro, hvala vam, zaista ste bili ljubazni - reče McMurdo, ne baš prijaznim glasom.

- U redu, neću ti ništa dokle god pošteno živiš - reče kapetan. - Ali, bogami, ako pođeš krivim putem, drukčije ćemo tada! Laku ti noć, a laku noć i vama, savjetniče.

I ode iz točionice u kojoj je svojim iskazom doprinio da se rodi junak dana. O McMurdovim pothvatima u Chicagu već se i prije šaputalo. A on je na sva pitanja odgovarao smiješkom, kao da ne želi da se od njega pravi velikan. No sada su glasine bile službeno potvrđene. Dokoličari su se oko njega okupljali i srdačno mu stezali ruku. Otada je postao znamenita ličnost u gradu. Premda je inače mogao dobrano popiti a da se to ne opazi, te bi večeri slavljenik sigurno bio završio pod stolom da mu sobni drug, Scanlan, nije pomogao i odveo ga kući.

Jedne od slijedećih subota bijaše McMurdo primljen u Ložu. Kako je bio već učlanjen u Chicagu, nadao se da će ga mimoći ta formalnost, no u Vermissi su vladali običaji na koje su svi bili ponosni i kojima se svaki kandidat morao podvrći. Skup se sastao u velikoj dvorani Zadružnog doma, koja je bila predviđena za takve prilike. Tu se okupilo oko šezdeset članova, dakle manji dio, jer je u dolini bilo nekoliko loža. Bilo ih je i s one strane brda, a sve su one međusobno izmjenjivale članove ako je trebalo obaviti neki ozbiljan posao, jer smatralo se prikladnijim da zločin počine ljudi izvana. Ako bismo ih sve zbrojili, organizacija je raspolagala s oko pet stotina ljudi.

U ogoljeloj dvorani za sastanke bio je stol oko kojega su posjedali ljudi. Sa strane je stajao još jedan manji, prepun staklenki i čaša na koje su neki iz društva često željno pogledavali. Na čelu stola sjedio je McGinty sa crnom kapom od samta na raskuštranoj crnoj kosi i grimiznim šalom oka vrata; nalikovao je na žreca koji vodi neki paklenski obred. S desna i lijeva stajali su viši službenici Lože, a među njima se moglo vidjeti i okrutno, muževno lice Teda Baldwina. Svatko od njih imao je na sebi bilo vrpce bilo medalju, kao simbol dužnosti koju obavlja. Većina bijahu vremešni ljudi, no bilo je i mladeži između osamnaeste i dvadeset i pete godine, koji su bili spremni i uspješni izvršioци zapovjedi

starijih članova. Među starijima bijaše ih prilično čija su lica odavala zločinačku narav, no teško je bilo povjerovati, gledajući obične članove, da su ti otvoreni, živahni mladići zapravo članovi opasne razbojničke bande, čije su duše tako moralno izopačene da su se silno ponosili uspjehom svojih pothvata i visoko cijenili onoga tko bi se proćuo po »čisto obavljenom poslu«. Njihovoj pokvarenoj mašti činilo se duhovitim i časnim dobrovoljno se prijaviti za obraćun s nekom osobom koja im nikada ništa nije na žao učinila i koju najčešće nikada u životu nisu ni vidjeli. Nakon počinjena zločina često bi se svađali o tome komu pripada slava zadanog smrtonosnog udarca, te zabavljali društvo opisujući jaukanje i previjanje ustrijeljenoga. Nekad, u početku, bili su oprezniji prilikom priprema, no u doba kad se događa ova prića, njihovi postupci nisu bili nimalo tajni; višekratni propusti i neuspjesi zakona uvjerali su ih da se, prvo, nitko neće usuditi svjedočiti protiv njih, a drugo, da imaju neograničen broj pouzdanih svjedoka na koje se mogu osloniti, a isto tako i punu blagajnu u koju mogu posegnuti ako zatreba, te unajmiti najvrnije i najdarovitije odvjetnike u Sjedinjenim Državama. U deset godina nasilja nije osuđen nijedan njihov član, tako da je jedina opasnost za njih bila sama žrtva koja se katkada, premda osamljena i neočekivano napadnuta, ipak osvećivala napadaću.

McMurdo je bio upozoren da će proći tešku kušnju, no nitko mu nije htio reći kakvu. Upravo su ga sada dva člana svećano izvela iz dvorane u sporednu sobu. Kroz drvene pregradne zidove čuo se žamor glasova iznutra. Jedanput ili dvaput spomenuto je i njegovo ime, pa je po tome znao da raspravljaju o njemu kao kandidatu. Tada u sobu uđe Obrednik kojega su oni imenovali, sa zelenom i zlatnom vrpcom preko grudi.

- Starješina naređuje da ga se veže, da mu se zavežu oči te da ga se privede - reče. Trojica mu odmah skinuše kaput, zasukaše desni rugav te ga čvrsto svezaše konopcem u visini lakata. Zatim mu na glavu navukoše crnu kapu od guste tkanine, tako da ništa nije mogao vidjeti. Napokon ga uvedoše u dvoranu.

Ispod kapuljače bijaše tamno kao u rogu i neobično sparno, čuo je šuškanje i žagor naokolo, a zatim odjekne McGintyjev glas koji se McMurdu činio udaljenim i prigušenim zato što su mu uši bile pokrivenene.

- Jack McMurdo - reče glas - jesi li član Staroga reda slobodnih zidara?

Kimnuo je potvrdivši.

- Pripadaš li Loži 29 u Chicagu? Ponovo je kimnuo.

- Tanine su noći neugodne - reče glas.

- Da, za stranca na putu - odgovori on.

- Oblaci su tmasti.

- Da, dolazi oluja.

- Jesu li braća zadovoljna? - zapita starješina? Čuo se žamor odobravanja.

- Vidimo, brate, da si naš, jer poznaješ tajne izreke - reče McGinty.
- No moramo ti reći da u ovom kao i u susjednim krajevima postoje obredi i posebne dužnosti za koje su potrebni hrabri ljudi. Jesi li spreman da se podvrg-neš ispitivanju?

- Jesam.
- Jesi li odvažan?
- Jesam.
- Zakorači naprijed i to dokaži.

Tek što su te riječi izgovorene, osjeti dva oštra šiljka kako mu pritišću oči: činilo se da ne može kročiti naprijed a da ih ne izgubi. Unatoč tome, on prikupi svu snagu i odlučno korakne; istoga časa pritisak popusti.

- Odvažan je - reče glas. - A kako podnosiš bol?
- Ništa lošije od drugih - odgovori ovaj.
- Iskušajte ga!

Trudio se iz sve snage da ne krikne, jer mu kroz podlakticu sjevne samrtna bol. Bijaše tako potresen da se gotovo onesvijestio, no zagriže usnu i čvrsto stisne šake kako bi sakrio muku.

- Mogu podnijeti i više - reče.

Tada se prolomi snažan pljesak. Loža nikad nije vidjela ljepše predstave. Tapšali su ga po leđima i skinuli kapu s glave. Stajao je i žmirio, a braća su ga obasipala čestitkama.

- Još samo nešto, brate McMurdo - reče McGinty. - Već si se zakleo na vjernost i čuvanje tajni, zar ne, i svjestan si da je kazna za njihovo kršenje momentalna i neizbježna smrt?

- Jesam - reče McMurdo.
- Prihvaćaš li, također, vlast starješine, i to bezuvjetno?
- Prihvaćam.

- Tada te pozivam, u ime Lože 341 u Vermissi, da sudjeluješ u našim raspravama i našim pravima. Brate Scanlane, posluži piće, pa ćemo ispiti čašu za našeg vrloga brata.

Donesoše mu kaput, no prije nego što ga je navukao, McMurdo pogleda desnu ruku, koja ga je još jako pekla. Na podlaktici mu je bio jasno označen krug, a u njemu trokut; željezo je u kožu utisnulo duboku grimiznu ranu. Nekolicina drugova zasukaše rukave da pokažu kako i oni imaju oznaku Lože.

- Svi smo je dobili - reče jedan od njih - ali nismo to primili tako odvažno kao ti.

- Koješta! Nije to bilo ništa - reče; no i te kako ga je boljelo.

Kad se društvo počastilo pićem i tako proslavilo primanje novoga člana Lože, prešlo se na poslovni dio sastanka. McMurdo, koji je znao samo za suhoparne sadržaje čikaških sastanaka, nije mogao vjerovati kad je čuo što slijedi. Nije se usudio pokazati koliko je iznenađen.

- Prva točka dnevnoga reda je čitanje pisma, koje nam šalje VVindle, starješina Lože 249 iz Merton Countyja.

On piše:

»Cijenjeni gospodine,

Potrebno je obaviti jedan posao. Riječ je o Andrew Rae, jednom od vlasnika ugljenokopa Rae i Sturmash, ovdje u blizini. Vjerojatno se sjećate da nam vaša Loža duguje protuuslugu još od prošle jeseni kad su naša dva člana sredila stvar s policajcem. Budite ljubazni pa nam pošaljite dva pouzdana čovjeka, njih će ovdje prihvatiti Rizničar Lože, Hig-gins, čiju adresu već znate. On će ih uputiti što i kako treba činiti. Zidarski pozdrav J. W. Windle, P.S.R.S.Z.«

- Windle nam nikad nije uskratio čovjeka kad nam je trebao na posudbu, pa nije red da mu ne pomognemo. - Završivši, McGinty počeo tupim i pakosnim pogledom kružiti po dvorani.

- Tko se javlja za posao?

Nekoliko mladih ljudi podiže ruku. Starješina im dobaci osmijeh odobravanja.

- Preuzmi ga ti, Tigre Cormac. Ako budeš u ovome uspješan kao što si bio u onome nedavno, bit će dobro. I ti, Wilson!

- Nemam revolvera - reče dobrovoljac koji bijaše još dječak.

- Ovo ti je prvi posao, zar ne? Jedanput moraš početi. Bit će ti to vatreno krštenje. A revolver će te, ako se ne varam, čekati. Bit će dovoljno ako se prijavite u ponedjeljak. A kad se vratite, svečano ćemo vas dočekati.

- Hoće li biti što od nagrade? - upita Cormac, crnomanjast mladić zbijena tijela i okrutna izraza lica, zbog kojega je i dobio nadimak »Tigar«.

- Ne brini za nagradu. Posao treba raditi zbog časti. No kad bude obavljen, možda će se naći koji dolar na dnu škrabice.

- A što je taj čovjek učinio? - zapita Wilson.

- Zaista nije na tebi i tebi sličnima da pitaju što je učinio. On je tamo već osuđen i to se nas ne tiče. Na nama je samo da obavimo stvar umjesto njih, kao što bi i oni to učinili umjesto nas. Usput da spomenem, dva brata iz mertonske Lože dolaze u idućem tjednu da obave za nas posao.

- Tko su oni? - netko zapita.

- Pametnije je, vjere mi, ne pitati. Ako ništa ne znaš, ne možeš ni odati, te se ne može iz toga roditi zlo. Oni su pouzdani ljudi koji će obaviti posao besprijekorno.

- Već je i vrijeme - poviče Ted Baldwin. - Ljudi nam pomalo izmiču iz ruku u ovom kraju. Eto, i prošlog je tjedna predradnik Baker otpustio tri naša čovjeka. Već dugo imamo s njim nepodmiren račun, no ovaj put će dobiti što je zaslužio.

- Što će dobiti? - promrmlja McMurdo čovjeku do sebe na uho.

- Pravu stranu metka - glasno se nasmija čovjek. - što misliš o našim metodama, brate?

McMurdova zločinačka duša kao da je učlanjenjem prihvatila zvjerski duh toga društva.

- Vrlo mi se sviđaju - reče. - Ovo je pravo mjesto za srčane momke.

Nekolicina njih koji su začuli te riječi bučno mu zapljeskaše.

- O čemu je riječ? - poviče s drugog kraja stola crnopusi starješina.

- Naš novi brat, gospodine, kaže da su naše metode po njegovu ukusu.

McMurdo je već bio na nogama.

- Htio bih, uvaženi starješino, samo dodati da bih bio počašćen ako bi se pružila prilika da pomognem Loži.

Na te se riječi prolomio pljesak. Svi su osjećali da se na obzorju rađa nova zvijezda. Samo se nekim starijim članovima pričinilo da je njegov uspon prebrz.

- Opazio bih ovdje - reče tajnik Harraway, starac s licem kao u kobca - da bi brat McMurdo trebao pričekati dok Loža bude voljna da ga uposli.

- To sam, dakako, i ja mislio. Na raspolaganju sam vam - reče McMurdo.

- Doći će i tvoje vrijeme, brate - reče predsjednik.

- Imamo na umu da si željan posla i vjerujemo da ćeš mnogo toga napraviti u ovom kraju. Večeras imamo samo jednu malenkost u kojoj možeš pomoći ako želiš.

- Pričekat ću dok ne iskrsne nešto vrednije.

- Ipak, dođi i večeras, pa će ti tako postati jasnije za što se mi zauzimamo u ovoj općini. No, to ću kasnije objaviti. Postoje, međutim, još - pogledao je dnevni red - jedna ili dvije stvari koje bih htio iznijeti pred ovaj skup. Prije svega, molim blagajnika da izvijesti o stanju bankovnog računa. Radi se o mirovini za udovicu Jima Carnawaya. Stradao je obavljajući dužnosti za Ložu, pa se treba pobrinuti da joj se olakša gubitak.

- Jim je poginuo prošlog mjeseca pri pokušaju ubojstva Chestera Wilicoxa iz Marley Creeka - objasni McMurdo čovjek do njega.

- U ovom času dobro stojimo - reče rizničar gledajući u bankovnu knjižicu. - Tvrtke su u posljednje vrijeme velikodušne. Samo Max Linder i kompanija platili su pet stotina da ih ostavimo na miru. Braća Walker poslala su stotinu, ali sam im to vratio i zatražio pet stotina. Ako se do srijede ne jave, može se dogoditi da će im zakazati zupčanici. Lani smo im morali uništiti drobilicu, tek su se tada opametili. I Zapadna ugljarska tvrtka platila je godišnji prilog.

- Kako stoji s Archie Swindonom? - zapita jedan član.

- Rasprodao je sve i otišao. Stari nam je vrag ostavio pismo u kojem kaže da bi radije bio čistač ulica u New Yorku nego veleposjednik rudnika u vlasti bande ucjenjivača. Pametno što je umakao prije nego što nam je pismo došlo u ruke. Mislim da se više neće pojaviti u dolini.

Na drugom kraju stola, nasuprot predsjedniku, ustane postariji, glatko izbrijan čovjek, ugodna lica.

- Gospodine rizničaru - reče - mogu li pitati tko je kupio imanje čovjeka kojega smo otjerali iz ovog kraja?

- Možeš, brate Morris. Kupila je to Državna željeznička tvrtka pokrajine Merton.

- A tko je kupio Todmanove i Leejeve rudnike koji su zbog istoga razloga ponuđeni na prodaju lani?

- Ista tvrtka, brate Morris.

- A tko je od Masona, Shumana, van Dehera i od Atvooda otkupio željezaru kad je nedavno prodana?

- Sve je to kupila Glavna gilmertonska zapadna rudarska tvrtka.

- Držim, brate Morris - reče predsjednik - da nas se ama baš ništa nimalo ne tiče tko ih kupuje, važno je da ih ne može iznijeti iz ovoga kraja.

- Uz dužno poštovanje, uvaženi starješino, usuđujem se reći da bi nas se i te kako to moglo ticati. Ovaj proces traje već punih deset godina. Mi malo pomalo ostajemo bez sitnih posjednika. I što se događa? Umjesto njih dolaze velike tvrtke, kao što su Željeznica ili General Iron, direktori kojih žive u New Yorku ili Philadelphiji, te ne mare za naše prijete. Mi možemo obračunavati s njihovim lokalnim šefovima, ali umjesto njih doći će drugi. Situacija za nas postaje sve opasnijom. Mali posjednici nisu nam mogli nauditi. Nisu imali ni moći ni novca zato. Ostajali su u našoj vlasti sve dok ih ne bismo previše pritisnuli i iscijedili. No, ako ove velike tvrtke zaključče kako ih sprečavamo da ostvare dobit, one neće žaliti ni truda ni troška da nas pohvataju i privedu na sud.

Žamor je popratio te zloslutne riječi. Smrknuta lica izmjenjivala su značajne poglede. Do sada bijahu tako svemoćni, a njihova nadmoć tako neosporna da ni primisao o mogućnosti odmazde nije nikad uznemirila njihove duhove. Ipak, ova je najava sledila srca i najbezobzirnijih među njima.

- Moj bi savjet bio - nastavi govornik - da blaže postupamo s malim ljudima. Moć našeg udruženja bit će slomljena onoga časa kad posljednji od njih bude otjeran.

Nepoželjne istine nisu nikada dobro došle. Bijesni povici popratili su posljednje riječi govornika. McGinty mrka pogleda uze riječ.

- Brate Morris - reče - uvijek si bio zloguk prorok. Dokle god su članovi Lože čvrsto ujedinjeni, nema te sile u Sjedinjenim Državama koja im može nauditi. Zar to nismo često dokazali prilikom suđenja? Vjerujem da će i velikim tvrtkama, baš kao i malima, bit lakše platiti nego boriti se. A sada, braćo - i McGinty skine samtanu kapu i stolu - Loža je završila poslovni dio večerašnjega programa, osim jedne sitnice koju ću spomenuti na rastanku. Vrijeme je da se osvježimo i bratski popričamo i zabavimo.

Čudna li je ljudska narav! Ove iste ljude koji su tako srasli sa zločinom, koji su toliko puta mučki ubili oca obitelji (inače čovjeka protiv kojega ništa osobno nisu imali) bez primisli kajanja ili sućuti za njegovu uciviljenu suprugu i bespomoćnu djecu, nježna i strastvena glazba može natjerati u plač. McMurdo bio je tenor, te sve da i nije prije uspio steći naklonost Lože, sada bi u tome neizostavno uspio, jer ih je oduševio s pjesmama »Marija na pragu sjedaše« i »Na obali Allan-vode«. Već te prve večeri uspio je postati jednim od najomiljenijih članova društva, s perspektivom napredovanja u visoke službe. No, nije bilo dovoljno biti dobar drug u piću da bi čovjek postao dostojan član Lože, što se potvrdilo još prije nego što se ta večer završila. Mnogo je puta staklenka s viskijem obišla oko stola, a kad su se ljudi zajapurili i razuzdali, ustade starješina i ponovo im se obrati.

- Dečki - reče - u gradu postoji čovjek kojega treba da sredimo, i na vama je da se za to pobrinete. Mislím na Jamesa Stangera iz »Vjesnika«. Jeste li vidjeli kako je opet na nas lajao?

Digao se žamor koji je značio pristajanje i u kojem se čula poneka psovka. McGinty izvadi iz unutrašnjeg džepa list papira.

- »Red i Zakon« - tako je naslovljeno - »Vladavina terora u Rudnom području. Proteklo je 12 godina od prvog ubojstva koje je upozorilo na postojanje zločinačke organizacije u našoj sredini. Od toga dana slična nasilja ne prestaju a sada su dosegla vrhunac koji je sramota civiliziranoga svijeta. Zar su takve posljedice širokogrudnosti kojom naša zemlja prima izbjeglice evropskog despotizma? Zar da ti isti ljudi postanu tirani svojih domaćina, zar da teror i bezakonje zavladaju u krilu svetih nabora zvjezdane zastave? Zgrozili bismo se nad tim zlodjelima čak i kada bismo pročitali da su se zbili u najtrulijim istočnim monarhijama. Ti su nam ljudi poznati. Udruženje je javno i ovlašteno. Kako ćemo ga dugo još podnositi? Zar možemo vječno živjeti pod...« - dosta je te ljage - poviče predsjednik, bacivši novine na stol. - Eto što o nama govori. A sada vas pitam što ćemo mu odgovoriti?

- Ubiti ga! - poviče desetak glasova.

- Protestiram! - reče brat Morris, čovjek dobroćudna izbrijana lica. - Već sam vam rekao, braćo, da je naša ruka previše ubojita, te da će doći dan kad će se cijela dolina, u samoobrani, udružiti protiv nas. James Stanger je starac. Cijenjen je u gradu i izvan njega. Njegove se novine bore za sve što je pozitivno u ovom kraju. Ako ga uklonimo, dići će se uzbuna širom Sjedinjenih Država, a to će biti naša propast.

- Kako bi to mogla biti naša propast? - poviče McGinty. - Da li zbog policije? Ta polovinu njih plaćamo mi, a druga polovina nas se plaši. Da li zbog sudova i sudaca? Zar to nismo također iskušali, pa koji je bio ishod?

- Postoji i sudac Lynch u krajnjem slučaju - reče brat Morris.

Bura srdžbe popratila je tu najavu.

- Ako samo podignem prst - poviče McGinty - dići ću na noge dvjesta ljudi koji će pročešljati grad s kraja na kraj. - A zatim, iznenada povisivši glas i namrštivši strašne crne obrve zaviče: - Pazi, brate Morris, već te neko vrijeme promatram. Sam nemaš ni trunka hrabrosti, a nastojiš i druge obeshrabriti. Može svanuti dan kad će se i tvoje ime naći na dnevnom redu; dapače, mislim da on nije tako daleko, a onda jao tebi.

Morris problijedi, koljena mu zaklecaše, te se svali na stolicu. Drščućom rukom prinese čašu ustima i otpije malo prije nego što je mogao odgovoriti.

- Oprostite, mi, uvaženi starješino, i svi ostali članovi Lože ako sam rekao više nego što sam smio. Svi vi znate da srna odan Loži, a moje zabrinute riječi potječu od straha da joj se ne dogodi kakvo zlo. No kako se više pouzdaj em u vaše rasuđivanje nego u svoje, obećavam da vam više neću nanijeti sličnu uvredu.

Izraz lica starješine malo se ublaži nakon tih poniznih riječi.

- U redu, brate Morris. I meni bi bilo krivo kad bismo ti morali očitati lekciju. Ali dokle god sam ja šef, ovdje će vladati sloga u riječi i na djelu. A sada ću, dečki, reći svoju: kad bi Stanger dobio sve što zaslužuje, bilo bi više neprilike nego dobra. Izdavači su složni, te bi sve novine u državi zatražile intervenciju policije i vojske. No mislim da ga treba oštro opomenuti. Hoćeš li se ti, brate Baldwin, za to pobrinuti?

- Dakako! - prihvati mladić živahno.

- Koliko ćeš ljudi trebati?

- Pet-šest, i još dvojicu da stražare na vratima. Neka mi se pridruže Gower, Mansel, Scanlan i oba Willabyja.

- Obećao sam novome članu da će i on poći - reče predsjednik.

Baldwin odmjeri McMurda pogledom koji je govorio da mu nije oprostio.

- Pa može i on poći ako hoće - reče namršteno.

- Toliko je ljudi dovoljno. A sada, što prije na posao, to bolje.

Društvo se rastajalo uz žamor i viku u kojoj su se čuli odlomci pjesme pijanaca. Točionica je još bila puna gostiju pa su i neki članovi ondje zastali. Mala grupa koja je primila zadatak, iziđe na ulicu te se razdvoji kako ne bi bila upadljiva. Noć je bila ledena a polumjesec je jasno sjao na bistrom zvjezdanom nebu. Ljudi su zastali da bi se ponovo okupili u dvorištu nasuprot jedne visoke zgrade. Između jasno osvijetljenih prozora, zlatnim je slovima bio ispisan natpis »Vjesnik«. Iznutra se čula lupa stamparskog stroja.

- Hej, ti - reče Baldwin McMurdu - možeš ostati dolje kod vrata i paziti da netko ne naiđe. Arthur Willaby će ostati s tobom. Vi drugi pođite za mnom. Ne bojte se, momci, imamo deset svjedoka koji će potvrditi da smo upravo sada u točionici Zadružnoga doma.

Bijaše gotovo ponoć, a ulica je bila prazna, osim nekolicine pijanaca koji bijahu pošli kućama. Grupica prijeđe ulicu i odgurnuši vrata ureda krene, na čelu s Baldwinom, uza stepenice. McMurdo i još

jedan ostadoše dolje. Iz sobe iznad njih začuje se vika, poziv u pomoć, a onda toptanje nogu i rušenje stolica. Trenutak kasnije na stepenice izleti sijed starac, no zgrabiše ga prije nego što je mogao umaći, a njegove naočale doletješe do McMurdovih nogu. Začu se tutanj i jecanje. Čovjek bijaše pao na lice, a deset štapova zazveketa nad njim. Previjao se na podu a dugi i mršavi udovi drhtali su mu pod udarcima. Drugi se već umoriše, no Baldwin je s đavolskim smijehom na okrutnome licu udarao i dalje čovjeka po glavi, koju je ovaj uzalud nastojao zaštititi rukama. Bijela mu je kosa bila poprskana krvavim mrljama. Baldwin se nagnuo nad svoju žrtvu tražeći otkrivene dijelove glave da bi nastavio s udarcima, kad li McMurdo pojuri uza stepenice i odgurne ga vičući:

- Stani, ubit ćeš ga! Prestani! Baldwin ga zaprepašteno pogleda.

- Proklet bio - poviče. - Tko si ti da se miješaš - ti koji si tek primjen u Ložu. Odstupi! - I podiže na njega štap, ali McMurdo naglo izvuče pištolj iz džepa.

- Ti odstupi! - poviče. - Raznijet ću ti lice ako me samo dotakneš. Što se Lože, pak, tiče, zar nije starješina naredio da ga ne ubijemo, a ti upravo to činiš.

- Istinu kaže - opazi jedan iz grupe.

- Zaboga, bolje da požurite! - poviče čovjek sa straže. - Sve je više osvjetljenih prozora, a za pet minuta cijeli će grad biti na nogama.

I zaista, s ulice se čula vika, a dolje u predsoblju okupila se grupica slagara da pruži otpor. Ostavivši nepomično tijelo izdavača na vrhu stepenica, zlotvori jurnu dolje i probiju se na ulicu. Došavši do Zadružnoga doma neki se od njih umiješaše u gomilu što je još bila u točionici, te šaptom javiše McGintyju da je posao obavljen. Ostali, a među njima i McMurdo, skrenuše u sporedne ulice te se zaobilaznim putem vratiše kućama.

ČETVRTO POGLAVLJE

Dolina straha

Kad se idućeg jutra McMurdo probudio glava ga je boljela od prekomjerna pića, a ruka u koju je bio utisnut žig bijaše vrela i nabrekla, pa se odmah podsjetio na ućlanjenje u Ložu. Kako je posjedovao vlastiti izvor prihoda nije morao redovito odlaziti na posao, pa je i toga jutra ostao kod kuće, kasno doručkovao, a onda napisao dugo pismo prijatelju. Zatim je prelistao »Vjesnik«. U posebnoj rubrici, ubačenoj u posljednji čas, pročita: »Nasilje u ,Vjesnikovu' uredu. Izdavač teško ozlijeđen«. Bile

su ukratko prepričane činjenice koje je McMurdo znao bolje nego autor članka, što je završavao izjavom:

»Policija istražuje, no teško da se možemo nadati kako će njezini napori uroditi boljim rezultatima nego do sada. Kako je nekolicina sudionika prepoznata, postoji nada da će barem oni biti osuđeni. Počinitelj je nasilja, ne treba ni isticati, ono zloglasno udruženje koje već dugo drži stanovnike u strahu i protiv kojega je »Vjesnik« zauzeo beskompromisan stav. Mnogi prijatelji gospodina Stangera bit će zadovoljni kad čuju da nije u životnoj opasnosti, no okrutno je prebijen, te je zadobio teške ozljede glave«.

Dalje je rečeno da je za obranu ureda zatražen stražar iz Rudarske policije naoružan »vinčesterkom«.

McMurdo odloži novine i upravo je pripaljivao lulu rukom koja je još drhtala od sinoćnjeg pretjeranog pića kad li netko pokuca na vrata i stanodavka mu preda pisamce što joj je upravo bilo uručeno. Pismo je bilo bez potpisa:

»Želio bih s vama razgovarati, ali radije ne bih u vašoj kući. Naći ćete me ispod zastave u Miller Hillu. Ako dođete ovamo, reći ću vam nešto što je važno za vas da čujete a za mene da kažem«.

S najvećim iznenađenjem McMurdo ponovo pročita pisamce jer nije mogao shvatiti od koga je niti što ono treba da znači. Da je rukopis bio ženski još bi mogao pomisliti da je na pomolu jedna od onih avantura kakvima je obilovao njegov prijašnji život. No rukopis je bio muški, školovan. Napokon, nakon kratka oklijevanja, odluči da pođe.

Miller Hill bijaše prilično zapušten perivoj u središtu grada. Ljeti je to bilo vrlo omiljeno sastajalište no zimi bijaše pust. S vrha brežuljka pružao se pogled ne samo na cijeli taj prljavi i razvučeni grad već i na vijugavu dolinu ispod njega, načičkanu s obje strane razbacanim rudarskim oknima i tvornicama koje su se na bjelini snijega doimale kao tamne mrlje, te na obrasle brežuljke i bijele kapice njihovih vrlova. McMurdo odšeta vijugavom stazom obrubljenom zimzelenjem do prazne restauracije u kojoj ljeti vrvi život. Pokraj nje je bila zatakuta zastava, a pod njom stajaše čovjek podignuta ovratnika i šešira nabijena duboko na oči. Kad se okrenuo, McMurdo prepozna brata Morrisa koji je sinoć razljutio starješinu. Izmijeniše lozinku Lože.

- McMurdo, htio sam s vama razgovarati - reče stariji od dvojice oklijevajući, što je upozoravalo da je na osjetljivu terenu. - Lijepo od vas što ste došli.

- Zašto se niste potpisali?

- Čovjek mora biti oprezan, gospodine. U ovakva vremena nikad se ne zna što se može iz čega izroditi. Ne zna se kome se može vjerovati, a kome ne.

- Valjda se može vjerovati bratu.

- Ne, ne može uvijek - poviče Morris, - Ma što da mi kažemo, pa čak i pomislimo, lako može doći do ušiju McGintyja.

- Pazite - reče McMurdo strogo - tek sam se sinoć, kao što znate, zakleo našem starješini na vjernost. Zar ćete od mene zahtijevati da prekršim zakletvu?

- Ako tako mislite - reče Morris tužno - onda mogu samo reći da mi je žao što ste se potrudili doći. Loš je to znak kad "dva slobodna građanina ne smiju iskreno razgovarati.

McMurdo, kad je dobro osmotrio sugovornika, ublaži krutost svoga stava.

- Ja sam to rekao samo u svoje ime - reče. - Tek sam došao, kako znate, i sve mi je to strano. Nije na meni da prvi govorim, gospodine Morris, no ako vi smatrate da treba da nešto kažete, tu sam da vas saslušam.

- I da prenesete šefu McGintyju - reče Morris s gorčinom.

- Nepravedni ste - poviče McMurdo. - Ja sam vjeran Loži, to vam odmah kažem, no bio bih najveći bijednik kada bih ponovio pred bilo kime ono što mi u povjerenju kažete. To neće prijeći preko mojih usana; no s druge strane, upozoravam vas da ne možete od mene očekivati ni pomoć ni sućut.

- Prestao sam se odavno nadati i jednom i drugom - reče Morris. - Ovim što ću sada reći možda riskiram život, ali ma koliko da ste zli - a sinoć mi se učinilo da ćete uskoro stati uz bok najgorima - ipak vam je sve to novo, te vam duša ne može biti toliko ogrezla kao njima. Eto, zato sam želio s vama porazgovoriti.

- A što ste mi zapravo htjeli reći?

- Prokleti bili ako me odate!

- Pa, kazao sam vam da neću.

- Kao prvo, želio sam vas zapitati: kad ste pristupili Udruženju zidara u Chicagu i zakleli se na vjernost i milosrđe, da li vam je palo na pamet da će vas to možda dovesti do zločina?

- Ako se ovo može nazvati zločinom - odgovori McMurdo.

- Nazvati zločinom! - poviče Morris, a glas mu je drhtao od strasti.

- Malo ste vidjeli ako to možete nazvati ikako drukčije. Zar nije bio zločin prebiti starca koji bi vam mogao biti otac, tako da krv natopi njegovu sijedu kosu? Je li to zločin, ili biste to mogli drukčije okvalificirati?

- Neki bi rekli da je riječ o ratu - reče McMurdo. - Klasna borba, sa svim što ona podrazumijeva, u kojoj svatko udara kako najbolje zna.

- Da li ste isto tako mislili kad ste prišli Udruženju zidara u Chicagu?

- Ne, moram priznati da nisam.

- Nisam ni ja kad sam se učlanio u Philadelphiji. Bilo je to dobrotvorno društvo i sastajalište istomišljenika. A onda sam čuo za ovaj grad - proklet bio čas kad se to dogodilo - i dođoh ovamo da poboljšam materijalni položaj. Moj bože, što sam učinio! Supruga i troje djece dođoše sa mnom. Otvorio sam prodavaonicu tekstila na Tržnici i posao je

dobro krenuo. A onda se pročulo da sam slobodni zidar, pa sam bio prisiljen pristupiti Loži, baš kao što ste i vi sinoć učinili. I ja imam žig sramote utisnut na ruci, a još sramotniji je onaj na srcu. Ubrzo sam uvidio da mi zapovijeda crni divljak, da sam upao u zločinačke mreže. I što sam mogao? Sve što bih rekao da poboljšam situaciju bilo je shvaćeno kao izdaja, baš kao i ono sinoć. Ne mogu otići odavde, jer prodavaonica mi je sve što imam. Ako napustim Udruženje, čeka me, znam to vrlo dobro, metak u čelo, a sam bog zna što će snaći moju suprugu i djecu. Grozno je to, čovječe, grozno!

I starac uroni lice u dlanove, a tijelo mu se treslo od grčevita ridanja.

McMurdo sleže ramenima.

- Slab ste vi za taj posao - reče. - Niste mu dorasli.

- Nekad sam imao i savjest i vjeru, a sada su me učinili zločincem.

Bio sam izabran za neki posao. Znao sam što će mi se dogoditi ako ustuknem. Možda sam i kukavica. Možda me takvim čini pomisao na suprugu i dječicu. I tako prihvatih. Mislim da me to nikada neće prestatu progoniti. Bila je to osamljena kućica, dvadesetak milja odavde, s one strane brda. Zapovijedili su mi da pazim na vrata baš kao i vama sinoć. Nisu imali potpuno povjerenje u mene. Drugi uđoše u kuću. Kad su izišli, ruke su im bile krvave do lakata. Odlazeći, čuli smo dječji vrisak. Bio je to petogodišnji dječčaćić koji je vidio kako su mu ubili oca. Tog časa postao sam zločinac-suučesnik u zločinu, izgubljen zauvijek i na ovome i na onome svijetu. Iako sam dobar katolik, svećenik neće ni da progovori sa mnom. Kada je čuo da sam Scow-rer, izbacio me iz crkve. Eto, tako stoje stvari sa mnom. Vide-ci da ste i vi krenuli istim putem, pitam se kamo će vas sve to odvesti? Jeste li spremni da postanete hladnokrvan ubojica ili se može još nešto učiniti da vas se na tom putu zaustavi?

- A što biste vi učinili? - upita iznenada McMurdo. - Da me ne biste možda prijavili?

- Bože sačuvaj! - poviče Morris. - I sama bi me pomisao mogla stajati glave.

- No dobro! - reče McMurdo. - Mislim da ste slabić i da preuveličavate stvar.

- Preuveličavam! Pričekajte malo, pa ćete vidjeti. Pogledajte u dolinu. Vidite li dim kako izbija iz stotine dimnjaka? Kažem vam da su oblaci zločina nadvijeni nad glavama ljudi još gušći i tamniji. Ovo je dolina straha, dolina smrti. Od mraka do zore strah ne napušta ljudska srca. Pričekajte, mladiću, pa ćete i sami vidjeti.

- Reći ću vam što mislim kad malo bolje sve to upoznam - reče nemarno McMurdo. - Jedno je jasno, a to je da vi nište stvoreni za ovo mjesto, i to bolje za vas da što prije rasprodete sve što imate, čak ako dobijete i desetinu vrijednosti robe. Neću ni pisnuti o onome što sam čuo, ali jao vama ako se pokaže da ste potkazivač ...

- Nisam, nisam! - poviče jadni Morris.

- No, neka na tome ostane. Imat ću na umu što sam čuo, pa ću se možda jasnoga dana ponovo vratiti na vašu misao. Mislim da je vaša namjera bila dobra. A sada, odoh kući.

- Samo još nešto prije nego što odete - reče Morris, - Možda su nas vidjeli zajedno, a tada će htjeti znati o čemu smo razgovarali.

- To je razumna pretpostavka.

- Nudim vam mjesto u svojoj trgovini.

- A ja ga odbijam. Ali, to je naša stvar. Do viđenja, brate Morris, i želim da vam ubuduće bude bolje.

To je poslijepodne McMurdo sjedio uz peć u dnevnoj sobi i pušio. Bio je zadubljen u misli kad li se vrata otvore, a sobu ispuni divovska figura šefa McGintyja. Izmijene lozinku, a onda on sjedne nasuprot mladiću. Uporno ga je motrio, a ovaj mu je uzvraćao pogled.

- Rijedak sam posjetilac, brate McMurdo - reče napokon. - Mislim da sam previše zauzet ljudima koji mene posjećuju. No pomislio sam: hajde da mimo običaja zavirim k tebi i pogledam kako živiš.

- Čast mi je što vas ovdje vidim, savjetniče - reče McMurdo srdačno, vadeći iz ormara staklenku viskija. - Čast koju zaista nisam očekivao.

- Kako ruka? - upita šef. McMurdo iskrivi lice.

- Neprestano je osjećam - reče. - Ali vrijedilo je podnijeti.

- Da, isplati se onima - odgovori šef - koji su odani i idu do kraja kad treba pomoći Loži. O čemu si razgovarao s bratom Morrisom jutros na Miller Hillu?

Pitanje je došlo tako iznenada da je bila sreća što je odgovor bio pripremljen unaprijed. Mladić se srdačno nasmije.

- Morris nije znao da mogu zaraditi koliko mi je potrebno i sjedeći kod kuće. Neće on to ni saznati jer je previše savjestan da bih mu se povjerio. No dobroćudan je to starac. Pomislio je da bi mi učinio uslugu ponudivši mi mjesto u njegovoj prodavaonici.

- O tome se, dakle, radilo?

- Da, o tome.

- I ti si odbio?

- Jasno! Zar ne mogu zaraditi deset puta više ne iziđavši iz pidžame i to za samo četiri sata dnevno?

- To je istina. No ja se ipak ne bih baš mnogo družio s Morrisom.

- Zašto?

- Zato što ti ja to kažem. Većini ljudi u ovom kraju dovoljno je da im se to kaže.

- Možda je dovoljno većini, ali meni nije, savjetniče - hrabro će McMurdo. - Ako ste psiholog u ocjenjivanju ljudi, to biste morali znati.

Crnoputi div ga pogleda, a dlakava mu šapa na čas obujmi snažno čašu kao da ju je htio baciti u glavu svoga sugovornika. No umjesto toga, on se nasmije svojim razmetljivim, neiskrenim smijehom.

- Čudan si mi ti svat, zaista jesi - reče. - No ako baš hoćeš, reći ću ti razlog. Je li ti Morris što govorio protiv Lože?

- Nije.

- A protiv mene?

- Nije ni to.

- To je zato što nema povjerenja u tebe. Ali duboko u srcu nije on odan Loži. Dobro mi to znamo i zato ga motrimo i čekamo čas kad ćemo ga opomenuti. Mislim da se on bliži. U našem toru nema mjesta šugavoj ovci. Ako se družiš s nepouzdanima, možemo pomisliti da si i ti takav. Razumiješ li sada?

- Nema opasnosti da bih se mogao s njim družiti jer mi se ne sviđa - odgovori McMurdo. - A što se nepouzdanosti tiče, ne bih nikom drugom, osim vama, dopustio da mi tu riječ dvaput spomene.

- U redu - reče McGinty iskapivši čašu. - Došao sam da te na vrijeme opomenem, i to sam učinio.

- Rado bih znao - reče McMurdo - kako vam je već došlo do ušiju da sam razgovarao s Morrisom?

McGinty se nasmije.

- Moja je dužnost da znam što se u ovome gradu zbiva - reče. - Bolje da računate s tim da ću čuti ma što se dogodilo. No moje je vrijeme isteklo, pa ću se poz ...

Ali opraštanje je prekinuto. Vrata se iznenada s treskom otvore i tri mrka, napeta lica ispod šiljastih policijskih kapa zagledaju se u dvojicu ljudi. McMurdo skoči i gotovo htjede povući pištolj, no ruka mu zastade na pola puta jer postade svjestan da su dvije »vinčesterke« uperene u njega. Tada u sobu uđe čovjek u uniformi s revolverom u ruci. Bio je to kapetan Marvin, koji je nekad pripadao čikaškoj policiji, a sada rudarskom redarstvu. Kimne McMurdu i naceri se.

- Znao sam da ćeš opet uskoro upasti u zlo, lopužo McMurdo iz Chicaga - reče. - Ne možeš ostati po strani, zar ne? Skini šešir i hajde s nama.

- Platit ćete mi za ovo, kapetane - reče McGinty. - Tko ste vi, uostalom, da tako provaljujete u nečiju kuću i gnjavite časne i poštene ljude?

- Ne miješajte se u ovo, savjetniče McGinty - reče policijski kapetan. - Ne tražimo vas već ovoga ovdje, McMur-da. Vi biste nam trebali pomoći, a ne sprečavati nas u obavljanju dužnosti.

- On je moj prijatelj i odgovaram za njegovo vladanje - reče šef.

- Prema onome što se priča, možda ćete uskoro odgovarati za svoje vladanje - odgovori policajac. - Ovaj je McMurdo bio lopov i prije nego što je došao ovamo, a to je i ovdje ostao. Štiti me, stražo, dok ga razoružam.

- Evo mog pištolja - reče McMurdo hladno. - Da smo nas dvojica sami, kapetane, mislim da me ne biste tako lako uhvatili.

- Gdje vam je nalog za hapšenje? - upita McGinty. - Zaboga, dokle god ljudi poput vas vode policiju svejedno je da li živimo u Vermissi ili usred Rusije. Ovo je kapitalističko nasilje, i vi ćete još zbog njega odgovarati.

- Vi radite svoj posao, savjetniče, a mi ćemo svoj.

- Za što sam optužen? - upita McMurdo.

- Za sudjelovanje u napadu na starog izdavača Stange-ra u »Vjesnikovu« uredu. Nije vaša krivnja što nije podlegao batinama.

- Ako je to sve za što ga optužujete - glasno se nasmije McGinty - možete ga odmah pustiti i uštediti sebi trud. Ovaj je čovjek sve do ponoći igrao poker sa mnom u točionici; dovest ću vam deset svjedoka koji će to potvrditi.

- To je vaša stvar, sredite to sutra na sudu. A sada pođimo, McMurdo, i to mirno, ako ne želiš dobiti kundakom po glavi. A vi, McGinty, ne mijesajte se, jer, upozoravam vas, neću trpjeti otpora dok obavljam dužnost.

Kapetan je tako odlučno nastupio da su i McMurdo i njegov šef bili prisiljeni prihvatiti nametnutu situaciju. Ovaj posljednji je uspio s uhapšenim prošaptati nekoliko riječi prije nego što su ga odveli.

- A što je s ... i učini kretnju koja je davala do znanja da misli na stroj za štampanje novca.

- Sve je u redu - prošapta McMurdo koji ga je spremio ispod poda.

- Do viđenja, momče - reče šef rukovavši se s njim. - Posjetit ću odmah Reillyja, mog odvjetnika i on će preuzeti obranu. Vjeruj mi da te neće moći zadržati.

- Ja se ne bih kladio. Vas dvojica čuvajte uhapšenoga i pucajte ako vas pokuša nasamariti. A prije nego što pođem pretražit ću kuću.

Marvin to učini, no skriveni stroj nije pronašao. Kad je završio, on i njegovi ljudi odvedoše Me Murda u policijsku stanicu. Bio se već spustio mrak, te su ulice gotovo opustjele, no ipak je nekoliko besposličara pošlo za grupom te su, zaštićeni tamom, dobacivali uhapšenome psovke.

- Prokleti Scowrer, treba ga linčovati! Linčovati! Smijali su me se i rugali dok su ga policajci vodili u

policijsku stanicu. Kad ga je dežurni inspektor površno ispitaio, pošalje ga u zajedničku zatvorsku sobu. U njoj nađe Bakhvina i još tri zlikovca s kojima je bio u »Vjesniku«. Svi su oni uhapšeni tog poslijepodneva, pa su tu čekali sutrašnje suđenje.

No duga se zidarska ruka uspjela pružiti i do te zatvorene tvrdave zakona. Kasno navečer došao je jedan od čuvara noseći slamnatu prostirku za spavanje iz koje je izvadio dvije staklenke viskija, nekoliko čaša i karte. Veselo su proveli noć i ne misleći na neugodnosti koje ih ujutro očekuju.

Nije bilo razloga za strepnju, kao što je to ishod pokazao. Sudac nije uspio, uz dokaze kojima je raspolagao, izreći presudu koja bi

zlikovce uputila pred viši sud. Slagari i reporteri morali su priznati da je svjetlo bilo preslabo, a bili su previše uzbuđeni da bi se sa sigurnošću mogli zakleti tko su napadači, iako su bili uvjereni da su u tome sudjelovali i neki od optuženih. Nakon unakrsna ispitivanja, koje je proveo nadareni odvjetnik što ga je unajmio McGinty, oni su davali još neodređenije iskaze. Ozlijeđeni je već ranije izjavio da je bio zatečen iznenadnim napadom, te da ne može tvrditi ništa osim da je onaj koji ga je prvi udario imao brkove. Dodao je kako zna da su to učinili Scowreri, jer u općini nije imao neprijatelja, a banda mu je odavno prijela zato što ju je u uvodnicima otvoreno napadao. S druge je strane nepobitno dokazano, jednodušnim i odlučnim iskazom šestorice građana, uključujući i McGintyja, da su se optuženi kartali u Zadružnome domu u vrijeme kad je počinjeno nasilje. Jasno da su nakon toga bili oslobođeni optužbe uz ispriku zbog doživljene neugodnosti, a kapetan Marvin i policija bili su ukoreni zbog pretjerane marljivosti.

Presuda je pozdravljena pljeskom Suda u kojemu su McMurdu mnogi ljudi bili poznati. Članovi Lože smijali su se i domahivali. No bilo je i onih koji su stisnutih usnica i mrgodna lica gledali kako zločinci napuštaju optuženičku klupu. Jedan odlučan čovjek crne brade izrazio je osjećaje te grupe ljudi promrsivši kroz zube dok su zločinci prolazili:

- Prokleti ubojice! Već ćemo vas udesiti!

PETO POGLAVLJE

Najcrnji dan

Ako je išta moglo uvećati popularnost Jacka McMurda među drugovima, onda je to bilo njegovo hapšenje i oslobađanje. U povijesti njihova Udruženja nije se dogodilo da netko još iste večeri kad je primljen u Ložu učini nešto što će ga dovesti pred sud. Već je uživao slavu dobroga druga u zabavi i vesele ispičuture, a uz to čovjeka snažna značaja koji ne dopušta da ga vrijeđa ni svemoćni šef. Osim toga, društvo je sve više bilo uvjereni da upravo on može smisliti najkrvoločniji plan, te ga i ostvariti. »To je pravi momak za savršen čin«, rekoše stariji jedan drugome, čekajući čas kad će ga moći upotrijebiti. McGinty je već raspolagao dobrim snagama, no morao je priznati da taj mladić po sposobnostima odskače od ostalih. Osjećao se kao čovjek koji na uzici drži oštrog lovačkog psa. Za sitne poslove dovoljni su obični psići, ali jednoga dana pustit će on u borbu i onog izuzetnog. Nekoliko članova Lože, među njima i Ted Baldwin, teško su primili prebrz uspon stranca, te su ga mrzili, ali su ga ostavljali na miru jer su znali da je jednako spreman na tučnjavu kao i na smijeh.

No, dok je ovaj mladić među drugovima bio sve omiljeniji, postojalo je područje koje mu je bilo još važnije, a na kojemu je gubio

bitku. Otac Ettie Shafter nije više razgovarao s njim, čak mu je zabranio pristup u kuću. Ettie je bila previše zaljubljena da bi ga se odrekla, premda ju je zdrav razum odvrćao od braka sa čovjekom kojeg smatraju zločincem. Jednoga je jutro, nakon neprospavane noći, odlučila da ga posjeti, možda posljednji put, kako bi ga još jednom pokušala otrgnuti od lošeg društva. Pošla je njegovoj kući, što ju je već mnogo puta molio da učini, i ušljala se u sobu. Sjedio je za stolom njoj okrenut leđima, a pred njim je bilo pismo. Iznenada je obuzme vragoljast djevojački poriv - ta bilo joj je tek 19 godina! Kako nije čuo da je ušla, na prstima se primakla i lagano dotakla njegova pognuta leđa.

Željela ga je iznenaditi i u tome je sigurno uspjela, no nije se nadala da će i ona doživjeti veliko iznenađenje. On se, naime, naglo okrenu i desnom je rukom zgrabi za grlo. U isto vrijeme drugom rukom uspije zgužvati papir što je bio pred njim. Za čas zastane i zagleda se u nju. Izraz zapanjenosti, a zatim radosti zamijeni divlji grč koji mu bijaše iskrevio lice. Taj grč natjera je da ustukne od užasa.

- Ti! - reče on, brišući čelo. - Zar je moguće da si došla k meni, dušo moje duše, a ja nisam smislio ništa bolje nego da te zadavim! Dođi, draga - reče pruživši joj obje ruke. - Daj da popravim što sam učinio.

Ali, ona se još nije bila oporavila od iznenadnog otkrića osjećaja krivnje koji mu je pročitala na licu. Nešto joj je govorilo da to nije običan strah čovjeka koji je zatečen. Bio je to osjećaj krivnje i straha.

- Što ti je bilo, Jack? - poviče. - Zašto si se tako uplašio? Ah, Jack, savjest ti nije čista, inače me ne bi bio onako pogledao.

- Zapravo mislio sam o nečem sasvim drugom i kada si ušla tim svojim lakim vilinskim korakom . . .

- Ne, nije samo to, Jack! - Tada je iznenada obuze sumnja. - Daj da vidim pismo koje si pisao!

- Oh, Ettie, to ne mogu.

Sada više nije sumnjala. Bila je sigurna.

- Pisao si nekoj ženi! - poviče. - Sigurna sam u to! Zašto mi inače ne bi pokazao? Ili možda čak supruzi! Kako mogu znati da nisi oženjen - ta stranac si, nitko te ovdje ne poznaje.

- Nisam oženjen, Ettie. Zaklinjem ti se. Ti si za mene jedina žena na svijetu. Tako mi boga, govorim istinu.

Bijaše tako blijed i ozbiljan da mu je povjerovala.

- No, dobro - poviče - a zašto mi nećeš pokazati pismo?

- Reći ću ti, draga. - Zakleo sam se da ga neću pokazati, te kao što ne bih nikad pogazio riječ danu tebi, tako neću pogaziti obećanje koje sam dao njima. Riječ je o poslovima Lože, a to je tajna čak i za tebe. Strah koji si pročitala na mom licu kad si me dotakla - zar sada razumiješ - bio je strah od policije.

Osjećala je da govori istinu. Zagrlio ju je kako bi poljupcima otjerao njen strah i sumnje.

- A sada sjedni do mene. Čudno je to prijestolje za takvu kraljicu, no to je najbolje što tvoj siromašni obožavalac može sada pronaći. Ali jednog će se dana potruditi da ti bude bolje, nadam se. Sad si se već smirila, zar ne?

- Kako se mogu smiriti, Jack, kad znam da si zločinac među zločincima, i nikad ne znam kad ćeš dospjeti na optuženičku klupu zbog ubojstva? »Scowrer McMurdo«, tako te jedan naš gost jučer nazvao. Te su mi riječi probale srce poput noža.

- Teške riječi ne lome kosti.

- No, bile su istinite.

- Draga, stvari ne stoje tako loše kako misliš. Mi smo samo bijedni ljudi koji nastoje naći put do svojih prava.

Ettie ga zagrlila.

- Napusti to, Jack! Meni za ljubav, za ljubav božju. To sam te došla zamoliti. Na koljenima te molim. Evo klečim pred tobom i preklinjem te da od tog odustaneš.

On je podigne i pokuša smiriti prislonivši njenu glavu na svoje grudi.

- Zaista, draga, ti i ne znaš što od mene zahtijevaš. To bi značilo pogaziti zakletvu i ostaviti drugove na cjedilu. Kad bi sve znala, nikad ne bi to od mene zahtijevala! Osim toga, i da želim pobjeći, zar bih mogao? Ne misliš valjda kako bi Loža dopustila da joj umakne čovjek sa svim njezinim tajnama?

- Mislila sam i na to, Jack. Sve sam isplanirala. Otac ima nešto uštedevine. Sit je ovoga grada, jer mu strah od tih ljudi zagorčava život. Spreman je otići. Pobjeći ćemo svi troje u Philadelphiju ili u New York i tamo ćemo biti sigurni.

McMurdo se nasmije.

- Loža ima dugu ruku. Zar misliš da se ne bi mogla protegnuti do Philadelphije ili New Yorka?

- Onda hajdemo na istok, u Englesku ili u Švedsku, odakle je otac i došao. Ali, napustimo ovu dolinu užasa.

McMurdo se sjeti brata Morrisa.

- Ovo je drugi put što čujem da netko tako naziva ovu dolinu. Zaista teška mora pritišće neke od vas, kako vidim.

- Svaka nam je minuta života zagorčana. Zar misliš da nam je Ted Baldwin ikada oprostio? Kakva bi nas sudbina čekala kada te se ne bi bojao? Da samo možeš vidjeti kakav je pogled tih mračnih požudnih očiju!

- Naučio bih ga ja kako da se vlada kad bih ga samo uhvatio. Ali, počuj me, djevojčice. Ne mogu otići odavde. Naprosto ne mogu. Shvati to ozbiljno jedanput za uvijek. No, ako meni prepustiš da nađem način kako da časno izađemo iz ove situacije, potrudit ću se.

- Časno?!

- Hajde, hajde! Sve ovisi o tome kako gledaš na stvari. No, ako mi daš šest mjeseci vremena, nastojat ću sve urediti, tako da se ne moram sramiti bilo koga pogledati u oči.

Djevojka se vedro nasmije.

- Šest mjeseci! - poviče. - Obećaješ?

- No, recimo sedam ili osam. Za najviše godinu dana napustit ćemo ovu dolinu.

To je bilo sve što je Ettie mogla postići, no sada je barem daleko svjetlo obasjavalo čemer neposredne budućnosti. Vratila se očevoj kući radosnija nego što je ikad bila od kada je upoznala Jacka McMurda.

Novi je član Udruženja mislio da će ući u sve tajne Lože, no uskoro je uvidio da je organizacija razgranatija i zamršenija nego što je pretpostavljao. Ni šef McGinty nije bio upućen u sve, jer je postojao viši službenik, pokrajinski zastupnik, koji je živio u Hobson's Patchu, uz prugu, i koji je upravljao nekolicinom loža prilično hirovito i samovoljno. McMurdo ga je vidio samo jedanput: bio je to lukav sjedokosi čovjek nalik na štakora, nečujna hoda kao da se šulja, a njegovi su iskosa bačeni pogledi odavali zlobu. Ime mu je bilo Evans Pott i čak je velik šef Lože u Vermissi osjećao prema njemu odbojnost i strah.

Jednoga dana primi Scanlan, McMurdov sobni drug, McGintyjevo pisanice u kojem nađe i pismo Evansa Potta: on mu je javljao kako šalje dva valjana čovjeka, Lawlera i Andrews, koji treba da obave nešto nedaleko odatle, no najbolje je da se ne iznose pojedinosti o kome je riječ. Starješini je upućena molba da se pobrine za te ljude i da ih udobno smjesti do akcije. McGinty je dodao kako bi goste u Zadružnom odmah opazili, pa bi stoga bio zahvalan ako bi ih McMurdo i Scanlan prihvatili i smjestili u svom prenoćištu.

Te večeri stigoše ta dva čovjeka noseći putne torbe. Lawler je bio postariji, lukav, šutljiv i suzdržan čovjek u crnom kaputu i mekanom pustenom šeširu, čupa ve brade, pa je nalikovao na putujućeg propovjednika. "Njegov pratilac, Andrews, bijaše gotov dječak vedra, otvorena lica, lepršav ka» da je na odmoru koji želi do kraja iskoristiti. Nisu pili i vladali su se kao uzorni članovi društva, premda su bili ubojice koji su se pokazali sposobnim izvršiocima planova terorističke organizacije. Lawler je do tada bio obavio 14 takvih poslova, a Andrews tri.

Bili su voljni pričati o svojim nedjelima: govorili su o njima sa stidljivim ponosom ljudi koji su učinili dobro djelo i nesebičnu uslugu zajednici. O poslu, pak, koji su trebali obaviti šutjeli su.

- Ne pijemo i zato su nas izabrali - objasni Lawler. - Uvjereni su da nećemo reći više nego što je potrebno. Nemojte nam uzeti za zlo, ali to je izričit nalog pokrajinskog zastupnika.

- Jasno, svi smo mi u to uključeni - reče McMurdov sobni drug Scanlan kad su sva četvorica počela večerati.

- To je istina; zato možemo pričati do zore o ubojstvu. Charlija Williamsa, Simona Birda ili bilo koga drugoga. Ali, dok posao ne bude obavljen, o njemu vam nećemo ništa reći.

- Znam ih pet-šest ovdje u blizini kojima bi se imalo što zamjeriti - reče McMurdo i opsuje - Da nije po srijedi Jack Knox iz Iron Hilla? I ja bih rado pomogao ako mora dobiti što je zaslužio.

- Ne, nije još na redu.

- A je li Hermann Strauss?

- Ne, nije ni on.

- Ako ne želite reći, ne možemo vas prisiliti, no rado bih znao.

Lawler se nasmije i odmahne glavom. Nije ga se moglo povući za jezik.

Scanlan i McMurdo, unatoč suzdržljivosti svojih gostiju, odlučili su prisustvovati onom što su oni zvali zabavom. Stoga je McMurdo, kad ih je jedne noći čuo kako se šuljaju niz stepenice, probudio Scanlana. Kad su se odjenuli, ona dvojica se bijahu već iskrala, ostavivši otvorena vrata. Nije još bilo svanulo, te su ih pri svjetlu uličnih svjetiljki prepoznali malo dalje, na drugoj strani ulice. Budno su na njih pazili slijedeći ih bešumno kroz dubok snijeg. Kako je prenoćište bilo na kraju grada, ubrzo su stigli do raskršća koje je označavalo granicu naselja. Tamo su Lavvlara i Andrevvsa dočekala trojica ljudi s kojima su izmijenili nekoliko riječi. Zatim nastaviše put zajedno. Bio je to zacijelo neki značajan posao kad su bili potrebni toliki ljudi. Dođoše do mjesta na kojem su se staze granale prema rudnicima. Grupa pođe putem što vodi prema Crow Hillu, značajnom rudniku koji je dobro poslovao zahvaljujući čvrstoj ruci upravitelja iz Nove Engleske, Josiaha H. Dunna. Tamo se uspio održati red i disciplina i za vladavine nasilja.

Svitalo je, te su se radnici pojedinačno ili u grupama kretali tamnom stazom što je vodila prema rudniku.

McMurdo i Scanlan nastaviše put zajedno s drugima, prateći pogledom ljude koje su slijedili. Gusta je omaglica još nisko ležala kad li se odjednom razlegne iznenadan zvižduk sirene. Bio je to znak da se za deset minuta košare počinju spuštati u rudnik i da posao započinje.

Kad su stigli blizu ulaza u rudnik, na čistini ispred njega čekalo je već stotinjak rudara: tapkali su nogama na mjestu i puhali u prste jer je bilo hladno. Ona dvojica stajala su usred male grupe u sjeni strojarnice. Scanlan i McMurdo popeše se na hrpu šljake, odakle su mogli vidjeti cijeli prizor. Opazili su glavnog inženjera, Škota Menziesa, kako izlazi iz strojarnice i daje zviždukom znak za spuštanje košara. U tom času uputi se visok, mlohav čovjek, izbrijana ozbiljna lica prema ulazu u jamu. Kad se približio, opazi grupu koja je nepomično i bez riječi stajala pred strojarnicom. Svi njeni članovi natukli su šesire na oči i podigli ovratnike da bi zaklonili lice. Samo na čas slutnja skore smrti stegne mu srce ledenim stiskom. Već u slijedećem trenutku on je odbaci, te počne razmišljati kako da ukloni neznance što su se uvukli među njegove ljude.

- Tko ste vi? - zapita ih uputivši se prema njima. - Što tu prodajete zjake?

Bez odgovora, mladi Andrevvs stupi naprijed i revolverom ga pogodi u trbuh. Stotina prisutnih radnika stajala je kao ukopana; bili su bespomoćni kao da su paralizirani. Upravitelj se uhvati objema rukama za ranu. Dok je teturao, ubojica ispali još jedan metak. Škot Menzies, vidjevši to, zaurla i navali na ubojice željeznim zavijačem, no zaustaviše ga dva metka u čelo. Masa je pošla naprijed uz nerazgovijetne povike sažaljenja i bijesa, no neznanci ispale preostale metke iznad njihovih glava, te su se raspršili, a neki počеше čak bježati kućama u Vermissu. Kad je nekolicina hrabrijih došla k sebi i krenula prema rudniku, razbojnici su već bili nestali i nitko nije mogao posvjedočiti tko su bili oni koji su pred stotinama gledalaca počinili dvostruko ubojstvo.

Scanlan i McMurdo uputiše se natrag: Scanlan bijaše malo potišten jer je prvi put prisustvovao ubojstvu, a to nije bilo tako zabavno kako su ga uvjerovali. Strahovit vrisak udovice upravitelja progonio ih je sve do grada. McMurdo bijaše zamišljen i šutljiv, ali nije pokazivao suosjećanje za slabost svoga druga.

- Jasno, to je rat - ponavljao je. - Što je to nego rat između nas i njih, a mi uzvraćamo udarce kako najbolje znamo.

U prostorijama Lože Zadrugnoga doma bijaše veliko slavlje, ne samo u povodu ubojstva upravitelja i inženjera Crow Hilla, nakon čega je i taj rudnik postao jedan od ucjenjivanih na tom području, već se slavila i daleka pobjeda za koju je bila zaslužna ovdašnja Loža. U isto vrijeme, naime, kad je pokrajinski zastupnik poslao petoricu ljudi da obave napad u Vermissi, zatražio je da zauzvrat trojica tajno odabranih iz Vermisse dođu k njima zbog ubojstva Williama Halesa is Štake Royala, jednog od najpoznatijih i najomiljenijih vlasnika ugljenokopa u gilmertonskome okrugu, za kojega se vjerovalo da nema neprijatelja i da je uzoran poslodavac. On je zahtijevao djelotvornost u radu i stoga je otpustio neke pijane i lijene radnike, članove svemoćnog Udruženja. Kako ni crteži mrtvačkog sanduka koji su osvanuli na njegovim vratima nisu umekšali njegovu odlučnost, u ovoj civiliziranoj zemlji osuđen je na smrt.

I sada je, evo, smrtna osuda izvršena po propisima. Vođa grupe bio je Ted Baldwin koji se sada popeo na počasno mjesto uz starješinu. Crveno lice i zamucene oči svjedočile su o neprospavanim noćima i pijankama. Zajedno sa dva druga proveo je noć u planini, te su sva trojica bila neuredna. Ali nema tog junaka koji je, vrativši se s vratolomnoga pothvata, naišao na svečaniji doček svojih drugova. Priča je prepričavana bezbroj puta, uz usklrike radosti i eksploziju smijeha. Kad se u sumrak vraćao kući dočekali su ga na vrhu strmoga brežuljka na kojem i konji sporo hodaju. Čovjek je bio utonuo u krzno da se zaštiti od hladnoće, pa nije mogao posegnuti za pištoljem. Razbojnici su ga skinuli s kola i ispali u njega sve metke iz revolvera. Nijedan od trojice ga nije poznao, no ubijanje je uvijek dramatično; osim toga pokazali su

gilmertonskim zidarima da se u njih mogu pouzdati. Dogodila se i jedna mala nezgoda. Dok su još pucali, naišla su kola s muškarcem i ženom. Predloženo je da se i oni ubiju, no kako su bili bezopasni ljudi bez ikakve veze s rudnicima, samo im je strogo naređeno da bez riječi pođu naprijed ako ne žele da ih snađe zlo. I tako je krvlju poprskano tijelo ostalo kao opomena svim poslodavcima tvrda srca, a tri su se osvetnika požurila u goru čija djevičanska priroda silazi sve do visokih peći i gomila šljake.

Bijaše to veliki dan za zidare. Još veća tmina obavila je dolinu. No kao što mudri general koristi čas pobjede da bi udvostručio napore, ne dopuštajući neprijatelju da se oporavi nakon poraza, tako je i šef McGinty, prateći zlobnim pogledom izvedbu spomenutih operacija, smislio nov plan o napadu na protivnika. Još iste noći, kad se polupijano društvo razišlo, dade McMurdu znak, potapšavši ga po ruci, te ga povede u sobičak u kojem su prvi put razgovarali.

- Čuj me, mladiću - reče - napokon imam pravi posao za tebe.

- Ponosan sam što to čujem - reče McMurdo.

- Možeš uzeti još dvojicu: Mandersa i Reillyja. Već im je rečeno da su izabrani za tu dužnost. U ovom okrugu nikad neće biti po našem dok živi Chester Wilcox. Ako ga središ, bit će ti zahvalne sve lože rudnoga područja.

- Potrudit ću se, budite sigurni. Tko je on i gdje da ga nađem?

McGinty izvadi iz ugla usta cigaru koju je vječno tamo držao, bilo da je puši ili žvače, te počne nešto crtati na listu papira istrgnutom iz notesa.

- To je glavni predradnik poduzeća Iron Dyke. Tvrđ čovjek, nekadašnji ratni zastavnik, siv i pun ožiljaka. Već dvaput smo pokušali s njim obračunati, ali nismo imali sreće, a Jim Carnaway je zbog njega poginuo. Sad je na tebi red da pokažeš što znaš. Nije pametno akciju izvesti po danu. Naoružan je i puca brzo i točno, ne postavljajući pitanja. Ali noću je kod kuće sa suprugom, troje djece i kućnom pomoćnicom. Tu se ne može birati - ili svi ili nitko. Ako možeš nabaviti vreću eksploziva, staviti ga pred vrata i zapaliti...

- Što je taj čovjek napravio?

- Pa, rekao sam ti da je ubio Jima Carnawaya!

- Zašto?

- Sto mu gromva, što se to tebe tiče? Carnaway se našao u blizini njegove kuće po noći i ovaj ga je ubio. Dovoljno je da ti se to kaže. Moraš smjesta u akciju.

- Tu su i te dvije žene i djeca. Zar da i njih dignem u zrak?

- Moraš, jer kako ćeš se inače domoći njega?

- Ne čini se baš pravo, jer nisu učinile nikakvo zlo. '

- Što to znači? Odustaješ li?

- Polako, savjetniče, polako. Zar sam ikada nešto rekao ili učinio da biste mogli pomisliti kako ću ustuknuti kada se radi o naređenju starješine moje Lože? Na vama je da odlučite da li je to pravo ili nije.

- Dakle, obaviti ćeš to?
- Jasno!
- Kada?
- Pa, dajte mi dan-dva da razgledam tu kuću i isplaniram. A onda...
- U redu - reče McGinty stisnuvši mu ruku. - Prepuštam to tebi.

Bit će to svečan dan kad nam doneseš dobre vijesti. To je posljednji potez koji će ih sve baciti na koljena.

McMurdo se dugo i duboko zamislio nad poslom koji mu je tako nenadano povjeren. Osamljena kuća u kojoj je živio Chester Wilcox bila je oko pet milja daleko, u obližnjoj dolini. Još te noći pođe on sam da razgleda mjesto napada. Još nije bilo svanulo kad se vratio s obilaska. Slijedećeg je dana razgovarao sa svojim pomoćnicima - Mandersom i Reilleyem - lakomislenim mladićima koji su bili oduševljeni, kao da je posrijedi lov na jelena. Treće noći sastali su se izvan grada: sva trojica bijahu naoružani, a jedan je nosio i vreću eksploziva kakav se upotrebljava u kamenolomima. Noć je bila vjetrovita, a rastrgani su oblaci jurili preko krnje mjesečeve kugle. Bila su dva sata poslije ponoći kad su stigli pred osamljenu kućicu. Približavali su se oprezno, s napetim pištoljima u ruci, jer su ih upozorili da se čuvaju lovačkih pasa. Ali nije bilo glasa, osim zavijanja vjetra, niti se što micalo osim lelujanja grana iznad njihovih glava. McMurdo posluhne na vratima osamljene kuće, ali i unutra je bila tišina. Onda prisloni eksploziv uz-vrata, izbuši rupu na vreći i ubaci fitilj. Kad je primio iskru, pobjeogoše. Već su bili prilično daleko, u sigurnom zaklonu jarka, kad im je tresak eksplozije, praćen muklim tutnjem kuće što se ruši, dao na znanje da je posao obavljen. U cijeloj krvavoj povijesti Udruženja nikad nije izveden savršeniji posao. Ali, cijeli taj smjelo zamišljen i dobro organiziran plan bijaše uzaludan. Chester Wilcox se, naime, samo dan prije, upozoren sudbinom mnogih, a znajući da je na popisu da bude uklonjen, preselio s obitelji na sigurnije mjesto koje je čuvao policajac. Eksploziv je srušio praznu kuću, a mrki, stari zastavnik i dalje je pazio na disciplinu u Iron Dyku.

- Prepustite ga meni - rekao je McMurdo. - Ja ću ga konačno udesiti, pa morao čekati na to i godinu dana.

Loža mu je u punom sastavu izglasala zahvalnost i povjerenje, pa je tako pothvat na određeno vrijeme odgođen. Kad je nekoliko tjedana kasnije javljeno u novinama da se na Wilcoxa pucalo iz zasjede, bila je javna tajna da McMurdo još nastoji završiti nedovršen posao.

Takve su, eto, bile metode Udruženja slobodnih zidara, a njihova zlodjela proširila su vladavinu straha nad cijelim tim bogatim krajem koji je dugo progono užas njihove prisutnosti. Zašto bismo prljali ove stranice opisima njihovih drugih zločina? Zar nismo dovoljno ocrtali ljude i njihove metode rada? Povijest je zabilježila njihova djela i u tim dokumentima možemo saznati mnoge pojedinosti. Doznat ćemo iz njih kako su ubijeni policajci Hunt i Evans zato što su se usudili uhapsiti dva člana Udruženja; bilo je to hladnokrvno dvostruko ubojstvo. Pročitat

ćemo tamo i o ubojstvu gospođe Marbey dok je njegovala supruga koji je, po naređenju šefa McGintyja bio gotovo na smrt pretučen. Ubojstvo starijeg a zatim mlađeg brata Jenkinsa, sakaćenje Jamesa Murdocha, podmetanje eksploziva obitelji Staphose i ubojstvo Stendalsovih - sve to dogodilo se te jezive zime Mrak je obavio cijelu dolinu užasa. A onda je došlo proljeće. Nada se budila u njedrima cijele prirode koju je tako dugo zima držala u svom željeznom zagrljaju. Ali, nije bilo nade za jadne ljude i žene koji su živjeli pod jarmom nasilja. Nikad još gusti oblaci nad njihovim glavama nisu bili tako crni i beznadni kao prije ljeta godine 1875.

ŠESTO POGLAVLJE

Opasnost vreba

Vladavina nasilja bijaše na vrhuncu. McMurdo, koji je postao nadzornikom, te imao sve uvjete da jednom zamijeni McGintyja na dužnosti starješine, bijaše postao tako nužan član vijeća da drugovi ništa nisu poduzimali bez njegova savjeta i podrške. No što je omiljeniji bio u Udruženju slobodnih zidara, to su ga mrkiji pogledi pratili po ulicama Vermisse. Unatoč teroru koji je vladao ljudi su smogli hrabrosti da se udruže protiv ugnjetavača. Do ušiju Lože doprle su glasine o tajnim sastancima u prostorijama »Vjesnika« i o razdiobi oružja čestitim i privrženim građanima. Ali takvi izvještaji nisu uznemiravali McGintyja i njegove sljedbenike. Oni su bili brojčano nadmoćni, odlučni na djelu i dobro naoružani. Njihovi su protivnici bili neorganizirani i slabi. Sve će to završiti, kao i prije, u beskorisnim pričama i eventualnim hapšenjima. Tako su govorili McGinty i oni hrabriji u Loži.

Bilo je to jedne subote navečer u svibnju. Kako su subotnje večeri pripadale Loži. McMurdo se upravo spremao da iziđe, kad li mu bojažljivi Morris neočekivano dođe u posjet. Čelo mu bijaše nabrano od zabrinutosti, a lice blijedo i uplašeno.

- Mogu li slobodno govoriti, gospodine McMurdo?

- Jasno!

- Nikad nisam zaboravio da sam vam jednom otvorio srce a da ste vi sačuvali tajnu, premda se šef raspitivao o našem razgovoru.

- što sam drugo mogao učiniti? Ne znači da sam suglasan s onim što ste mi rekli.

- Znam to vrlo dobro. Ali vi ste jedini s kojim ovdje mogu bez opasnosti razgovarati. Imam tajnu - stavio je ruku na grudi - koja mi ne daje mira. Da je barem nekom drugom otkrivena a ne baš meni! Ako vam je povjerim, to će sigurno uroditi zločinom. Ako je, pak, zadržim, to može biti pogubno za sve nas. Smiluj mi se bože, jer ću poludjeti zbog nje.

McMurdo ga ozbiljno pogleda. Čovjek je drhtao cijelim tijelom. Natoči mu viskija i pruži čašu.

- Ovo je lijek za takve kao što ste vi - reče - A sada hajde da čujemo.

Morris otpije gutljaj-dva, te mu se blijedo lice malo zarumeni.

- Sve se može sažeti u jednu rečenicu: Uhoda nam je na tragu.

McMurdo ga pogleda zapanjeno.

- Pa što onda, čovječe! Grad vrvi uhodama i kakvu nam štetu čine?

- Ne, nije riječ o nekome odavde. Kao što i sami kažete, mi ih dobro poznajemo, te nam ne mogu učiniti mnogo zla. No, jeste li čuli za Pinkertonovu organizaciju?

- Čitao sam ponešto o njoj.

- Meni možete povjerovati kad vam kažem da nema šale kad oni nekog počnu uhoditi. Nije to isto što i vladina metoda pokušaja i pogreški. To je neobično ozbiljan pothvat koji teži rezultatima i ne odustaje dok ih ne postigne, bilo milom ili silom. Ako se Pinkertonov čovjek prihvatio ovog posla, nama je svima odzvonilo.

- Moramo ga ubiti.

- To vam je prva pomisao, zar ne? Znači izići ćete s time pred Ložu. Znao sam da će to završiti ubojstvom!

- Jasno, pa što je to ubojstvo? Zar nije rasprostranjeno u ovom kraju?

- Zaista jest, ali ne želim biti taj koji će prstom pokazati na čovjeka kojega treba ubiti. A s druge strane, naše su glave u opasnosti. Što da radim?

I klatio se amo-tamo na stolici, ne mogavši se odlučiti. Bio je na mukama.

Njegove su riječi dirnule McMurda. Bilo je jasno kako zbog opasnosti i potrebe da joj se odupre dijeli Morrisovu zabrinutost. Uhvati ga za rame i potrese, ozbiljno ga gledajući.

- Čujte me, čovječe - poviče uzbuđeno - ništa nećete postići ako tu sjedite i jadikujete kao narikača nad mrtvacem. Hajde, činjenice na vidjelo. Tko je taj tip? Gdje je? Kako ste za njega saznali? Zašto ste baš k meni došli?

- Došao sam k vama jer me samo vi možete savjetovati. Pričao sam vam da sam na Istoku imao trgovinu prije nego što sam došao ovamo. Tamo sam ostavio dobre prijatelje od kojih jedan radi u telegrafskoj službi. Evo pisma koje sam jučer od njega primio. Ovdje na vrhu stranice baš piše o tome. Možete sami pročitati.

Evo što je McMurdo pročitao:

»Kako su tamošnji zidari? Mnogo se o njima piše u novinama. Među nama rečeno, očekujem da ću uskoro o tome dobiti i od tebe novosti. Pet velikih poduzeća i dvije željezničke kompanije preuzele su stvar. Ozbiljno rade, te se kladim da će uspjeti. Već su daleko otišli. Organizacija Pinkerton je unajmljena da radi po njihovim uputama i sada

je njihov najsposobniji čovjek, Birdy Edwards, već na zadatku. Akciju treba odmah zaustaviti.«

- A sada pročitajte post scriptum.

»Jasno, sve što ti pišem doznao sam na poslu, tako da ne bi trebalo da ide dalje. Čudna je to šifra kojom operiraš cijeli dan, a ne možeš iz nje izvući nikakvo značenje.«

McMurdo je neko vrijeme šutio držeći pismo u nemirnoj ruci. Koprena se na čas podigla i pred njim se pojavio ponor.

- Zna li itko drugi za ovo? - upita.

- Nisam još nikome rekao.

- Da li možda ovaj čovjek - vaš prijatelj - ima ovdje nekoga kome bi mogao pisati?

- Pa, vjerujem da poznaje nekolicinu.

- Članova Lože?

- Da, vjerojatno.

- Pitam stoga što je možda nekome opisao toga Birdy Edwardsa. Tada bismo mu mogli ući u trag.

- To je moguće. Ali ne bih rekao da ga poznaje. Jer on rni samo piše što je doznao na poslu. Kako bi mogao poznavati Pinkertonova detektiva?

McMurdo se naglo žestoko trgne.

- Zaboga - poviče - sad znam! Kako sam bio glup da se odmah nisam sjetio! Kakvu sreću imamo! Uklonit ćemo ga prije nego što nam uspije nauditi. Poslušajte me, Morrise: hoćete li sve prepustiti meni?

- Dakako, ako me oslobodite tog tereta.

- Hoću. Možete se povući i sve ostaviti meni na brizi. Ne moram vam čak ni ime spomenuti. Preuzet ću sve na sebe, kao da sam ja dobio pismo. Jeste li s time zadovoljni?

- To mi upravo odgovara.

- Onda neka ostane na tome, a vi šutite i ne brinite. Odoh sada u Ložu, a velim vam da će se uskoro stari Pinkerton sažaliti nad samim sobom.

- Nećete mu ubiti čovjeka?

- Što manje znate, prijatelju Morrise, lakše će vam biti pri duši i bolje ćete spavati. Ništa ne pitajte već pustite da sve teče spontano. Imam ih u šaci.

Odlazeći, Morris tužno odmahne glavom.

- Osjećam njegovu krv na svojim rukama - uzdahne.

- Samoobrana nije zločin - reče McMurdo, trpko se nasmiješivši. - Ili on, ili mi. Zar nas taj čovjek ne bi uništio da smo ga pustili da i dalje djeluje u ovoj dolini? Nego, prijatelju Morrise, još ćemo vas morati izabrati za starješinu, jer spasili ste Ložu od sigurne propasti.

Iz McMurdova vladanja moglo se jasno zaključiti da je vijest primio ozbiljnije nego što je to riječima mogao iskazati. Možda zbog zle savjesti, možda zbog ugleda Pinkertonove organizacije, možda zbog

spoznaje da su bogate i moćne kompanije odlučile likvidirati Scowrere: ma što da je bio tome razlog, on je, u svakom slučaju, postupao kao čovjek koji se sprema na najgore. Prije nego što je otišao od kuće potrudio se da uništi sve papire i dokumente koji su ga mogli teretiti. Onda je uzdahnuo s olakšanjem jer mu se na čas pričinilo da je spašen. Pa ipak, mora biti da je opasnost još visila nad njim jer se, idući u Ložu, zaustavio kod kuće staroga Shaftera. Kako nije smio u kuću, pokuca na prozor, a Ettie iziđe pred njega. U očima njenog dragog nije više bilo onog vragoljastog osmijeha. U ozbiljnosti njegova lica pročitala je opasnost koja mu prijete.

- Nešto se dogodilo - poviče. - Ah Jack, u opasnosti si!

- Nije ništa strašno, draga. Ipak, možda je pametno da odemo prije nego što dođe do većeg zla.

- Da odemo!

- Obećao sam ti da ćemo jednoga dana otići. Mislim da je došlo vrijeme. Večeras sam dobio vijest - lošu vijest - pa zaključujem da će biti neprilika.

- Radi li se o policiji?

- Ne, o Pinkertonu. Ti i ne znaš tko je to, draga, ni što bi to moglo značiti za nekoga poput mene. Preduboko sam ogrezao, pa se može dogoditi da moram brzo nestati odavde. Bila si obećala da ćeš poći sa mnom ako ja treba da odem.

- Ah, Jack, bio bi to spas za tebe.

- U nečemu sam zaista pošten čovjek, Ettie. Ni za što na svijetu ne bih želio da vlas padne s tvoje lijepe glavice, niti bih te ikada i na čas želio skinuti sa zlatnoga prijestolja na kojem te uvijek vidim. Imaš li povjerenja u mene?

Ona šutke stavi svoju ruku u njegovu.

- Onda slušaj što ću ti reći i učini kako ti kažem, jer je to za nas jedina mogućnost. U ovoj su dolini na pomolu neki događaji. Slutim to. Mnogi će se od nas morati za sebe pobrinuti. Ja sam jedan od tih. Ako bude trebalo da otputujem, bilo danju ili noću, ti ćeš morati biti spremna da pođeš sa mnom.

- Ja bih došla za tobom, Jack.

- Ne, nikako: moraš poći sa mnom. Ako mi bude onemogućen povratak u ovu dolinu i ako se budem morao skrivati od policije, možda ti neću moći poslati ni najmanju poruku. Stoga moraš poći sa mnom. U mom gradu poznajem jednu poštenu ženu kod koje ću te ostaviti dok se ne budemo mogli vjenčati. Hoćeš li doći?

- Hoću, Jack, doći ću.

- Dobro je što imaš povjerenja u mene. Bio bih zaista najcrnji đavo kad bih te iskoristio. A sada upamti, Ettie, očekuj samo kratku poruku i čim je dobiješ sve ostavi i pođi ravno u čekaonicu željezničkog kolodvora te sačekaj dok ne dođem po tebe.

- U bilo koje doba dana i noći, bit ću spremna, Jack.

Napravivši prve pripreme za bijeg, McMurdo je, donekle umiren, pošao u Ložu. Kako je sastanak već bio počeo, morao je upotrijebiti niz lozinki da bi ga obje straže pustile unutra. Pri ulasku dočeka ga žamor dobrodošlice. Dugačka dvorana bijaše dupkom puna: kroz koprenu dima vidio je gustu crnu grivu starješine, okrutno i neprijateljsko lice Baldwina, Harrawayjev lik sličan jastrebu, te desetak drugih vođa Lože. Obradovao se što su na okupu da se sa svima može posavjetovati o najnovijim vijestima.

- Zaista nam je drago što te vidimo, brate! - poviče predsjednik. - Solomonska je mudrost potrebna da se valjano presudi ovaj spor.

- Riječ je o Landeru i Eganu - objasni mu čovjek do njega. - Obojica polažu pravo na novac koji Loža daje za ubojstvo staroga Crabba iz Stylestowna, a tko može sigurno posvjedočiti koji je od njih dvojice ispalio smrtonosni metak?

McMurdo ustane i digne ruku. Izraz njegova lica sledio je prisutne. U napetj tišini očekivali su njegove riječi.

- Uvaženi starješino - reče svečanim glasom. - Zahtijevam da me odmah saslušate.

- Brat McMurdo traži riječ - reče McGinty. - Po pravilima Lože, ima prednost. Brate, slušamo te.

McMurdo izvadi pismo iz džepa.

- Uvaženi starješino i braćo - reče. - Danas vam nosim loše vijesti, no bolje je da ih saznate i razmislite o svemu nego da pogubni udarac dođe bez upozorenja. Saznao sam da su se najmoćnije i najbogatije kompanije u zemlji urotile da nas unište, te da u ovome času jedan detektiv iz Pinkertonove organizacije, Birdy Edvards, ovdje u dolini već prikuplja dokaze koji će oviti konopac oko naših vratova i poslati sve ovdje prisutne u zatvor. Eto, to je ono o čemu moramo raspraviti i zato sam zahtijevao da me odmah saslušate.

U dvorani je bila smrtna tišina. Napokon progovori predsjednik.

- Kakve dokaze imaš za tu tvrdnju, brate McMurdo? - zapita.

- Dokazi su u ovom pismu koje mi je slučajno dopalo ruku - reče. I naglas pročita odlomak. - Pitanje je časti da ne odam druge podatke o pismu niti da vam ga predam u ruke, ali vas uvjeravam da u njemu nema ništa više što bi se ticalo interesa Lože. Iznosim, dakle, problem pred vas onako kako mi je predočen.

- Moram vam reći, predsjedniče - javio se jedan od starijih članova - da sam čuo kako je Birdy Edwards najспособniji čovjek u Pinkertonovoj službi.

- Znade li ga ovdje itko po viđenju? - upita McGinty.

- Ja ga znam - reče McMurdo. Žamor iznenađenja prostruji dvoranom.

- Vjerujem da ga držimo u šaci - nastavi s pobjedničkim osmijehom. - Ako postupimo brzo i pametno, možemo za čas riješiti to pitanje. Pružite li mi povjerenje i podršku, nećemo se imati čega plašiti.

- Čega se imamo bojati? Što on može znati o našim poslovima?

- Kada bi svi bili pouzdani kao vi, savjetniče, moglo bi se tako reći. Ali, taj čovjek ima za sobom mnogo kapitalističkih milijuna. Zar mislite da se u svim našim ložama ne bi našao slabić kojega se može kupiti? Proniknut će on naše tajne, ako već nije. Samo je jedan lijek tome.

- Da nikada ne ode iz ove doline - reče Baldwin. McMurdo potvrdi glavom.

- Pravo imaš, brate Baldwin - reče. - Nas dvojica baš se ne slažemo, ali večeras si izrekao pravu riječ.

- Gdje je on? Kako ćemo ga prepoznati?

- Uvaženi starješino - ozbiljno će McMurdo - razumjet ćete da je to previše važan predmet a da bi se raspravljao pred cijelom Ložom. Ne sumnjam u ikoga prisutnog, no ako i jedna riječ dođe do ušiju tog čovjeka gotovo je s našim nadama da ćemo ga uhvatiti. Zamolio bih Ložu da izabere povjerljivu komisiju, gospodine predsjedniče, u koju bi ušli vi, ako smijeni predložiti, brat Baldwin i još šestorica. Tada bih vam otvoreno izložio što sam saznao i što bih savjetovao da se učini.

Prijedlog je odmah prihvaćen i komisija izabrana. Uz predsjednika i Baldwinu, tu se našao tajnik Harraway, okrutni mladi ubojica Tiger Cormac, rizničar Čarter, te braća Willaby, neustrašivi očajnici koji nisu prezali ni od čega.

Uobičajena pijanka u Loži bijaše kratka i nevesela jer je briga zasjenila duhove i zamračila veselje; mnogi su prvi put ugledali sjenku osvetničkog zakona kako promiče preko nepomućene vedrine neba pod kojim su tako dugo bezbrižno živjeli. Strahote koje su drugima činili bile su za njih sastavni dio svakidašnjice, a pomisao o odmazdi bila je tako daleko i blijeda da su se to više zaprepastili kad se ona nenadano približila. Društvo se rano razišlo, te dalo vođama priliku za vijećanje.

- A sada, McMurdo, reci što ti je na duši - reče McGinty kad ostadoše sami. Sedmoro ljudi sjedilo je ukočeno pred njim.

- Maločas sam rekao da poznajem Birdy Edwardsa - poče McMurdo objašnjavati. - Ne moram vam reći da on nije ovdje pod pravim imenom. Hrabar je to čovjek, moram priznati, ali nije lud. Izdaje se za Steve Wiliamsa, a stanuje u Hobson's Patchu.

- Kako to znaš?

- Slučajno sam započeo s njim razgovor. Tada nisam mnogo o tome razmišljao, a ne bih ni kasnije da nije stiglo pismo, ali sada sam siguran da je to taj čovjek. Susreo sam ga u vagonu kad sam u srijedu pošao vlakom u dolinu - tvrd je to orah. Rekao mi je da je novinar, što sam tada povjerovao, želio je doznati što više o zidarima i njihovom, kako je to nazvao, »nasilju«, za njujorški »Vjesnik«. Svašta me ispitivao kako bi dobio materijala za svoje novine. Možete misliti da nisam ništa odao. »Platio bih, i to dobro«, rekao mi je, »kada bih dobio materijal koji će se sviđati mom izdavaču. - Ispričao sam mu što sam mislio da će mu

najbolje odgovarati, a on mi zauzvrat pruži novčanicu od dvadeset dolara.

»Dobit ćete deset puta toliko« - rekao je

- »ako mi kažete sve što želim doznati.«

- A što si mu zapravo rekao?

- Smislio sam već nešto na licu mjesta.

- Kako znaš da nije novinar?

- Odmah ću vam reći. Sišao je, kao i ja, u Hobson's Patchu. Malo kasnije slučajno sam ušao u poštu, kad eto njega kako izlazi iz nje.

- Gledaj - reče službenik kad je korisnik usluge otišao

- za ovo bismo mu morali dvostruko naplatiti.

- I ja mislim tako - reko.

- Ispisao je formular tako nerazumljivim znakovima kao da je upotrijebio kinesko pismo. Svaki dan šalje ovako pun list - reče službenik.

- Da - reko - to su važne vijesti za njegove novine, pa se boji da ga netko ne pokrade. - To je bilo mišljenje službenika a bilo je u ono vrijeme i moje, no sada, dakako, nije.

- Vjerujem da imaš pravo - reče McGinty. - Ali što bismo trebali sada učiniti?

- Zašto da ne pođemo odmah tamo i da ga ne sredimo? - netko predloži.

- Da, što prije to bolje.

- Krenuo bih ja i ovoga časa kad bih znao gdje ga mogu naći - reče McMurdo. - On svakako stanuje u Hobson's Patchu, ali ne znam ni kuću ni ulicu. No skovao sam plan, ako hoćete da me poslušate.

- No, čujmo ga.

- Sutra ujutro poći ću u Hobson's Patch. Poštanski službenik će mi pomoći da ga pronađem. Mislim da on može lako saznati njegovu adresu. Reći ću mu da sam slobodni zidar. Ponudit ću mu sve tajne Lože, ako to bude htio dobro platiti. Kladim se da će prihvatiti. Reći ću mu da su mi dokazi kod kuće, te da ne bih ni za živu glavu htio da dođe po danu kad ga netko može vidjeti. Shvatit će da je to razumno. Neka dođe u 22 sata, pa ću mu sve pokazati. To će ga sigurno privući.

- I?

- Ostalo možete sami isplanirati. Kuća udovice McNa-mara je osamljena. Žena je odana, a uz to je gluha. U kući smo samo Scanlan i ja. Ako mi obeća da će doći - što ću vam odmah javiti - dođite sva sedmorica oko 21 sat k meni. Uvest ćemo ga unutra. Ako izvuče živu glavu, može se cijelog života hvaliti kakvu je imao sreću.

- Sve mi se čini da će kod Pinkertona uskoro biti jedno slobodno mjesto, ili se ljuto varam - reče McGinty. - Neka bude tako, McMurdo. Eto nas k tebi u 21 sat. Jednom kad se za njim zatvore vrata, sve ostalo možeš nama prepustiti.

SEDMO POGLAVLJE

Birdy Edwards upada u zamku

Kuća u kojoj je živio McMurdo bila je, kako rekosmo, osamljena i zato pogodna za planirani zločin. Stajala je na završetku grada, podalje od ceste. U svakom drugom slučaju, zavjerenici bi bili naprosto pozvali čovjeka po imenu, a onda ispalili u njega metke, kao što su to već mnogo puta prije učinili. Ali, ovaj put bilo je važno doznati koliko čovjek zna, kako je to saznao, te što je dojavio poslodavcima. Možda je bilo prekasno za sve, možda je on već obavio posao. Ako je tako, onda su se barem mogli osvetiti čovjeku koji im je to učinio. No nadali su se da ništa značajno nije još došlo do ušiju uhode jer se inače, mislili su, ne bi trudio slati tako ništavne vijesti kakve je, navodno, dobio od McMurda. O svemu će tome, uostalom, saznati od njih. Kad ga se dokopaju, već će ga natjerati da propjeva. Nije to prvi put da imaju posla sa šutljivim svjedokom.

McMurdo pođe u Hobson's Patch kao što je bilo dogovoreno. Policija se tog jutra posebno mnogo vrzmala oko njega, a kapetan Marvin, koji je tvrdio da mu je stari poznanik iz Chicaga, čak mu se obratio dok je čekao na željezničkom kolodvoru. McMurdo mu je okrenuo leđa. Poslijepodne vratio se obavivši zadatak. Posjetio je McGintyja u Zadružnom domu.

- Doći će - obavijesti ga.

- Odlično! - odgovori McGinty. Taj div bijaše u košulji a preko prsluka su mu sjali zlatni lanci i medalje. Ispred ruba nakostriješene brade blistao je dijamant. Što politikom, što točenjem pića, šef se bio obogatio i postao vrlo moćan. To ga se jače dojmila slika zatvora i vješala koja mu se sinoć pojavila pred očima.

- Misliš li da je već mnogo saznao? - upita zabrinuto. McMurdo sumorno kimne. - Ovdje je već prilično dugo - šest tjedana, najmanje. Sumnjam da je došao ovamo zato da se divi krajoliku. Ako je za to vrijeme mrljivo skupljao podatke, pomoću novca željezničkih kompanija, bojim se da je postigao dobre rezultate i da ih je već dostavio pretpostavljenima.

- U našoj Loži nema slabića - poviče McGinty. - Svaki je naš čovjek čvrst i pouzdan. Ali tu je onaj podlac Morris. Što je s njim? Ako nas itko oda, onda će to biti on. Najradije bih poslao nekoliko momaka da ga još večeras pretuku i doznaju da li je što izbrbljao.

- Pa nema zla u tome - odgovori McMurdo. - Priznajem da mi je Morris drag i da bi mi bilo žao da mu se što dogodi. Jednom ili dvaput razgovarali smo o poslovima Lože, pa iako nema iste stavove kao vi ili ja, ipak mi se čini da nije čovjek koji bi izdao. No, ne stojim, dakako, između njega i vas.

- Dobit će svoje stari vrag - reče McGinty i opsuje. - Motrim ga ja već godinu dana.

- Vi to najbolje znate - odgovori McMurdo. - Ali, ma što odlučite, akciju treba odgoditi, jer se moramo pritajiti dok ne završimo s Pinkertonovim čovjekom. Ne možemo dopustiti da baš danas policija počne njuškati oko nas.

- Istina je - suglasi se McGinty. - Reći će nam Birdy Edvards od koga je dobio obavijesti, pa makar kožu oderali s njega. Da li ti se čini da sluti podvalu?

McMurdo se nasmija.

- Mislim da sam mu napipao slabu točku - reče. - Spreman je doći i u đavolju kuću, samo ako mu se obeća da će ući u trag Scovverima. Uzeo sam od njega novac - McMurdo izvadi svežanj novčanica - a dobit ću još ovoliko kad mu pokažem dokumente.

- Kakve dokumente?

- Jasno da dokumenata nema. Napunio sam mu glavu pričama o statutu i pravilnicima, o uputama i formularima za primanje u članstvo. On se nada da će ući u sve tajne društva prije nego što ode.

- Vjere mi i hoće - reče mračno McGinty. - A nije li te zapitao zašto mu nisi donio te papire?

- Zar da ja, sumnjiv čovjek, nosim kroz grad takav materijal? Ta nije li kapetan Marvin i danas njuškao oko mene na kolodvoru?

- Čuo sam nešto o tome - reče McGinty. - Bojim se da ćeš izvući tanji kraj. Kad završimo s tim tipom, mogli bismo ga baciti u neko napušteno okno, ali ma što učinili s njim ne može se mimoći činjenica da si ti danas bio u Hobson's Patchu, dakle u mjestu u kojem on stanuje.

McMurdo slegne ramenima.

- Ako budemo spretni, nikad nam neće moći dokazati ubojstvo - reče. - Nitko ga neće vidjeti jer dolazi noću a ja ću se pobrinuti da nitko ne vidi ni kada bude odlazio. A sada čujte, savjetniče. Izložiti ću vam svoj plan, a vas ću zamoliti da druge uključite u njega. Vi ćete svi biti ovdje na vrijeme. On će doći u 22 sata. Pokucat će tri puta na vrata i ja ću mu poći otvoriti. Kad uđe, zaključat ću vrata i tada je naš.

- To je sasvim lako i jednostavno.

- Da, ali o slijedećem koraku treba malo razmisliti. Tvrd je on orah. Naoružan je do zuba. Kako sam ga propisno nasamario vjerojatno će biti na oprezu. Ako ga, recimo, uvedem u sobu u kojoj su sedmorica, a nadao se da ćemo biti sami, može doći do pucnjave, što je opasno za naše.

- Pravo kažeš!

- A pucnjava će privući sve pajkane koji se vrzmaju po gradu.

- Bojim se da imaš pravo.

- Zato bih ovako postupio. Vi budite u velikoj sobi, u onoj u kojoj sam s vama jednom razgovarao. Ja ću mu otvoriti vrata, uvesti ga u prvu sobu i ostaviti ga tamo dok, tobože, ne donesem materijal. To će mi omogućiti da vas obavijestim kako se igra razvija. Onda ću se vratiti k njemu s bilo kakvim papirima. Kad počne čitati, skočit ću na njega i

uhvatiti ga za ruke da ne može zapucati. Glasno ću vas pozvati, a vi dotrčite što prije jer je jak, pa ću ga jedva svladati. Ali potrudit ću se da izdržim dok stignete.

- Izvrstan plan - reče McGinty. - Loža ti duguje zahvalnost za ovo. Kad budem odlazio s mjesta šefa, predložiti ću te za svog nasljednika.

- Ta ja sam, starješino, tek ušao u poslove - reče McMurdo, ali na licu mu se vidjelo što misli o laskavoj ponudi velikog šefa.

Kad je došao kući počeo se pripremati za neugodnu večer. Očistio je, podmazao i napunio revolver, zatim pregledao prostoriju u kojoj je uhoda trebao biti uhvaćen u zamku. Bila je to prostrana soba s dugačkim jelovim stolom u sredini i velikom peći u uglu. Na sve tri ostale strane bili su prozori. Nisu imali kapaka već lagane zavjese. McMurdo ih pažljivo ispita. Zacijelo mu se učinilo da stan nije baš pogodan za tajni pothvat. No s obzirom na udaljenost od ulice, nije to bilo toliko važno. Napokon obrati pažnju sobnom drugu Scanlanu. Premda je bio Scowrer, Scanlan bijaše bezopasan mali čovjek, preslab da se suprotstavi mišljenju drugova, no duboko u sebi grozio se zločina u kojima je katkada morao sudjelovati. McMurdo mu ukratko izloži što se sprema.

- Mike Scanlan, da sam na tvome mjestu ne bih večeras ovdje ostao. Bit će tu krvi prije zore.

- Zaista, Mac - odgovori Scanlan - ne nedostaje mi dobra volja već mi živci ne dopuštaju. Kad sam vidio kako je upravitelj Dunn oboren, tamo ispred rudnika, to nisam mogao podnijeti. Nisam stvoren za to, kao ti ili McGinty. Ako mi Loža neće zamjeriti, ja bih se večeras udaljio i prepustio posao vama.

Ljudi su se sastali u dogovoreno vrijeme. Naoko, to bijahu pristojni građani, uredni i lijepo odjeveni, ali poznavalac ljudske duše ne bi u onim beščutnim očima i nemilosrdnim ustima pročitao nadu za Birdvja Edvardsa. Nije u sobi bilo ni jednog čovjeka čije ruke nisu bile bar deset puta prljave od ljudske krvi. Bili su navikli na ubijanje ljudi kao mesar na klanje janjadi. U svemu je prednjačio, kako po izgledu tako i po krivnji, starješina McGinty. Tajnik Harraway bijaše mršav, zagrižljiv čovjek, duga koščata vrata i nervoznih udova, a što se tiče blagajne Lože bijaše skrupulozan i nepodmitljiv, no njegov pojam poštenja i pravde nije prelazio granice Udruženja. Rizničar Čarter bijaše sredovječan čovjek, beščutna mrka lica i žute kože nalik na pergament. Kako je bio sposoban organizator, sve pojedinosti pothvata Lože bile su razrađene u njegovoj bujnoj mašti. Braća Willaby bijahu poduzetni, visoki i okretni mladići odlučna lica, a njihov drug Tiger Cormac snažan, crnomanjast čovjek koji je zbog žestoke naravi ulijevao strah i svom društvu. To su, dakle, bili ljudi koji su se te noći sakupili pod McMurdovim krovom kako bi obračunali s Pinkertonovom uhodom. Domaćin stavi na stol staklenku viskija kako bi se okrijepili prije akcije. Baldwin i Cormac uskoro su bili polupijani, što je pojačalo njihovu urođenu okrutnost. Cormac dotakne na trenutak peć koja je bila topla jer su proljetne noći još bile hladne.

- Ovo će dobro poslužiti - reče i opsuje.

- Aha - reče Baldwin, koji je razumio opasku. - Ako ga za nju privežemo, brzo ćemo izvući iz njega istinu.

- Priznat će on, budite bez brige - reče McMurdo.

Imao je zaista čelične živce. Premda je preuzeo cijeli teret, ipak je bio miran i bezbrižan. Ostali su to opazili i hvalili ga zbog toga.

- Znat ćeš ga ti svladati - reče šef laskavo. - Neće ni trepnuti a ti ćeš ga držati za gušu. Šteta samo što nema kapaka na prozorima.

McMurdo obiđe sve prozore i navuče zavjese.

- Nitko nas sada ne može uhoditi. Ali bliži se čas!

- Možda neće doći. Možda je predvidio opasnost - reče tajnik.

- Doći će on, bez brige - odgovori McMurdo. - Njemu je isto toliko stalo da dođe kao i vama. Čujte!

Umiriše se kao kipovi, a čaše im zastadoše na pola puta do usta. Netko je tri puta pokucao na vrata.

- Tišina!

McMurdo ih umiri pokretom ruke. Pobjednosni pogledi obidoše oko stola, a ruke potražiše skriveno oružje.

- Ni riječi - šapne im McMurdo izlazeći iz sobe i zatvarajući vrata za sobom. Ubojice su čekale, napeto osluškujući i brojeći korake svoga druga po hodniku. Čuli su kak» je otvorio vrata i kako se izmjeniše pozdravi. Nepoznati koraci stupiše u sobu, progovori nepoznat glas. Čas kasnije zalupiše se vrata i ključ se okrene u bravi. Plijen je upao u klopku. Tiger Cormac jezivo se naceri, no starješina McGinty golemom ručetinom začepi mu usta.

- Šuti, glupane! - prosikće. - Upropastit ćeš cijela stvar.

Iz susjedne sobe čuo se razgovor. Činilo se da traje vrlo dugo. Zatim se otvore vrata i uđe McMurdo, upozoravajući ih prstom na ustima da šute.

Dođe do stola i pogleda sve uokolo. U njegovu vladanju vidjela se jedva primjetna, ali značajna promjena. Nastupao je kao čovjek koji obavlja veliki zadatak. Lice mu je imalo izraz granitne čvrstine. Iza naočala oči su mu blistale divljim uzbuđenjem. Postao je pravi vođa. Gledali su u njega sa živim zanimanjem, ali on je šutio. Motrio je svakoga posebno istim onim nedokučivim pogledom.

- No - poviče McGinty - je li došao? Je li Birdjr Edwards tu?

- Da - polagano odgovori. - Birdy Edwards je ovdje.. - Ja sam Birdy Edwards!

Nakon tih riječi uslijedilo je desetak sekundi tako mrtve tišine da se činilo kako je soba prazna. Onda sa štednjaka čajnik oštro zašišti. Sedam blijedih lica zurilo je nepomično i zaprepašteno u čovjeka koji je njima ovladao. Tada se začu zvuk razmrskanoga stakla, a niz puščanih cijevi naniže se odjednom na sve prozore. Strgnute zavjese pale su na pod. Starješina McGinty zaurla kao ranjeni lav i zaleti se prema poluotvorenim

vratima. Tamo ga dočeka uperen revolver, a iza nišana sjale su stroge plave oči kapetana Marvina iz Rudarske policije.

Starješina ustukne i padne natrag u stolicu.

- Tu ste sigurniji, starješino - reče čovjek kojega su do sada zvali McMurdo. - A ti, Baldwine, ako smjesta ne skineš prst s obarača, još ćeš razočarati krvnika. Izvuci ruku, jer tako mi svega ... Eto tako. Znajte da je četrdeset naoružanih ljudi opkolilo kuću, pa zaključite kakve šanse imate za bijeg. Razoružajte ih, Marvine!

Uperene puške onemogućile su otpor. Razoružali su ih. Smeteni, mrki i izvan sebe od iznenađenja sjedili su još oko stola.

- Želio bih vam nešto kazati prije nego što se rastanemo - reče čovjek koji ih je uhvatio u klopu. - Ne vjerujem da ćemo se vidjeti do suđenja. Stoga ću vam dati građu za razmišljanje. Sad znate tko sam i što sam. Napokon mogu staviti karte na stol. Ja sam Birdy Edwards iz organizacije Pinkerton. Dobio sam zadatak da razbijem vašu bandu. Bila je to teška i opasna igra. Osim kapetana Marvina i mojih poslodavaca, ni živa duša, čak ni moji najbliži i najmiliji, nisu znali što radim. Ali, večeras je, na sreću, s tim završeno i izlazim kao pobjednik!

Sedam blijedih ukočenih lica zurilo je u njega. Iz njihovih pogleda izbijala je osvetnička mržnja. U njima pročita neumoljivu osudu.

- Možda zamišljate da još nije sve gotovo. Preuzimam i taj rizik. Neki od vas ovdje neće imati još jednu šansu. A još šezdesetak noćas će iskusiti zatvor. Reći ću vam i ovo: kad sam preuzeo ovaj posao nisam vjerovao da postoji organizacija kao što je vaša. Mislio sam da su to novinarske izmišljotine i to sam htio dokazati. Upozorili su me da ću imati posla sa slobodnim zidarima, pa sam pošao u Chicago i tamo se učlanio. Kad tu nisam otkrio ništa zla već naprotiv mnogo dobra, bio sam još čvršće uvjeren da je sve izmišljeno. Kako sam ipak morao obaviti zadatak došao sam na ovo područje bogato rudom. Tek tada sam uvidio da nisam u pravu i da nije riječ o petparačkom romanu. Stoga sam odlučio da ću se boriti. Nisam ubio čovjeka u Chicagu. Nikad u životu nisam krivotvorio nijedan dolar. Oni koje sam vam dao bili su pravi, ali nikad nisam bolje i svrsishodnije uložio svoj novac. Znao sam kako ću vam se najviše dopasti i zato sam se pretvarao da me progoni pravda. Sve je teklo upravo onako kako sam predvidio.

I tako sam pristupio vašoj paklenoj Loži i počeo sudjelovati u vašim savjetima. Netko će možda reći da nisam ništa bolji od vas. Neka kažu što hoće, važno je da sam vas pohvatao. Što je zapravo istina? One večeri kad sam, zajedno s vama, sudjelovao u obračunu sa starim Stangerom ništa nisam mogao učiniti jer nije bilo vremena da ga obavijestim. Ali zaustavio sam tvoju ubojitu ruku, Baldwine. Ako sam ponekad i predložio zločin, kako bih zaslužio vaše povjerenje, to je bilo samo onda kad sam znao unaprijed kako ću ga spriječiti. Nisam mogao ništa učiniti da spasim Dunna i Menziesa, jer nisam bio dovoljno obaviješten, ali pobrinut ću se da počinitelji dođu na vješala. Upozorio

sam Chestera Wilcoxa na opasnost koja mu prijete, tako da je, u času kad mu je kuća odletjela u zrak, s obitelji bio na sigurnom. Mnoge zločine nisam mogao spriječiti, ali ako se pokušate sjetiti koliko puta je žrtva promijenila smjer kretanja, ili je niste našli kod kuće kad ste to očekivali, ili je, pak, bila kod kuće kad ste se nadali da će izići, prepoznat ćete tragove moga truda.

- Prokleti izdajico! - prosikta McGinty kroz stisnute zube.

- Samo me tako zovi, McGinty, ako ti to blaži dušu i liječi bol. Ti i tebi slični neprijatelji ste gospodnji u ovom kraju i trebalo je hrabrosti da čovjek stane između tebe i onih jadnika, koje si držao u nemilosrdnoj šaci. Postojao je samo jedan način da se izide na kraj s tobom, i ja sam ga primijenio. Zoveš me »izdajnikom«, ali postoje mnoge hiljade koji će me zvati »osloboditeljem«. Tri mjeseca sam izdržao. No to ne bih više prihvatio ni za svo blago vašingtonske riznice. Bio sam prisiljen ostati do kraja, dok ne otkrijem sve tajne i upoznam svakog zločinca. Bio bih još malo pričekao da nisam dočuo da se neću više dugo moći skrivati. Naime, stiglo je u grad pismo koje bi vas upozorilo na opasnost. Zato sam morao brzo raditi. Nemam vam više što reći, osim da ću lakše umrijeti kada kućne moj čas, znajući kakav sam posao obavio u ovoj dolini... A sada Marvine, neću vas više zadržavati. Odvedite ih, pa nek se sve to završi. Malo toga još treba ispričati. Scanlanu je povjereno da gospođici Ettie Shafter odnese zapečaćeno pismo, što je prihvatio, namignuvši i osmijehnuvši se s razumijevanjem. Rano idućeg jutra jedna lijepa žena i na prvi pogled nepoznat muškarac ušli su u poseban vlak koji je poslala željeznička kompanija i bez zaustavljanja otputovali iz ovog opasnog kraja. Etti Shafter i njezin dragi nisu više dolazili u dolinu straha. Deset dana kasnije vjenčali su se u Chicagu, a stari Jakov Shafter bio im je vjenčani kum.

Suđenje Scowrerima održalo se daleko od mjesta u kojem bi njihove pristaše mogle zastrašiti čuvare zakona. Sva su im nastojanja bila uzaludna. Loža je utrošila rijeku novca, dobivena ucjenjivanjem cijeloga kraja, da ih spasi. No, jasan, nepristran iskaz čovjeka koji je poznavao i najsitnije pojedinosti njihova života, njihova udruženja i njihovih zločina nije moglo oboriti lukavstvo branitelja. Napokon su, nakon toliko godina, Scowreri bili slomljeni. Dolina je oslobođena teške more. McGinty je cvileći i previjajući se izveden na gubilište. Istu je sudbinu doživjelo i osam njegovih sljedbenika. Oko pedeset drugih osuđeno je na zatvor u različitom trajanju. I tako se završio pothvat Birdvja Edwardsa.

Ipak, kao što se bojao, igra nije time bila završena. Trebalo je odigrati još tri partije. Ted Baldwin bijaše izbjegao smrt na stratištu, a uz njega i braća Willaby, te nekolicina najžešćih pripadnika bande. Deset su godina proveli u zatvoru, a onda je svanuo dan kad su se ponovo našli na slobodi - dan za koji je Edwards, poznavajući te ljude, znao da će za njega značiti kraj mirnom životu. Oni se bijahu zakleli da će njegovom krvlju osvetiti svoje drugove. I trudili su se svim silama da održe zavjet.

Birdy Edwards morao je otići iz Chicaga, jer mu je - nakon dva neuspjela pokušaja da ga ubiju - postalo jasno da će, ostane li tamo, napokon stradati. Pod drugim imenom otišao je u Californiju u kojoj je umrla Ettie Edwards. Još jednom je bio gotovo ubijen, a zatim, pod imenom Douglas, radi u nekom dalekom kanjonu, u kojem će, zajedno s prijateljem iz Engleske, Barke-rom, steći bogatstvo. Ponovo je upozoren da su mu ušli u trag, te se sklanja - u posljednjem času - u Englesku.

Tu je John Douglas pronašao vrijednu bračnu družicu i s njom proveo pet godina u Sussexu, kao seoski vlastelin. No taj se period njegova života završio neobičnim događajima...

Nastavak ovog uzbudljivog događaja je

Drugi dio:

Tragedija u Birlstoneu

PRVO POGLAVLJE

Upozorenje

- Gotovo sam pomislio... - počeo sam.

- Na vašem mjestu upravo to bih i učinio - prekide me Sherlock Holmes nestrpljivo.

Iako moje strpljenje nema granica, priznajem da me je Holmesova sarkastična primjedba ozlovoljila.

- Pa, Holmes, nekada ste zaista teški - rekoh mrko. Bio je previše zaokupljen svojim mislima a da bi obratio pažnju na moje riječi. Oslonio se na ruku i - s još ne-taknutim doručkom ispred sebe - pažljivo proučavao komadić papira što ga je upravo izvadio iz kuverte. Tad je uzeo kuvertu, podigao je prema svjetlu i pažljivo ispitivao sa svih strana.

- Rukopis je Porlockov - rekao je zamišljeno. - U to ne sumnjam, iako sam ga vidio samo dvaput. Slovo »e« ima mu zaista osebujan završetak. Ali, tada se zacijelo dogodilo nešto zaista značajno.

Premda je govorio više samom sebi nego meni, zagolican znatiželjom, što su je njegove riječi potakle, moje zlovolje u tren nestade.

- Tko je Porlock? - upitao sam.

- Porlock je nom de plume, znak raspoznavanja ali, iza njega stoji prepredena i teško uhvatljiva ličnost. U jednom pismu otvoreno mi je priznao da mu to nije pravo ime, ali je napomenuo da mu ne pokušavam ući u trag, jer mi to u tom milijunskom gradu i tako ne bi uspjelo. Porlock je, sam po sebi, beznačajan. Njegova važnost izlazi iz veze s jednom značajnom ličnošću. Zamislite morską ribicu u društvu morskog psa ili šakala kako slijedi lava da biste dobili pravu sliku o ništavnosti prvog, odnosno moći drugog. Ne samomoći, Wastone, nego velike pokvarenosti. A eto, to je ono što mene zanima. Čuli ste već da sam spominjao profesora Moriartyja?

- Kriminalca iz znanstvenih krugova koji je poznati među lupežima...

- Zaboga, Wastone - promrmlja Holmes prijekorno.

- Htio sam reći da nije poznat javnosti.

- To je već bolje, znatno bolje - poviče Holmes. - Posve neočekivano kod vas se javlja žica lukavog humora od kojeg ću se morati pričuvati. Ali, nazvati Moriartyja kriminalcem, u očima zakona je kleveta, uvreda časti. I eto, u tom upravo i jest sva veličina i čudesnost te neobične pojave. Najveći splotkar svih vremena, uvijek tamo gdje je zlodjelo na pomolu, mozak podzemlja - mozak koji je mogao mijenjati sudbine naroda. Eto, takav je Moriarty. Ali, on je istovremeno tako daleko od svake sumnje, tako imun na svaku kritiku, tako sposoban u poslovima, a skroman u očima javnosti da bi zbog riječi što ste ih netom izrekli na sudu bez teškoća dobio proces s odštetom za povredu časti, najmanje u visini vaše godišnje mirovine. Pa, zar on nije slavni autor »Dinamike Asteroda« - knjige što se izdigla u takove visine čiste matematike da se nije našao čovjek koji bi je prikazao u naučnoj štampi. Zar takova čovjeka oklevetali? Vi biste iz tog izišli kao »brbljavi doktor«, a Moriarty kao »oklevetani profesor«. Pa on je, Wastone, genij. Ali, ako me neka ništarija ne spriječi, i naš će dan doći, Wastone.

- Neka i to doživim! - uskliknuli iskreno. - Ali, maločas ste govorili o Porlocku.

- Ah, da. Dakle, takozvani Porlock samo je karika u lancu. Iskreno govoreći, Porlock i nije baš tako čvrsta karika. Koliko sam mogao ocijeniti, on je jedina napuklina u tom lancu.

- Ali nije li lanac upravo najjači tamo gdje se najslabije drži?

- Odlično, Wastone. Zato Porlock i jest tako značajan. Nekoliko puta pružio mi je neobično korisne informacije, to korisnije što su pomogle da se zločin predvidi i tako spriječi. U tome ga je vodio urođeni osjećaj za pravedno, a ne može se zanemariti i povremeno, zaobilaznim putovima, poslana desetača. Uvjeren sam kako je i ova poruka, kad bismo je samo znali odgonetnuti, upravo takve prirode.

Opet je Holmes rasprostro papir na svom još praznom tanjuru. Ustao sam, i nagnuvši se preko njegova ramena, buljio u zagonetnu poruku koja je glasila:

534 C2 127 36 31 4 17 21 41

Douglas 109 293 537 Birlstone 26 Birlstone 9127 171

- Što vi, Holmes, mislite o tome?
- Zacijelo to je pokušaj da nam se prenese tajna poruka.
- Ali kakva korist od šifrirane poruke bez šifre?
- Ovaj put nikakva.
- Zašto »ovaj put«?
- Zato što postoje mnogobrojne šifre što ih čitam isto tako lako kao i lažne oglase u rubrici »Nestali«. Takva nerafinirana sredstva samo zabavljaju um, ali ga ne zamaraju. Ali, ovo je drugo. Vjerojatno se tiče riječi na određenoj stranici neke knjige. No, dok ne saznam naslov knjige i stranicu, bespomoćan sam.

- Ali, zašto onda »Douglas« i »Birlstone«?

- Pa, vjerojatno zbog toga što tih riječi nije bilo na spomenutoj stranici.

- Nije li mogao označiti knjigu?

- Vjerojatno bi vas vaša oštroumnost, koja, uostalom, resi i ostale vaše sunarodnjake, kao i urođena lukavost, spriječila da poruku i šifru objelodanite u istom pismu. Zakaže li nešto, propali ste. Ovako, i pismo s porukom i ono sa šifrom mora poći po zlu, pa da sve propadne. Svakog časa očekujem drugi obilazak poštara i bio bih više nego iznenađen kad ne bi stiglo pismo s daljnjim obavijestima ili, što je još vjerojatnije, svezak na koji se ovi brojevi odnose.

Uskoro se pokazalo kako je Holmesovo zaključivanje bilo točno. Došao je Billy sa pismom što smo ga očekivali.

- Isti rukopis - opazi Holmes, otvarajući kuvertu. - I još potpisano - dodao je uzbuđenim glasom dok ga je otvarao.

čelo mu se smračilo kad je očima preletio sadržaj.- Loše vijesti. Bojim se, Watsone, da su nam sve nade propale. Samo da se Porlocku ništa ne dogodi.

»Poštovani gospodine Holmes. Napuštam ovaj slučaj. Previše je opasan. On sumnja u mene. Sve činjenice to potvrđuju. Posve neočekivano došao je k meni, upravo kad sam bio napisao adresu na pismo u kojem sam vam namjeravao poslati šifru. Uspio sam ga na vrijeme prekriti. Da ga je vidio, bojim se da bih se loše proveo. Ali čitam mu sumnju u očima. Molim Vas spalite poruku koja Vam više i tako ne koristi.

Fred Porlock«

Holmes je neko vrijeme sjedio, gužvajući pismo među prstima i mršteći se gledao u vatru.

- Uostalom - reče napokon - možda u tom i nema istine. Vjerojatno je riječ o nečistoj savjesti. Znajući da je izdajnik, učinilo mu se da čita optužbu u očima onog drugog.

- Onaj drugi je, pretpostavljam, profesor Moriarty?

- Glavom! Kad bilo tko iz te sredine govori o »Njemu«, zna se o kome je riječ. Postoji samo jedan »On« za sve njih.

- Ali, što on može učiniti?

- Hm. To je veliko pitanje. Kad vam je protivnik jedan od najvećih umova Evrope, sa svim mračnim silama iza sebe, mogućnosti su bezbrojne. Nesumnjivo, naš prijatelj Porlock na smrt je preplašen. Samo pogledajte rukopis na poruci i onaj na kuverti, koji je napisao prije zlokobna posjeta. Dok je onaj na kuverti odlučan i jasan, drugi je jedva čitljiv.

- Zašto li je pisao? Mogao je jednostavno dići ruke od svega.

- Bojao se da ću se raspitivati za njega i tako mu samo donijeti neprilike.

- Vjerojatno - rekoh. - Naravno - podigao sam prvu poruku i netremice je promatrao - strašna je spoznaja da vam je neka važna tajna tu ispred nosa, a da je izvan ljudske moći proniknuti u nju.

Sherlock Holmes odgurne svoj netaknuti doručak i zapali lulu, vjernog prijatelja svojih najdubljih razmišljanja.

- Pitam se! - reče naslonivši se na stolac buljeći u strop. - Možda je nešto izbjeglo vašem makijavelističkom duhu. Ra/motrimo problem još jednom. Porlockova poruka upućuje nas na neku knjigu. To će nam biti polazna točka.

- Prilično nejasna.

- Pokušajmo je rasvijetliti. Što se više udubljujem, čini mi se manje nedokučiva. Kakve sve podatke imamo o knjizi?

- Nikakve!

- Pa, nije baš tako. Šifrirana poruka počinje brojem 534, zar ne? Neka nam radna hipoteza bude kako je to broj stranice koje se tiče šifra. Dakle, zacijelo je riječ o velikoj knjizi, a to je već nešto za početak. Što još znamo o toj velikoj knjizi? Drugi je znak C2. Što mislite da znači C2, Watson?

- Bez sumnje, drugo poglavlje.

- Teško! Vjerujem kako se slažete sa mnom da je uz broj stranice, broj poglavlja? suvišan. Osim toga, ako je strana 534 tek u drugom poglavlju, duljina prvog zaista bi bila nepodnošljiva.

- Stupac! - povikao sam.

- Sjajno Watson, sjajno. Jutros vam je duh zaista iskričav. Uvjeren sam da je riječ upravo u stupcu. Dakle, već zamišljamo velik svezak, štampan u dva stupca, od kojih je svaki podulji jer je jedna riječ u poruci označena brojem 293. Misлите li da je to najdalje dokle smo zdravom logikom mogli stići?

- Bojim se da je tako.

- Nepravедni ste prema sebi. Još samo jedna iskrica, samo još jedna. Da se radilo o neuobičajenoj knjizi, sigurno bi mi je bio poslao. Umjesto toga, namjeravao mi je, prije no što su mu planovi bili onemogućeni, poslati šifru u pismu. Tako piše i u poruci. To sugerira da se radi o knjizi za koju je bio siguran da je i ja imam. Vjerojatno je to knjiga što se može naći gotovo u svakoj kući.

- To zvuči prilično vjerojatno.

- Tako smo suzili polje istraživanja na veliku knjigu, štampanu u dva stupca i u svakodnevnoj upotrebi.

- Biblija! - viknuh pobjednosno.

- Dobro Watsone, dobro. Ali, ako mi dopustite, ne posve dobro - jer to je, vjerojatno, posljednja knjiga što bi se mogla naći nadohvat ruke Moriartyjevu suradniku. Osim toga, izdanja Svetog pisma tako su mnogobrojna da je teško povjerovati kako dva izdanja imaju jednako numerirane stranice. Riječ je, vjerojatno, o standardnoj knjizi. Porlock je siguran da se njegova strana 534 podudara s mojom.

- Ali malo je takvih knjiga.

- Točno. I u tome je naš spas. Dakle, standardna knjiga, prisutna gotovo u svakom domu.

- Bradshaw!

- Tu su teškoće. Rječnik Bradshawa sažet je i ograničen. Izbor riječi teško bi poslužio za slanje općenite poruke. Tu ćemo knjigu eliminirati. Iz istih razloga ni rječnik ne dolazi u obzir. Što nam još ostaje?

- Almanah!

- Odlično, Watsone! Uvjeren sam da ste pogodili u pravo mjesto. Almanah! Pogledajmo zahtjeve Whitakereva almanaha. U općoj je upotrebi. Ima potreban broj stranica. Štampan je u dva stupca. Iako je u početku prilično štur, prema kraju postaje opširniji. - Dohvatio je jedan primjerak sa svog stola. - Evo stranice 534, drugi stupac. Mnogo toga, kao što vidim, o trgovini i prirodnim bogatstvima Britanske Indije. Watsone, bilježite riječi. Broj 13 je »Mahratta«. Početak koji ne obećava mnogo. Broj 127 »Vlada«, koja, ako ništa drugo, ima nekog smisla, iako je prilično irelevantna i nama i Moriartyju. A sad, pokušajmo ponovo. Što to Mahratta vlada čini? Na žalost! Slijedeća je riječ »svinjska dlaka«. Propali smo Watsone! Gotovo je.

Iako je njegov ton bio šaljiv, guste, namrštene obrve govornice su o njegovu razočaranju i ljutnji. Sjedio sam nesretan i bespomoćan, buljeći u vatru. Dugu tišinu prekine iznenadan Holmesov uzvik. Skočio je prema ormaru i uzeo drugi, u žuto ukoričen svezak.

- To je kazna za preveliku pedantnost. Budući da je sedmi januar, mi smo tražili u novom almanahu. Vjerojatnije je da je Porlock sročio svoju poruku prema starom. On bi nas na to, vjerojatno, upozorio. A sad da vidimo što nam sprema stranica 534. Broj 13 »Postoji«, to već više obećava - Holmesove oči sjale su od uzbuđenja, a njegovi tanki prsti

grčili su se dok je brojio riječi: »opasnost«. Ha! Ha! Sjajno! Zapišite Watsone! - Postoji opasnost - može se - dogoditi - uskoro. Tad imamo ime »Douglas« - bogat - provincija - sada - u - Birlstone - kuća - Birlstone - uvjerenost - hitno. Eto, Watsone! Što sad mislite o rezultatima zdrava rasuđivanja? Kad bismo kod prodavača mogli kupiti lovorov vijenac, odmah bih Billa poslao po jedan.

Zurio sam u čudnu poruku što sam napisao na bloku na koljenu, po redu kako ju je dešifirao.

- Kakav čudan i smušen način izražavanja mišljenja - rekao sam.

- Naprotiv! Mislim da je on to odlično učinio - reče Holmes. - Kad u jednom jedinom stupcu tražite riječi s kojima valja izraziti poruku, teško je naći sve što želite. Nešto morate prepustiti inteligenciji onog koji čita. Sadržaj je savršeno jasan. Neko zlodjelo upereno je protiv Douglasa, bogata plemića. »Uvjerenost« je bila najbliže što je mogao naći za »uvjeren sam« - da je hitno. To je rezultat i mora se priznati da je to bila stručna analiza.

Holmes je, kao svaki pravi umjetnik, uživao u svom djelu, pa čak i onda kad je u sebi duboko tugovao, jer je uspjeh bio ispod cilja kojem je težio. Još se smješкао svom uspjehu, kad Bili otvori vrata i pusti u sobu MacDonalda iz Scotland Yarda. Bili su to prvi dani potkraj osamdesetih godina, kad je Alec MacDonald bio još daleko od nacionalne slave. Iako mlad detektiv, u njega su se polagale velike nade, jer se istakao u nekoliko povjerenih mu slučajeva. Njegova visoka koščata pojava odavala je fizičku snagu, a velika lubanja i duboko usađene bistre oči govorile su, ništa manje rječito, o jegovu iskričavom duhu. Bio je šutljiv, pedantan i uporan. U govoru mu se osjećao aberdinski naglasak. Holmes mu je već dvaput pomogao, a njemu samom, kao pravom sladokuscu, dovoljna je nagrada bila intelektualan užitek rješavanja problema. Zbog toga ga je MacDonald duboko poštovao i divio mu se, a to je i pokazivao, pozivajući ga kad god bi iskrsla neka teškoća. Osrednjost ne priznaje autoritete, ali talent odmah prepoznaje genija, a MacDonald je bio dovoljno nadaren za svoju profesiju da bi mogao shvatiti kako nije sramota potražiti pomoć od nekoga tko je poznat širom Evrope po detektivskim sposobnostima i iskustvu. Holmes nije bio posebno sklon prijateljstvima, ali krupni Škot bio mu je pomalo slabost.

- Nešto ste uranili, gospodine Mac - pozdravi ga. - Bojim se da vaša prisutnost ne najavljuje ništa dobra.

- Mislim da bi više odgovaralo istini »nadam se«, umjesto »bojim se« - odgovori inspektor, uz svoj poznati osmi-jeh.

- Pa, možda će mi jedan gutljaj pomoći da istjeram ovu neugodnu hladnoću. - Ne, hvala neću zapaliti. Moram požuriti. Prvi trenuci poslije zločina dragocjeni su, a to uostalom, vi najbolje znate. Ali... ali...

Inspektor je naglo zastao, buljeći s neskrivenim čuđenjem u papir na stolu. Bila je to zagonetna poruka što sam je maločas bio zabilježio.

- Douglas! - mucao je. - Birlstone! što je ovo gospodine Holmes? čovječe, pa to je prava čarolija. Otkuda vam ova imena?

- To je šifra što smo je doktor Waston i ja upravo riješili, ali zar nešto sa imenima nije u redu?

Pogled što nam ga je inspektor uputio bio je pun nijemog zaprepaštenja.

- Ništa, osim što je gospodin Douglas iz Birlstonea noćas ubijen.

DRUGO POGLAVLJE

Razgovori gospodina Holmesa

Bio je to jedan od onih dramatičnih trenutaka zbog kojih je moj prijatelj Holmes živio. Bilo bi pretjerano reći da ga je ta zapanjujuća izjava šokirala, pa čak i uzbudila. Iako u njemu nije bilo ni tračka okrutnosti, s godinama je otvrdnuo. Ipak, iako su mu emocije bile uspavane, intelektualna zapažanja ostala su izvanredno aktivna. Na njegovu licu nije bilo ni traga užasu koji je nakon te izjave mene obuzeo. Ono je, naprotiv, odražavalo sabranost i zainteresiranost kemičara koji promatra kako mu se u prezasićenoj otopini kristali slažu kao što je predviđeno.

- Izvanredno! - reče Holmes. - Upravo izvanredno!

- Vi niste iznenađeni?

- Zainteresiran, gospodine Mac, ali nikako iznenađen. Zašto bih bio iznenađen? Najprije primam anonimnu poruku iz krugova koji jamče njezinu važnost, s upozorenjem kako određenoj osobi prijeti opasnost. Nepun sat poslije toga saznajem da se opasnost materijalizirala i da je ta osoba mrtva. Sve me to neobično zanima, ali, kao što ste dobro zapazili, nisam iznenađen.

Holmes u nekoliko kratkih rečenica objasni inspektoru činjenice u vezi s pismom i šifrom. MacDonald je sjedio s bradom u rukama, a guste žute obrve bile su mu zamišljeno skupljene.

- Moram jutros poći u Birlstone - reče MacDonald - i došao sam zamoliti vas i vašeg prijatelja da pođete sa mnom. Ali, nakon onog što sam čuo, možda bismo prije trebali obaviti posao u Londonu.

- Ne slažem se u tome s vama - reče Holmes.

- Do vraga, Holmes! - poviče inspektor. - Za dan-dva sve novine bit će pune misterije iz Birlstonea. Ali pitam vas kakva je to misterija, ako je u Londonu čovjek koji je zločin prorekao prije no što se dogodio. Valja ga jednostavno uhvatiti, a dalje će se sve samo razvijati.

- Bez sumnje, gospodine Mac. Ali, kako bismo mi uhvatili tzv. Porlocka?

MacDonald okrene pismo šio mu ga je Holmes predao.

- Bačeno je na pošti u Camberwellu. To nam baš mnogo ne pomaže. Ime je, i sami kažete, izmišljeno. Slaba točka za početak. Nego, niste li spominjali kako ste mu slali novac?

- Da, dvaput.

- A kako?

- Na poštu u Camberwellu.

- Jeste li se ikad potrudili da saznate tko ih je podigao?

- Ne.

Inspektor je bio iskreno iznenađen, čak zapanjen.

- Ali zašto ne?

- Zato što držim riječ. Obećao sam mu već nakon prvog pisma kako mu neću pokušati ući u trag.

- Mislite da netko stoji iza njega?

- Ja to znam.

- Profesor kojeg ste maločas spomenuli?

- Točno.

Inspektor MacDonald se nasmiješi i pogleda prema meni zatreptavši kapcima.

- Ne tajim, gospodine Holmes, da mi u Centralnoj policiji mislimo kako vi znate više o Profesoru. I ja sam se malo raspitao. Po svemu sudeći, on je neobično poštovan, učen i nadaren čovjek.

- Drago mi je da ste stigli tako daleko da mu priznajete nadarenost.

- Čovječe, ne možete mu to zanijekati. Kad sam čuo vaš stav, odlučio sam da ga posjetim. Razgovarali smo o pomrčini Sunca - ni sam ne znam kako smo došli na tu temu - a on je izvadio fenjerić i globus i u času mi sve razjasnio. Posudio mi je knjigu, ali priznajem da prelazi moje sposobnosti shvaćanja, iako se mogu pohvaliti solidnom aberdinskom naobrazbom. S uskim licem, sijedom kosom i dostojanstvenim načinom govora, bio bi izvanredan svećenik. Kad mi je na rastanku stavio ruku na rame, bio je to kao očevo blagoslov prije no što se uputite u neprijateljski, okrutni svijet.

Holmes se smijuljio i trljao ruke.

- Odlično! - govorio je. - Odlično! Recite mi dragi prijatelju, da li je taj ugodni i dirljivi dijalog tekao u Profesorovoj radnoj sobi?

- Da.

- Lijepa soba, zar ne?

- Zaista ugodna prostorija, gospodine Holmes.

- Jeste li sjedili ispred radnog stola?

- Baš tako.

- Sunce vam je udaralo u oči, a njegovo je lice bilo u sjeni?

- Pa, bila je večer, ali sjećam se kako je svjetlo bilo okrenuto prema meni.

- Da li ste uočili sliku iznad Profesorove glave?

- Malo što izmakne mom oku, gospodine Holmes. To je vaša škola. Da, vidio sam sliku: mlada žena, s glavom u rukama i pogledom u stranu.

- To je djelo Jean Baptiste Greuzea.

Inspektor se trudio da pokaže kako ga sve to zanima.

- Jean Baptiste Greuze - nastavi Holmes, i zavalj se duboko u fotelju - bio je francuski umjetnik koji je stvarao punom stvaralačkom snagom između 1750. i 1800. Moderna kritika samo je potvrdila visoko mišljenje o njegovim djelima što su ga imali njegovi suvremenici.

Inspektorova je pažnja odlutala.

- Ne bismo li radije - počeo je.

- To upravo i činimo - prekine ga Holmes. - Sve što sam rekao u uskoj je vezi s događajem koji vi nazivate misterijom Birlstonea. Zapravo, to mu je gotovo okosnica.

MacDonald se nasmiješi i molećivo me pogleda.

- Čini mi se da za mene prebrzo mislite. Ovdje - ondje ostavljate praznine što ih ne uspijevam premostiti. Odakle sad veza između tog pokojnog slikara i afere u Birlstoneu?

- Svaki je detalj važan za detektiva - opazi Holmes. - Čak i obična činjenica da je 1865. Greuzeova slika »La Jeune Fille a l'agneau« na rasprodaji u Portalisu postigla cijenu četiri tisuće funti, može vas navesti na razmišljanje.

Bilo je jasno da se upravo to i dogodilo. Inspektor se ozbiljno zainteresirao.

- Samo da vas podsjetim - nastavio je Holmes - da se Profesorova plaća može utvrditi u nekoliko pouzdanih knjiga. Iznosi 700 godišnje.

- Kako je onda mogao kupiti...

- Upravo to. Kako je mogao?

- Pa, to je fantastično - reče inspektor zamišljeno. - Nastavite, Holmes. Upravo uživam.

Holmes se nasmiješi. Uvijek mu je godilo nepatvoreno, iskreno divljenje - bila je to značajka istinskog umjetnika.

- A Birlstone? - upita.

- Imamo vremena - reče inspektor, pogledavši na sat. - Kola su pred vratima, a do Victorije nam ne treba više od dvadeset minuta. A što se tiče te slike, ako se ne varam. Vi rekoste kako se nikad niste upoznali s Profesorom.

- Ne, nisam.

- Pa, kako mu onda poznajete stan?

- A, to je nešto drugo. Bio sam tamo tri puta, dvaput sam ga čekao pod raznim izgovorima i otišao prije no što se pojavio. Jedanput - pa to teško da mogu povjeriti detektivu. Prilikom posljednjeg posjeta na brzinu sam mu pregledao papire, a rezultati su bili posve neočekivani.

- Našli ste nešto kompromitirajuće?

- Apsolutno ništa. To me je zapanjilo. Međutim, sad ste shvatili ulogu slike. Ta činjenica jasno pokazuje da je on bogat čovjek. Kako je stekao bogatstvo? Nije oženjen. Mlađi brat mu je šef stanice na zapadu

Engleske. Za profesuru dobiva 700 godišnje. A ipak posjeduje djelo Greuzea.

- I?

- Zaključak je jasan.

- Hoćete reći kako ima velike prihode i da do njih dolazi nezakonito.

- Točno. Razumije se da imam i drugih razloga koji me na to navode. Stotinu sitnih niti vode do središta mreže u kojem u zasjedi vreba otrovna, nepokretna kreatura. Spomenuo sam Greuzea samo zato što stavlja cijeli predmet u okvir Vaših zapažanja.

- Priznajem, gospodine Holmes, da je sve što ste rekli neobično interesantno. Više nego interesantno, izvanredno. Ali da ipak nešto razjasnimo. Da li se radi o krivotvorenju novca, provalama, prijevarama? Odakle novac?

- Jeste li čitali o Jonathanu Wildu?

- Pa, ime mi je poznato. Netko iz romana, zar ne? Baš mi nije stalo do detektiva u romanima. To su mladići kojima sve polazi za rukom, a nikad ne vidite kako. Stvar inspiracije, ali ne pravog posla.

- Jonathan Wild nije bio detektiv, pogotovo ne iz romana. Bio je glasoviti kriminalac koji je živio u prošlom stoljeću, oko 1750.

- Tad za mene nije bitno. Ja sam praktičan čovjek.

- Gospodine Mac, najpraktičnije bi bilo zatvoriti se tri mjeseca i čitati anale zločina dvanaest sati dnevno. Sve se vrti u krugu, čak i Profesor Moriarty. Jonathan Wild bio je sakrivena snaga londonskih kriminalaca kojima je prodavao svoj um i ideje organizacije uz 15 posto provizije. Kolo se okreće. Sve se već dogodilo i opet će se dogoditi. Kazat ću vam nešto o Moriartyju što će vas, možda, zanimati.

- Vi ćete me sigurno zainteresirati.

- Slučajno znam tko je glavna karika u lancu kojem je na jednom kraju taj po zlu pošao Napoleon, a na drugom stotinu razočaranih boraca, džepara, ucjenjivača, varalica na kartama i niz drugih kriminalaca. Šef štaba mu je pukovnik Sebastian Moran, isto tako dobro čuvan i neuhvatljiv kao što je i on. Što mislite kolika mu je plaća?

- To bih volio čuti.

- Šest tisuća godišnje. Toliko mu plaća za um, držeći se američkog poslovnog principa. Saznao sam to slučajno.

Toliko ne dobiva ni predsjednik vlade. To vam daje predodžbu o njegovim prihodima i razini na kojoj djeluje. Odlučio sam provjeriti neke od njegovih čekova. Obične čekove kojima plaća kućne račune. Bili su ispunjeni na šest različitih banaka. Kako vam se to sviđa?

- čudno, zaista čudno. I što iz toga zaključujete?

- Kako ne želi da se priča o njegovu bogatstvu. Nitko ne smije znati koliko stvarno posjeduje. Ne sumnjam u to da ima najmanje dvadeset bankovnih računa, vjerojatno s glavninom u inozemstvu, u

Deutsche Bank ili Credit Lyonnais. Kad budete imali godinu-dvije slobodne, posvetite ih slučaju Moriarty.

Kako je razgovor napredovao, MacDonald se sve više udubljavao u predmet. Sad ga je njegov praktični školski duh vratio na bit stvari.

- Pustimo sad to - reče Mac. - Vi ste nas svojim interesantnim anegdotama, gospodine Holmes, odvratili od glavne teme. Tu je interesantna samo vaša izjava o vezi Profesora i zločina. To proizlazi iz upozorenja što ste ga dobili od Porlocka. Mislite li da možemo, iz praktičnih razloga, dalje nagađati?

- Možemo pretpostaviti motive zločina. Koliko razabirem iz vaših primjedbi, to je posve nerazjašnjiv zločin. Ako i pretpostavimo kako su naše slutnje o uzroku zločina točne, još su moguća dva motiva. Prije svega moram vam reći da Moriarty upravlja svojim ljudima željeznom rukom. Tu vlada vojnička disciplina. U njegovu zakoniku samo je jedna kazna: Smrt! Možemo pretpostaviti da je ubijeni muškarac, taj Douglas, čiju je zlu sudbinu unaprijed znao jedan od podređenih, na neki način izdao šefa. Kazna je izvršena i uskoro će za to svi saznati, ako zbog ničeg drugog, a ono zato da bi ih se zastrašilo.

- To je jedna pretpostavka, gospodine Holmes.

- Druga je mogućnost da je Moriarty isplanirao ubojstvo prilikom nekog »posla«.

- Da li je bilo pljačke?

- Ne, koliko znam.

- Pljačka bi govorila u prilog drugoj hipotezi, a protiv prve. Možda je Moriarty trebao da organizira pljačku uz obećanje da će podijeliti plijen ili su mu unaprijed platili da je organizira. Ali, bez obzira na to koja je pretpostavka točna, u Birlstoneu moramo potražiti rješenje. Poznajem svog čovjeka i suviše dobro da bih pomislio kako je ostavio trag koji bi nas doveo do njega.

- Pa onda, pođimo u Birlstone! - poviče Mac Donald, skočivši sa stolice. - Eto, kasnije je no što sam mislio. Gospodo, najkasnije za petnaest minuta budite spremni!

- Za nas je to i previše - reče Holmes, skoči sa stolice i požuri da presvuče kućni kaput.

- Na putu do tamo, gospodine Mac, budite dobri pa mi sve ispričajte.

»Sve« nije bilo baš mnogo, ali dovoljno da nas uvjeri kako je riječ o predmetu što zahtijeva sudjelovanje iskusna stručnjaka. Holmes je sav sjao, te trgao svoje mršave ruke dok je slušao šture, ali značajne podatke o zločinu. Za nama je bilo nekoliko besplodnih tjedana i ovdje se napokon našlo nešto što zaslužuje pažnju dostojnu Holmesa, njegovih izvrednih sposobnosti i izrazita talenta koji mu u besposlici postaje opterećenje. Njegov britki um otupio bi i zarđao kad ga ne bi naprezao. Oči su mu sjale, blijedi obrazi dobiše neki topliji ton, a cijelo mu je živo lice sjalo nekim unutrašnjim sjajem kad je pozvan na suradnju. U kolima

se nagnuo naprijed i pažljivo slušao kratki prikaz problema koji nas je očekivao u Sussexu. Inspektor se i sam oslanjao, kao što nam reče, na kratki, na brzinu napisan izvještaj, što ga je to jutro dobio ranom poštom. White Mason, lokalni policajac, bio mu je osobni prijatelj, tako da je MacDonald bio odmah obaviješten, što se ne događa kad policija iz provincije traži pomoć Scotland Yarda. Obično se radi o nekom starom tragu kad se u pomoć poziva stručnjak iz londonskog Scotland Yarda.

»Poštovani inspektore«, počinjalo je pismo što nam ga je upravo čitao, »u priloženoj kuverti je službeni poziv kojim zahtijevamo Vaše usluge. Ovo je pismo za Vas osobno. Brzobjavno mi javite kojim vlakom stižete u Birlstone, pa ću Vas dočekati ja ili netko od mojih suradnika ako u tom času budem zauzet. Taj slučaj za stručnjaka je prava poslastica. Zato ne odugovlačite s polaskom. Ako Vam uspije, dovedite i gospodina Holmesa, jer to je upravo nešto za njega. Kad ne bi bilo lesa, čovjek bi pomislio da se radi o dobro izrežiranoj predstavi. Na časnu riječ, za sladokusca to je pravi zalogaj«.

- Čini mi se da je Vaš prijatelj bistar mladić - opazi Holmes.

- Da, po mom sudu, White Mason vrlo je sposoban čovjek.

- Ima li još nešto?

- Jedino to kako ćemo sve ostalo čuti kad se nađemo.

- Kako ste onda saznali da se radi o užasnom ubojstvu?

- Iz priloženog službenog izvještaja. Riječ užasan nije upotrijebljena. To nije priznati službeni termin. Spomenuto je da je zadobio teške rane na glavi iz puške. Ubojstvo se zbilo oko ponoći prošle noći. Do sada još nitko nije uhapšen jer je slučaj prilično nejasan. To je za sada, gospodine Holmes, sve.

- Pa, onda, s vašim dopuštenjem, i ostanimo na tome, gospodine Mac. Prokletstvo naše profesije u napasti je da stvaramo preuranjene zaključke. Za sada, samo su dvije stvari sigurne: veliki pokretač mračnih sila u Londonu i mrtvac u Sussexu. To je nit koju ćemo slijediti.

TREĆE POGLAVLJE

Tragedija u Birlstoneu

A sad ću na čas zanemariti svoju malenkost i opisati vam događaje što su se zbili prije no što smo stupili na scenu, i to upotrijebivši činjenice do kojih smo došli kasnije. Samo tako, čitalac će moći pravilno ocijeniti krivce događaja i neobičan ambijent u koji ih je sudbina bacila.

Selo Birlstone je malo, drevno mjesto, na sjevernoj granici pokrajine Sussex. Živopisne kuće, građene od drveta i opeke, usko zbijene jedna uz drugu, stoljećima se nisu mijenjale, ali u posljednjim godinama živopisnost i položaj mjesta privukli su mnoge imućne ljude

čije vile sad izviruju iz okolnih šuma. Po mišljenju stanovnika, te šume krajnji su ogranci velike Wealdske šume što se prorjeđuje do sjevernih kredovitih duna. Otvorene su i nove trgovine da zadovolje potrebe sve većeg broja stanovnika, tako da već postoje planovi da Birlstone, iz drevnog seoca, preraste u moderan grad. To je centar velikog područja, jer je Tunbridge Wells, najbliže veće mjesto, udaljeno desetak milja istočno, preko granice Kenta.

Oko pola milje izvan grada, u starom parku poznatom po golemim bukvama, stari je dvorac Birlstone. Dio tog drevnog zdanja datira još iz vremena prvog križarskog rata, kad je Hugo de Capus dao sagraditi tvrđavu nasred imanja, što mu ga je darovao Red King. Tvrđavu je 1543. uništila vatra, a poneki zagaravljeni kamen temeljac poslužio je u gradnji kurije što se u doba Jakova I uzdigla na ruševinama feudalnog dvorca. Dvorac s mnogim zabatima i malim prozorima, sa staklima, rezanim u obliku dijamanta, nije se od početka 17. stoljeća promijenio. Dvostruki opkop opasavao je dvorac i štitiio ratoborne vlasnike od neprijatelja. Kasnije se vanjski jarak isušio i služi kao povrtnjak, a unutrašnji je još bio širok oko 40 stopa, no dubina mu je jedva nekoliko stopa. Natapala ga je rječica što je otjecala, tako da voda, iako mutna, nikad nije bila zagađena. Prozori u prizemlju bili su jedva stopu iznad vode. Jedini prilaz dvorcu bio je preko mosta, čiji su lanci i čekrci već davno zarđali ili su se slomili. Međutim, posljednji stanovnici dvorca s karakterističnom energijom sve su to popravili, i pokretni most ne samo da se mogao spuštati nego se zaista svake večeri dizao, odnosno ujutro spuštao. I tako se dvorac, obnavljajući običaje iz drevnih feudalnih vremena, noću pretvarao u otok. Činjenica što je neposredno vezana uz događaje koji će uskoro zaokupiti pažnju cijele javnosti.

Kuća je nekoliko godina bila bez stanara i već je prijetila opasnost da potpuno propadne i pretvori se u slikovitu ruševinu, kad je dobila novog vlasnika. Obitelj se sastojala od dva člana, Johna Douglasa i njegove supruge. John Douglas bio je naočit muškarac - vanjštinom i karakterom, jakih vilica, markantna lica, presjeda brka, oštarih sivih očiju i mišićava, snažna tijela koje nije izgubilo ništa od snage i aktivnosti mladosti premda mu je bilo preko 50 godina. Bio je vedar i srdačan sa svima, ali nekako krut u vladanju, što je odavalo njegovo porijeklo u odnosu prema plemićkom društvu Sussexa. No, iako su ga njegovi obrazovaniji susjedi gledali nekako radoznalo i sumnjičavo, među mještanima ubrzo je postao vrlo popularan. Tome su svakako pridonijeli i velikodušni prilozima u dobrotvorne svrhe kao i prisutnost na kućnim koncertima i zabavama na kojima je uvijek bio spreman, svojim bogatim tenorom otpjevati melodiju i time zadužiti okupljeno društvo. Doimao se kao čovjek koji nema problema s novcem a govorkalo se kako ga je stekao na zlatnim poljima Kalifornije. U razgovoru ni on, ni njegova supruga nisu krili da je velik dio života proveo u Americi. Dobar dojam što ga je stekao velikodušnošću i demokratskim vladanjem, bio je pojačan

i njegovim preziranjem svake opasnosti. Iako loš jahač, pojavljivao se na svakom lovačkom skupu i u čvrstoj odluci da se drži na konju, doživljavao je upravo nevjerojatne padove. Prilikom vatre u župnom dvoru istakao se upravo ludom hrabrošću kad je ponovo ušao u zgradu, koju su već vatrogasci napustili, da bi spasio imovinu. I tako je John Douglas, za pet godina, stekao naklonost i poštovanje stanovnika Birlstonea.

I njegova je supruga bila omiljena među onima koji su je poznavali, iako su, po starom engleskom običaju, posjetioci kod stranca, koji tek što se doselio, bili rijetki. Nju to, čini se, nije mučilo, jer je živjela povučeno zato što joj je to godilo i što je, po svemu sudeći, bila zaokupljena suprugom i dužnostima domaćice. Znalo se da je Engleskinja koja je upoznala Douglasa, u to vrijeme udovca, u Londonu. Bila je prekrasna mlada žena - visoka, vitka i tamna, dvadesetak godina mlađa od supruga. No, ta razlika u godinama nije mutila sreću njihova bračnog života. Ipak, neki koji su ih dobro poznavali opažali su, kako nije bilo apsolutnog povjerenja među njima, ili je žena namjerno šutjela kad je bila riječ o prošlosti njena supruga ili, što je bilo vjerojatnije, nije o njoj mnogo znala. Pažljivim promatračima nisu izmakli ni znaci živčane napetosti što su se ponekad javljale kod gospođe Douglas, posebno ako je njen suprug kasnio više nego što je bilo uobičajeno. U monotonom provincijskom gradiću u kojem se sva govorkanja pozdravljaju, ta slabost gospodarice dvorca nije prošla nezapaženo, a u vrijeme događaja o kojima je riječ, poprimila je specifično značenje.

Postojao je još netko čiji je boravak na dvorcu istina bio privremen, ali njegova prisutnost za vrijeme neobičnih zbivanja, o kojima će sada biti riječi, nije bila zanemariva. Bio je to Cecil James Barker iz Hales Lodgea, Hampstead.. Njegova visoka, kratka pojava bila je dobro poznata stanovnicima, jer je James bio čest i dobro došao gost u dvorcu. Bio je zapažen posebno zato što je bio jedini prijatelj iz one nepoznate Douglasove prošlosti koji se pojavio u Birlstoneu. Barker je nesumnjivo bio Englez, ali se iz ponekih njegovih izjava naslućivalo kako je upoznao Douglasa u Americi, te da njihovo prijateljstvo datira još iz tog vremena. Bio je, isto tako imućan i poznat kao uvjereni neženja. Bio je nešto mlađi od Douglasa; moglo mu je biti četrdeset i pet. Bio je visok, uspravna držanja, širokih ramena, s licem boksača, gustih crnih obrva i parom crnih očiju kojima bi lako, i bez pomoći svojih snažnih ruku, prokrčio sebi put kroz neprijateljsku gomilu. Niti je jašio niti se bavio lovom već je provodio dane lunjajući, s lulom u ustima, selom, ili se vozio po prekrasnoj okolini s domaćinom, odnosno u njegovoj odsutnosti, s domaćicom. »Ležeran gospodin, široke ruke« rekao je za njega domar Ames. »Ali, priznajem, ne bih mu se volio zamjeriti«. Bio je srdačan i intiman s Douglasom, ali je, isto tako, bio neobično prijateljski naklonjen i njegovoj supruzi, zbog čega je, nerijetko Douglas bio zlovoljan. To čak ni posluži nije promaklo. Dakle, takva je bila treća osoba koja se našla u

dvorcu kad se dogodio zločin. Što se tiče ostalih stanovnika tog starog zdanja bit će dovoljno izdvojiti uvijek ozbiljnog, čestitog i neobično sposobnog Amesasa kao i gospođu Allen, jedru i vedru ženu, koja je domaćici pomagala u kućanskim poslovima. Još je bilo šestero članova posluge u kući, ali oni nemaju nikakove veze s događajem što se zbilo te kobne noći 6. januara.

Prvi znak za uzbunu stigao je u mjesnu policijsku stanicu, u kojoj je u tom času na dužnosti bio narednik Wilson, u 11,15. Uzbudeni gospodin Barker dotrčao je do vrata i objesio se o zvono. Jedva hvatajući dah, obavijestio je narednika kako se u dvorcu dogodila tragedija; gospodin Douglas bio je ubijen. Požurio je natrag, a samo nekoliko minuta kasnije, kad je obavijestio mjesne vlasti da je nešto ozbiljno na pomolu, slijedio ga je policajac koji je na mjesto događaja stigao nešto poslije ponoći. Most je bio spušten, prozori osvijetljeni, a u cijeloj kući bila je opća zbrka i pometnja. Posluga, blijeda od straha, zbila se u predsoblju na čelu s prestrašenim domarom koji je u do vratku kršio ruke. Činilo se da je Cecil Barker gospodar situacije. Otvorio je vrata najbliža ulazu i pozvao narednika da ga slijedi. U tom času već je stigao gospodin Wood, žustar i sposoban liječnik opće prakse iz sela. Trojica muškaraca uđoše zajedno u fatalnu prostoriju, a od užasa izbezumljeni domar u stopu ih je slijedio, zatvorivši vrata za sobom da poštedi posluhu jeziva prizora.

Mrtvac je ležao na leđima, raširenih udova. Preko njegove košulje prebačen je bio ružičasti kućni ogrtač. Na bosim nogama su mu bile papuče. Doktor klekne uz les, osvijetlivši ga ručnom svjetiljkom što se našla na stolu. I samo letimičan pogled na žrtvu jasno je pokazivao kako je prisutnost liječnika suvišna. Čovjek je bio jezivo unakažen. Na grudima mu je ležalo neobično oružje, dvocjevka, kojoj je cijev bila prepiljena tridesetak centimetara iznad okidača. Bilo je vidljivo da je bila ispaljena iz neposredne blizine, tako da je naboj gotovo raznio glavu žrtve. Obarači su bili spojeni, tako da bi im simultana vatra bila što razornija.

Mjesni policajac bio je uznemiren i napet zbog silne odgovornosti što ga je tako neočekivano našla.

- Ništa nećemo dirati dok ne stignu moji pretpostavljeni - reče promuklim glasom, užasnuto buljeći u izmasakriranu glavu.

- Do sada nitko nije ništa dirao - reče Cecil Barker. - Za to ja odgovaram. Sve je ostavljeno onako kako sam našao.

- Kad je to bilo? - Narednik izvadi notes.

- U 23.30 sati. Nisam se još ni skinuo. Sjedio sam uz vatru u spavaćoj sobi kad začuh prasak. Nije bio suviše jak - kao da je bio prigušen. Potrčao sam dolje. Jedva da je prošlo 30 sekundi od pucnja do mog dolaska.

- Da li su vrata bila otvorena?

- Da. Jadni Douglas ležao je kao što vidite. Svijeća iz njegove spavaće sobe gorjela je na stolu. Zapalio sam svjetiljku nešto kasnije.

- Jeste li koga vidjeli?

- Ne. Čuo sam gospođu Douglas kako silazi niz stepenice i istrčao van kako bih je spriječio da vidi tu užasnu sliku. Gospođa Allen, domaćica, došla je i odvela je. Tada je došao i Ames, pa smo skupa požurili natrag u sobu.

- Kako sam čuo, most je noću podignut.

- Da, tek sam ga ja spustio.

- Pa, kako je onda ubojica mogao umaći? To ne dolazi u obzir. Gospodin Douglas zacijelo se sam ubio.

- To smo i mi u prvom času pomislili. Ali gledajte - Barker povuče u stranu zastor i pokaza do kraja otvoren prozor. - Pogledajte ovo. - Držao je nisko svjetiljku i osvjetljavao mrlju od krvi koja kao da je nastala od otisaka čizme na drvenom pragu prozora. - Netko je, vjerojatno pri izlasku, tu stao nogom.

- Hoćete reći kako je netko pregazio jarak?

- Da.

- Dakle, ako ste vi stigli u sobu jedva pola minuta nakon zločina, ubojica je u tom času morao biti u vodi.

- Bez sumnje. Da sam bar odmah poletio k prozoru. Ali, zastor ga je skrivao i tako mi to uopće nije palo na pamet. Tada sam začuo korake gospođe Douglas i znao sam da je moram spriječiti da uđe u sobu. Bilo bi okrutno pustiti je.

- Zaista užasno - reče doktor, gledajući razmrskanu glavu i jezovite tragove. - Takve ozljede nisam vidio od sudara vlaka u Birlstoneu.

- Nego - poče opet narednik, čiji se spori seljački razum još borio s otvorenim prozorom - sve je to lijepo, ali pitam vas kako je zločinac ušao u kuću ako je most bio podignut?

- Na to ni mi ne znamo odgovora - reče Barker.

- Kad je most podignut?

- Oko 18 sati - reče Ames.

- Čuo sam - opet će narednik - da se obično podiže oko zalaska sunca, što bi u ovo doba godine bilo nešto prije, oko 16.30.

- Gospođa Douglas imala je goste na čaju - reče Ames - tako da sam ga digao poslije njihova odlaska.

- Dakle - reče narednik - ako je netko došao izvana morao je prijeći most prije 18 sati i čekati sakriven dok gospodine Douglas ne uđe u sobu.

- Upravo tako. Gospodin Douglas obilazio je cijelu kuću svake večeri prije nego što bi se povukao u svoju sobu da bi provjerio svjetla. To ga je dovelo i ovamo, čovjek ga je čekao i ubio. Tad je pobjegao kroz prozor, zaboravivši pušku. To je moja interpretacija događaja, jer se samo tako sve uklapa.

Narednik podigne karticu - što je ležala na podu pokraj mrtvaca. Tintom su bila našarana slova V. V. i broj 341.

- Što je to? - upita. Barker znatiželjno pogleda.
- Nisam to ni opazio. Zacijelo ju je ostavio ubojica.
- V. V. 341. Meni to ništa ne govori.

Narednik je okretao karticu svojim velikim prstima.

- V. V. su možda nečiji inicijali. Što ste to našli, doktore Wood? Bio je to veliki čekić. Cecil pokaže na kutiju čavala na kaminu.
- Jučer je Douglas mijenjao neke slike. Vidio sam ga kako stoji na stolcu i namješta veliku sliku. Otuda čekić.
- Najbolje da ga stavimo na sag na kojem smo ga i našli - reče narednik, češući se zbunjeno po glavi.
- Mislim da je ovo slučaj za pametnije glave od moje. To je posao za londonsku policiju. - Podigao je ručnu svjetiljku i polako obišao sobu.
- Hej! - poviče uzbuđeno, navlačeći zastor u stranu. - Kad su spuštene zastori?

- Kad smo upalili svjetiljke - reče domar. - Nešto poslije 16 sati.

- Nema dvojbe da se tu netko skrivao. - Spustio je svjetiljku i promatrao jasne tragove zaprljanih čizama u uglu. - Moram reći da ovo ide u prilog vašoj teoriji, gospodine Barker. Čini se da je čovjek ušao u kuću poslije 16 sati, kad su zastori već bili spuštene, a prije 18, odnosno prije no što je most dignut. Šmugnuo je u ovu sobu jer je baš na nju naletio. Kako nije našao pogodnije mjesto, sakrio se iza zastora. Do sada je sve jasno. Možda je to bio običan provalnik kojega je gospodin Douglas iznenadio, pa ga je ovaj ustrijelio prije nego što je pobjegao.

- Suglasan sam s vama - reče Barker. - Ali ne tratimo li dragocjeno vrijeme? Ne bismo li se trebali odmah dati za njim u potjeru prije no što nam umakne?

Narednik razmisli o prijedlogu.

- Vlaka prije šest sati ujutro nema, dakle vlakom ne može pobjeći. Ako se uputi cestom, u odijelu iz kojega se cijedi voda na sve strane, velika je vjerojatnost da će ga netko uhvatiti. U svakom slučaju, ja moram ostati ovdje dok me netko ne zamijeni. A što se vas tiče, mislim kako je najbolje da se nitko ne miče ako jasno ne vidimo na čemu smo.

Doktor je uzeo svjetiljku i pažljivo ispitivao les.

- Kakav je ovo znak? - upita. - Nema li to veze sa zločinom?

Desna ruka mrtvaca bila je obnažena do lakta. Negdje na polovini podlaktice bio je neobičan smeđi crtež, trokut u krugu, čije su se konture reljefno isticale na tamnoj koži.

- To nije tetovirano - reče doktor piljeći kroz naočale. - Nikad nisam vidio nešto slično. Žigosali su ga kao što žigošu stoku. Ali kakvo je značenje žiga?

- Ne tvrdim da znam značenje - reče Cecil Baker - ali u ovih deset godina često sam viđao taj znak.

- I ja - reče domar. - Kad bi gospodar zasukao rukave, opazio bih znak i pitao se što li znači.

- Dakle, znak nema nikakve veze sa zločinom - reče narednik. - Ipak, sve mi je to čudno. Sve što se tiče tog slučaja je čudno, što je to sad?

Domar je zaprepašteno uzviknuo pokazavši na ispruženu ruku mrtvacu.

- Uzeli su mu vjenčani prsten! - dahtao je.

- Što!

- Da. Gospodar je zlatni vjenčani prsten uvijek nosio na malom prstu lijeve ruke. Prsten s neobrađenim kamenom bio je iznad njega, a uvijeni prsten u obliku zmije na trećem prstu. Tu su ova posljednja dva, a vjenčani je nestao.

- Da, to je točno - suglasi se Barker.

- Pokušavate li mi reći - počeo narednik - da je vjenčani prsten bio ispod?

- Uvijek!

- Dakle, taj je ubojica, ili bilo tko drugi, najprije skinuo prsten s neobrađenim kamenom, zatim vjenčani prsten, a onda opet prvi vratio na staro mjesto.

- Upravo tako.

Čestiti narednik odmahne glavom.

- Što prije londonska policija preuzme taj slučaj, to bolje. White Mason je bistar čovjek. Ni jedan lokalni slučaj nije za njega bio problem. Ubrzo će biti ovdje da nam pomogne. Ali, čini mi se da ćemo se prije nego što završimo, morati za pomoć obratiti Londonu. U svakom slučaju, nije me sram priznati da je ovo prevelik zalogaj za mene i meni slične.

ČETVRTO POGLAVLJE

U tami

Na poziv narednika Wilsona iz Birlstonea, stigao je kolima u centralu u tri sata ujutro glavni detektiv za pokrajinu. Vlakom u 5.40 poslao je poruku u Scotland Yard, a u dvanaest sati bio je na stanici Birlstone očekujući nas. Gospodin White Mason bio je miran, spokojna izgleda u prostranom odijelu od tvida, rumena izbrijana lica bez brade i brkova, zbijena tijela i snažnih krivih nogu okićenih kožnim gamašama, tako da se više doimao kao sitni farmer, lugar u mirovini ili bilo tko drugi samo ne priznati i cijenjeni provincijski detektiv.

- Prava pravcata poslastica, gospodine MacDonald - ponavljao je White. - Novinari će se sjetiti kao muhe čim saznaju. Nadam se da ćemo završiti prije no što oni počnu svuda zabadati svoj nos i uništavati tragove. Koliko se sjedam, tako nešto nije se još dogodilo. Postoje neki detalji, gospodine Holmes, koji će vas sigurno dirnuti. A i vas, doktore Watsona, jer će i liječnici reći svoju prije nego što završimo taj slučaj.

Soba vam je u Wastville Amersu. To je, na žalost, jedino raspoloživo prenoćište, ali kažu da je pristojno i čisto. Dečko će vam ponijeti stvari. Ovuda gospodo. Taj detektiv iz Sussexa bio je zaista neobično živahan i ugodan. Za deset minuta svi smo pronašli sobe, a nešto kasnije već smo sjedili u lokalu u kojem nam je White, u grubim crtama, opisao događaje, o kojima je bilo riječi u prošlom poglavlju. MacDonald bi s vremena na vrijeme dao primjedbu, a Holmes je sjedio s izrazom iznenađenja i dužnog poštovanja, kao botaničar koji promatra rijetku i dragocjenu biljku.

- Izvanredno! - reče kad smo čuli cijelu priču. - Zaista izvanredno! Jedva da se sjećam slučaja u kojem je sve tako neuobičajeno.

- Nadao sam se da ćete to pomisliti, gospodine Holmes - reče White zadovoljno. - Sad sam vam ispričao detalje do momenta kad sam preuzeo slučaj od narednika Wilsona jutros između tri i četiri. Moram priznati da sam vraški tjerao staro kljuse. Ali, kao što se pokazalo, nisam trebao toliko žuriti, jer ništa nisam odmah mogao poduzeti. Narednik Wilson već je utvrdio osnovne činjenice. Provjerio sam, razmotrio i dodao neke svoje.

- O kakvim je činjenicama riječ? - upita radoznalo Holmes.

- Pa, najprije sam pregledao čekić. U tome mi je pomogao doktor Wood. Nismo našli nikakvih tragova nasilja. Nadao sam se da se Douglas u obrani poslužio čekićem i ostavio neki trag prije no što ga je ispustio na prostirač. Ali nismo našli mrlju.

- Razumije se da to ništa ne dokazuje - opazi inspektor MacDonald. - Mnogo puta počinjeno je ubojstvo čekićem bez ikakvih tragova na njemu.

- Upravo tako. To ne znači da nije bio upotrebljen. Ali, mogli su ostati tragovi, što bi nam mnogo pomoglo. Zapravo nije bilo tragova. Tada sam ispitaio dvocjevku. Bila je nabijena krupnom sačmom i, kao što je narednik Wilson istakao, cijevi su bile povezane tako da bi se kod okidanja stražnjeg obarača obadvije cijevi praznile. Tko god je to namjestio, učinio je to zato što nije želio riskirati. Prepi-Ijena puška bila je nešto duža od pola metra, te se mogla prenijeti i pod kaputom. Nema potpuna imena proizvođača, ali štampana slova »PEN« su u žlijebu između cijevi, a ostatak imena je na drugoj polovini.

- Veliko slovo »P« s točkom iznad, a zatim manja slova »E« i »N«.

- Točno.

- Pensilvanijska tvrtka za izradu lakog oružja, poznato američko poduzeće - reče Holmes.

White Mason gledao je mog prijatelja kao što mali seoski liječnik promatra poznata specijalista u Londonu koji jednom riječju rješava probleme što njega zbunjuju.

- To nam je od velike pomoći, gospodine Holmes. Nema sumnje da ste u pravu. Divno, upravo divno! Da li pamтите sve proizvođače oružja na svijetu?

Holmes odmahne rukom i time prekine raspravu.

- Bez sumnje, to je američka puška - nastavi White Mason. - čini mi se da sam negdje čitao kako se u nekim dijelovima Amerike kao oružje upotrebljava prepiljena puška. Ta mi se informacija odmah nametnula, bez obzira na slova na cijevi. Dakle, postoji neki dokaz da je čovjek koji je ušao u kuću i ubio vlasnika, Amerikanac.

MacDonald odmahne glavom. - Čovječe, malo ste požurili - reče. - Nisam čuo ništa što bi svjedočilo o prisutnosti stranca u kući.

- Otvoren prozor, krv na prozorskom pragu, neobična poruka, tragovi čizama u kutu, puška.

- Ništa tu nema što se nije moglo i izrežirati. Gospodin Douglas bio je Amerikanac ili je, u najmanju ruku, dugo živio u Americi. Isto je s gospodinom Barkerom. Ne treba dovoditi Amerikanca izvana da bi odgovarao za djela Amerikanca.

- Ames, domar ...

- Što je s njim? Da li je pouzdan?

- Deset je godina bio kod Sir Charlesa Chandosa - čvrst kao stijena. S Douglasom je od početka, već 5 godina. Do sada u kući nikad nije opazio takvu pušku.

- Puška je tako napravljena da se lakše sakrije. Zato su cijevi prepiljene. Može stati i u kutiju. Kako se može zakleti da takve puške nema u kući.

- Pa, on je jednostavno nikad nije opazio.

MacDonald odmahne svojom tvrdoglavom škotskom glavom. - Mene još nisu uvjerali u to da je stranac bio u kući - reče. - Molim Vas da razmotrite... - njegov aberdin-ski naglasak postajao je sve očitiji što je žešće sudjelovao u raspravi. - Molim vas, samo razmotrite sve ostale posljedice koje nam se neminovno nameću ako pretpostavimo da je puška unesena u kuću i da je sve ove neobične stvari učinio netko izvana. Čovječe, to je naprosto neshvatljivo! To se protivi zdravom razumu.

- Pa, recite svoje mišljenje, gospodine Mac - reče Holmes tonom kao da su na sudu.

- Taj čovjek, ako je postojao, nije provalnik. Ono s prstenom i s pisamcem daje naslutiti da je riječ o ubojstvu s predumišljajem, i to iz nekog posve privatnog razloga. Odlično! Čovjek ulazi u kuću sa čvrstom nakanom da počinu ubojstvo. Zna, ako išta zna, da će bijeg biti težak, jer je kuća okružena jarkom. Koje oružje da upotrijebi? Svatko bi pomislio: ono najtiše. Tad bi se bar mogao nadati da će nakon počinjena (ne)djela, kliznuti kroz prozor, pregaziti jarak i nestati. To je još shvatljivo. Ali nije logično da se odluči na pothvat i izabere najbučnije moguće oružje, siguran da će privući na mjesto zločina sve ukućane onog trena kad opali

i da će ga, najvjerojatnije, vidjeti tek što zagazi u jarak. Da li je to uvjerljivo, gospodine Holmes?

- Pa, prilično oštro postavljate stvari - odgovori moj prijatelj zamišljeno. - Tu je svakako potrebno još mnogo detalja. Mogu li vas upitati gospodine Mason, da li ste odmah ispitali drugu stranu jarka i jeste li provjerili ima li tragova nakon izlaska iz vode?

- Nije bilo tragova, gospodine Holmes. Ali, kako je tamo stijena, jedva da bi i bili vidljivi.

- Baš nikakvih tragova ili znakova?

- Nikako vih.

- Ha! Imate li što protiv, gospodine Mason, da odmah pođemo tamo? Vjerojatno će se naći još koja sitnica što će nam pomoći u istrazi.

- Upravo sam vam to htio predložiti, ali mislio sam da je bolje najprije izložiti činjenice. Ako vam išta posebno privuče pažnju... - White Mason sumnjičavo pogleda amatera.

- Ja sam već radio sa gospodinom Holmesom - reče inspektor MacDonald. - On igra pošteno.

- Tako makar zamišljam igru - reče Holmes smješeći se. - Prihvaćam u slučaju da bih pomogao policiji, a vode me ciljevi pravde. Ako sam ikad nastavio rad sam, bilo je to stoga što je policija to prva učinila. Ne želim bodove na njihov račun. Iskreno, gospodine VWhite, zahtijevam prvo da radim na svoj način i da iznosim rezultate kad smatram da je za to trenutak. Jasno, konačne rezultate, a ne u etapama.

- Mislim da dijelim mišljenje i ostalih kad kažem da smo počašćeni vašom prisutnošću kao i time da vam možemo pokazati što znamo - reče White Mason ljubazno. - Dođite, doktore Watsone, a jednog dana, nadamo se i mi ćemo se naći u vašoj knjizi.

Pošli smo slikovitom seoskom cestom, s nizom okljaštrenih brijestova što su je s obje strane obrubljivali. Malo podalje bila su dva drevna kamena stupa, izbljedjela od vremena, pokrivena lišajem, s nekom bezobličnom masom koja je svojevremeno bila propeti lav Capusa od Birlstonea. Put nas je vodio zavojitom cestom sa svih strana okruženom prekrasnom tratinom i starim hrastovima, a onda, iza naglog zavoja, odjednom nam se stvori pred očima dugo, nisko, tmurno, od opeke građeno zdanje iz vremena Jakova I, sa starim vrtom opasanim podrezanim tisama. Kad smo se približili, ugledasmo drevan most i prekrasan široki jarak, miran i svjetlucav kao živa na hladnom, zimskom suncu. Tri stoljeća prohujala su kroz staru kuriju. Stoljeća rađanja, povrataka, seoskih plesova i lovačkih domjenaka. I zar sada, u dubokoj starosti, da doživi da mračni zločin baci sjenu na njegove časne zidine? Ipak, ti šiljati krovovi i osebujni str-šeći zabati bili su kao stvoreni za mračne i zlokobne događaje. Dok sam promatrao duboko uvučene prozore i tmurnu fasadu što ju je voda lagano zapljuskivala, pomislih kako se bolja scena za ovakvu tragediju ne bi mogla ni zamisliti.

- To je prozor - reče White Mason - onaj prvi udesno od mosta. Otvoren je kao što smo ga prošle noći našli.

- Čini se da mu širina nije baš najpodesnija za provlačenje.

- Zacijelo je muškarac bio vitak. To nam je i samima bilo jasno, gospodine Holmes. Ali i vi i ja bismo se bez muke provukli.

Holmes je otišao do ruba jarka i pogledao prijeko. Tad je pregledao kamenu obalu i travu što ju je obrubljivala.

- Sve sam to već dobro pretražio - opazi White Mason. - Nema tamo ništa. Nikakovih znakova. Ali, zašto bi i ostavio neke tragove?

- Točno. Zašto bi? Je li voda uvijek mutna?

- To je uobičajena boja. Struja nosi ilovaču.

- Koliko je duboko?

- Sa strane oko dvije stope, a u sredini tri.

- Dakle, pomisao da se utopio prelazeći, ne dolazi u obzir.

- Ne, tu se ni dijete ne bi utopilo.

Prešli smo most i u dvorac nas uvede čudna, pogurena, suha pojava - domar Ames. Jadni starac bio je blijed od straha i još je drhtao od pretrpljena šoka. Mjesni narednik, visok, ukočen, nekako sjetan muškarac, još je čuvao stražu u toj sudbonosnoj sobi. Doktor je već bio otišao.

- Ima li što novo, narednice Wilson? - upita White Mason.

- Ne, gospodine.

- Onda možete kući. Vi ste svoje za sada učinili. Ako nam zatrebate, poslat ćemo po vas. Domar neka pričeka vani. Recite mu neka upozori gospodina Barkera i gospođu Allen da ćemo ih možda uskoro zatrebati. Sada, gospodo dopustite da vam izložim svoje gledište, a tad ćete i vi moći učiniti to isto.

Taj provincijski stručnjak duboko me se dojmio. Brzo je povezivao činjenice, vođen hladnim, zdravim razumom. Sigurno će daleko dotjerati u svojoj profesiji. Holmes ga je pažljivo slušao bez i jednog znaka nestrpljenja koje službeni predstavnici prečesto pokazuju.

- Pitanje je, gospodo, da li je riječ o samoubojstvu ili ubojstvu. Ako je posrijedi samoubojstvo, moramo poći od pretpostavke kako je Douglas najprije skinuo vjenčani prsten i sakrio ga; tad je sišao u svom kućnom kaputu, nogama nanio blato iza zastora kako bi ukućani pomislili da ga je netko dočekao, zatim je otvorio prozor, zakrvario prag...

- To možemo odbaciti - reče MacDonald.

- Slažem se. Samoubojstvo ne dolazi u obzir. Dakle, radi se o ubojstvu. Mi valja da odlučimo da li je to učinio netko iz kuće ili izvana.

- Da čujemo vaše argumente.

- Bilo kako da promatrate, problemi su teško rješivi, a ipak jedno od toga moralo se dogoditi. Pretpostavimo da je čovjek ili da su ljudi iz kuće počinili zločin. Doveo je pod nekom izlikom Douglasa dolje kad je sve bilo tiho, a ipak svi još nisu spavali. Tad je počinio zločin s najčudnijim i najbučnijim oružjem kao da svima želi obznaniti što se

dogodilo - oružjem što nikad do tad nije u kući viđeno. To baš ne zvuči kao uvjerljiv početak, zar ne?

- Ne, nikako.

- Dakle, svi se slažu u tome da su, jedva minutu nakon što je dan znak za uzbunu, svi ukućani, a ne samo gospodin Barker, iako on tvrdi da je on bio prvi, bili na mjestu zločina. Hoće li netko tvrditi da je za to vrijeme počinitelj zločina uspio ostaviti tragove blata ispod prozora, otvoriti ga, krvlju zaprljati prozorski prag, uzeti vjenčani prsten i sve ostalo? To jednostavno nije moguće!

- Vi ste postavili stvar vrlo jasno - reče Holmes. - Slažem se s vama.

- Dakle opet se vraćamo na hipotezu da je zločin počinio netko izvana. Još smo suočeni sa velikim teškoćama, ali bar ne sa nemogućim. Dakle, čovjek ulazi u kuću negdje između 16,30 to jest između sumraka i podizanja mosta. Kako su u kući bili posjetioци, vrata su otvorena i on ulazi bez teškoća. Moglo se raditi o najobičnijem provalniku ili o nekome tko je imao neke stare račune sa gospodinom Douglasom. Budući da je Douglas proveo veći dio života u Americi, a ova je puška, čini se američko oružje, hipoteza o raščišćavanju starih računa vjerojatnija je. Šmugne u ovu sobu jer na nju prvu nailazi i sakriva se iza zavjesa. Tamo ostaje sve do poslije 23 sata. Nekako u to vrijeme Douglas ulazi u sobu. Razgovor je vrlo kratak, ako ga je i bilo, gospođa Douglas tvrdi da joj je suprug bio odsutan tek nekoliko minuta kada je začula pucanj.

- To pokazuje i svijeća - reče Holmes.

- Točno. Voštanica je bila nova, a jedva je centimetar odgorjela inače bi pala skupa s njim na pod. To pokazuje kako nije bio napadnut onog trenutka kad je ušao u sobu. Kad je stigao Barker, svjetiljka je gorjela, a svijeća nije.

- Ovo je sve prilično jasno.

- Sad pokušajmo rekonstruirati događaj, držeći se ovih činjenica. Douglas ulazi u sobu. Spušta svijeću. Čovjek se pojavljuje iza zastora. Naoružan je puškom. Zahtijeva vjenčani prsten - ne znamo zašto, ali tako je moralo biti. Douglas ga predaje. Tada ga je ili posve hladnokrvno ili u borbi - Douglas je možda dohvatio čekić što se našao na prostiraču - ubio. Spustio je zatim pušku a, čini se, i tu čudnu karticu »V. V. 341«, što god ona značila, i pobjegao kroz prozor preko jarka upravo u času kad je Cecil Barker otkrio zločin. Kako vam se to čini gospodine Holmes.

- Vrlo interesantno, samo ne baš posve uvjerljivo.

- Čovječe, bila bi to apsolutna glupost da sve drugo nije još gore - poviče MacDonald. - Netko je ubio čovjeka i, ma tko je to bio, mogu vam jasno dokazati kako je to trebao da učini na drugi način. Što je mislio kad je sam sebi presjekao mogućnost bijega? Što je mislio upotrebivši pušku, iako mu je tišina jedina šansa za bijeg? Hajde, gospodine Holmes, sad je na vama red, to više što tvrdite kako Masonova teorija nije uvjerljiva.

Holmes je sjedio sve pažljivo promatrajući za vrijeme te poduge diskusije ne propuštajući ni jednu riječ, prateći sve svojini oštrim okom, a samo je naborano čelo govorilo o nagađanju što mu se mota glavom.

- Ja bih volio znati još neke činjenice prije nego što postavim bilo kakvu teoriju, gospodine Mac - reče kleknuvši pokraj mrtvaca. - Gospode! Te ozljede su zaista užasne. Možete li na čas pozvati domara... Ames, kažu mi da ste često viđali ovaj neobičan znak na ruci gospodina Douglasa.

- Da gospodine.

- Nikad niste čuli što bi on mogao značiti?

- Ne, gospodine.

- Zacijelo mu je nanio velike boli kad je bio otisnut, a to je, bez sumnje, učinjeno paljenjem. Ames, ovdje na bradi vidim komadić melema. Da li ste to opazili za života?

- Da jučer ujutro porezao se brijući se.

- Da li se i prije ponekad porezao?

- Već dugo mu se to nije dogodilo.

- Indikativno! - reče Holmes. - Može to, istina, biti puka slučajnost ali može i upozoravati na nervozu, što je znak da je predosjećao napetost. Da li mu se jučer vladanje razlikovalo od uobičajenog?

- Bio je malo nemiran i uzbuđen.

- Ha! Možda napad i nije bio potpuno neočekivan. Ipak pomalo napredujemo, zar ne? Možda biste vi nastavili s ispitivanjem, gospodine Mac?

- Ne, gospodine Holmes, mislim da vi to bolje obavljate.

- Dakle, prijedimo na karticu s oznakom »V. V. 341«. To je obični karton. Ima li takva kartona u kući?

- Mislim da nema.

Holmes prijeđe preko sobe do pisaćeg stola i kapne nekoliko kapi tinte iz svake bočice na bugaćicu. - Nije napisano u ovoj sobi - reče - ovo je crna tinta, a druga je crvena. Pisano je, osim toga, debelim perom a ova su sva tanka. Ne, rekao bih da je napisano negdje drugdje. Da li vam ova slova što govore, Ames?

- Ne, ništa.

- Što vi mislite, gospodine Mac?

- Imam dojam da je riječ o nekom tajnom udruženju. U prilog tome govori i znak na podlaktici.

- Tako i ja mislim - suglasi se Mason.

- Pa, prihvatimo to kao radnu hipotezu i pogledajmo koliko su nam se teškoće smanjile. Jedan član društva ulazi u kuću, čeka Douglasa, hicem mu gotovo raznosi glavu i bježi pregazivši jarak, ostavivši za sobom poruku koja će, čim se spomene u novinama, obavijestiti ostale članove kako je osveta izvršena. Sve se uklapa. Ali zašto baš ta puška?

- Točno.

- I zašto je nestao prsten?

- To je pitanje.
  - I zašto do sada još nema nikakva hapšenja? Uvjeren sam da već od zore svaki raspoloživi policajac na 40 milja uokrug luta tražeći potpuno mokra stranca.
  - Upravo tako.
  - Ako nema neko sklonište u blizini ili spremno odijela da se presvuče, mislim da im ne može umaći. Ipak ga dosada nisu pronašli.
  - Holmes ode do prozora i povećalom razgleda mrlje od krvi na pragu.
  - Jasno je da je ovo trag cipele. Prilično je širok - rekao bi čovjek stopalo izvrnuto prema van. Čudno, jer koliko se može razabrati, tragovi blatnih stopala u kutu ostali su od bolje oblikovana đona. Ipak, suviše su nejasni. Što je to ispod stolića?
  - Utezi gospodina Douglasa - odgovori Ames.
  - Uteg. Ovdje je samo jedan. Gdje je drugi?
  - Ne znam. Možda je bio samo jedan. Nisam ih vidio već mjesecima.
  - Jedan uteg - poče Holmes ozbiljno, ali ga prekine oštro kucanje na vratima. Visok, suncem opaljen, glatko izbrijan muškarac zaviri u sobu. Nije mi bilo teško pogoditi da je to gospodin Barker. Njegove zapovjedničke oči ispitivački su prolazile od jednog do drugog.
  - Oprostite što prekidam vaše savjetovanje - reče - ali mislim kako treba da saznate posljednju vijest.
  - O hapšenju?
  - Ne, nismo takve sreće. Ali našli su njegov bicikl. Dođite i pogledajte. Tek stotinjak metara od vrata.
- Nekoliko konjušara i besposličara stajalo je na cesti i pregledavalo bicikl što su ga netom izvadili iz grmlja u kojem je bio sakriven. Bio je to rabljeni »rudge-whitworth«, sav zablacen, vjerojatno od duga puta. Tu su i bisage s francuskim ključem i kanticom za ulje, ali ništa što bi dalo naslutiti vlasnika.
- Istrazi bi i te kako koristilo da su sve te stvari numerirane ili nekako obilježene - reče inspektor.
  - Ali morama biti zahvalni da smo i ovo našli. Ako već ne možemo saznati kud je krenuo, možda ćemo doznati odakle je stigao. Ali stoga je, dovraga, natjeralo da ostavi bicikl? I kako mu je bez: njega uspjelo pobjeći? U ovom slučaju kao da nema ni tračka nekom tragu, gospodine Holmes.
  - Zaista? - odgovori moj prijatelj zamišljeno.

PETO POGLAVLJE

Sudionici drame

- Da li ste u radnoj sobi završili? - upita White Mason kad smo se vratili u kuću.

- Za sada - odgovori inspektor, a Holmes potvrdi.

- Možda biste onda željeli čuti izjave stanovnika dvorca. Mislim da to možemo obaviti u blagovaonici, Ames. Molim vas dođite vi prvi i recite nam sve što znate.

Domarova izjava bila je jednostavna i jasna. Djelovala je uvjerljivo i istinito. Kod gospodina Douglasa radio je, od njegova dolaska u Birlstone - pet godina. Koliko je on znao, gospodin Douglas bio je bogat čovjek koji je svoj imetak stekao u Americi. Bio je ljubazan i pažljiv gospodar - istina, drukčiji od dosadašnjih Amesovih gospodara - ali čovjek ne može zahtijevati baš sve. Nikad nije kod gospodina Douglasa opazio znakove bojazni, naprotiv, gospodin Douglas bio je najodvažniji čovjek kojeg je znao. Most se dizao svake večeri samo zato što je gospodar poštovao tradiciju. Rijetko je odlazio u London ili se udaljavao iz sela, ali baš na dan prije tragedije otišao je u kupovinu u Tunbridge Wells. On, Ames, opazio je kod gospodina Douglasa tog dana neuobičajeni nemir i uzbuđenje. Bio je nestrpljiv i razdražljiv, kao rijetko kada. U vrijeme zločina, on, Ames, nije još legao, bio je u stražnjem dijelu dvorca, u ostavi, u kojoj je spremao srebrninu. Tada je začuo zvono. Nije čuo pucanj, što i nije bilo moguće, jer je između radne sobe i ostave nekoliko zatvorenih vrata i dug hodnik. Domaćica dvorca, gospođa Allen, izišla je iz svoje sobe također privučena žestokom zvonjavom. Skupa su otišli u prednji dio zgrade. Podno stepeništa ugledali su gospođu Douglas kako silazi. Ne, nije žurila - nije mu se činila posebno uznemirena. U času kad je sišla, gospodin Barker je izletio iz radne sobe gospodina Douglasa. Zaustavio je gospođu Douglas i preklinjao je da se vrati u svoju sobu.

»Molim te, vrati se u sobu!« vikao je. »Jack je mrtav! Ti tu ništa ne možeš učiniti. Zaklinjem te idi u svoju sobu«.

Nakon kratkog vremena ipak ju je uspio uvjeriti kako je za nju najbolje da se vrati u sobu. Nije plakala niti je išta rekla. Gospođa Allen, domaćica, povelala ju je gore i ostala s njom u spavaonici. Ames i Barker su se vratili u radnu sobu i zatekli je u stanju u kojem je ostala sve do dolaska policije. U tom času voštanica nije gorjela. Soba je bila osvjetljena svjetiljkom. Pogledali su kroz prozor, ali noć je bila tamna i ništa se nije vidjelo ni čulo. Požurili su u predvorje. Ames je pokrenuo čekrk i spustio most, a gospodin Barker je požurio u policiju.

To je, u glavnim crtama, bila domarova izjava.

Izjava gospođe Allen bila je više-manje potvrda onog što je rekao Ames. Njezina je soba bila nešto bliže prednjem dijelu dvorca od ostave, u kojoj je radio Ames. Upravo se spremala na počinak kad je čula energičnu zvonjavu. Bila je malo nagluha. Možda zato nije čula pucanj, no radna je soba bila prilično udaljena. Sjećala se kako je čula nešto kao lupanje vratima. To je bilo pola sata prije zvonjave. Kad je Ames potrčao da vidi što je, pošla je sa njim. Vidjela je gospodina Barkera blijedog i uzbuđenog kako izlazi iz radne sobe. Susreo je gospođu Douglas, koja je

upravo silazila, i zaklinjao je da se vrati u svoju sobu. Ona mu je nešto odgovorila ali se nije moglo čuti što.

»Povedite je gore i ostanite uz nju!« rekao je Barker gospođi Allen. Tako je otišla s njom gore i nastojala je umiriti. Sva je drhtala od uzbuđenja ali više nije pokušavala sići. Cijelo vrijeme sjedila je u kućnoj haljini pokraj vatre, s glavom u rukama. Gospođa Allen ostala je s njom gotovo cijele noći. Što se tiče ostale posluge, svi su već spavali i nisu ništa čuli, sve dok nije došla policija. Spavali su u stražnjem dijelu dvorca pa nisu ni mogli ništa čuti.

Domaćica je ispitivanje popratila mnogim izbezumljenim uzvicima i zapomaganjima ali istrazi, na žalost, nije pružila nijedan novi detalj.

Slijedeći svjedok bio je gospodin Cecil Barker. Što se tiče događaja prošle noći, jedva da je mogao još išta dodati onome što je već rekao policiji. On je bio uvjeren kako je ubojica pobjegao kroz prozor. Po njegovu mišljenju, mrlje od krvi pružale su za to neoboriv dokaz. Osim toga, kako je most bio podignut, drugi način bijega jednostavno nije dolazio u obzir. Nije mogao objasniti što se dogodilo s ubojicom ili zašto nije uzeo bicikl, razumije se, ako je i bio njegov. U jarku se nije mogao utopiti jer dubina nije dosegala ni metar.

Barker je imao svoju teoriju o zločinu. Douglas je bio zatvoren čovjek i o nekim periodima svog života nikad nije govorio. Još kao mladić emigrirao je iz Irske u Ameriku. Dobro mu je išlo, a Barker ga je upoznao u Kaliforniji u kojoj su postali partneri u iskorištavanju zlatnog rudokopa u Benito Canvonu. Iako im je posao cvijetao, Douglas je iznenada sve prodao i vratio se u Englesku. U to je vrijeme već bio udovac. Kasnije je Barker unovčio svoj udio i došao u London. Tad su obnovili staro prijateljstvo. Barker je stekao dojam da Douglasu prijete neka opasnost i nekako je uvijek s tom opasnošću povezivao Douglasov nagli odlazak iz Kalifornije kao i njegov boravak u tom pomalo zabačenom i mirnom dijelu Engleske. Pretpostavljao je da mu je neko tajno udruženje ili neka neumoljiva organizacija na tragu i da se neće smiriti dok ga ne ubije. Na tu su ga pomisao navele neke Douglasove primjedbe, iako mu nikad nije otvoreno rekao o kakvom je udruženju riječ niti zašto im se zamjerio. Može samo naslućivati da zapis na kartici ima veze s tajnim udruženjem.

- Koliko ste vremena s Douglasom proveli u Kaliforniji? - upita Mac Donald.

- Ukupno pet godina

- Kažete da nije bio oženjen?

- Ne, bio je udovac.

- Zna li odakle je bila prva njegova supruga?

- Ne. Sjećam se kako je spomenuo da je bila švedskog porijekla, a vidio sam i njen portret. Bila je ljepotica. Umrla je od tifusa, godinu dana prije našeg poznanstva.

- Da li povezujete njegov boravak u Americi s nekim određenim dijelom u toj zemlji?

- Spominjao je Chicago. Tamo je radio i odlično ga je poznao. Govorio je o područjima bogatim ugljenom i željezom. U to je vrijeme mnogo putovao.

- Da li se bavio politikom? Nije li to, možda, bila neka politička organizacija?

- Ne, politika ga nije zanimala.

- Da li ste pomislili da se možda ogriješio o zakon?

- Nikada. U životu nisam upoznao poštenijeg čovjeka.

- Je li se u Kaliforniji izdvajao nekom osobitošću u načinu života?

- Najviše je volio boraviti na našem zemljištu u planinama. Nikad ne bi bio otišao među ljude, da je to mogao izbjeći. To me prvo navelo na pomisao da ga je netko slijedio. A kad je onako iznenada oputovao u Englesku, još sam više u to povjerovao. Vjerojatno ga je netko upozorio, jer su ga jedva tjedan dana nakon njegova odlaska tražila najmanje šestorica.

- Kakvi su to bili ljudi?

- Pa, bila je to prilično gruba osorna grupa. Došli su na zemljište i interesirali se gdje je. Rekao sam im kako je oputovao u Evropu, te da ne znam kamo. Bilo je jasno da nisu došli po dobru.

- Da li su to bili Amerikanci iz Kalifornije?

- Pa, nisam siguran da su bili iz Kalifornije, ali Amerikanci su bili. No, nisu bili rudari. Odahnuo sam kad su otišli.

- To je bilo prije šest godina?

- Gotovo sedam.

- U Kaliforniji ste bili skupa pet godina, dakle prošlo je najmanje 11 godina otkada je Douglas prekršio pravila igre.

- Točno.

- Vjerojatno je bilo posrijedi nešto vrlo ozbiljno kad mu to, nakon toliko godina, nisu zaboravili. Do toga sigurno ne bi doveo lakši prekršaj.

- To je i te kako utjecalo na njegov dalji život. Misao na to nije ga napuštala.

- Ali, ako mu je ta opasnost prijetila, a znao je odakle dolazi, zašto se nije obratio policiji da ga zaštiti?

- Možda za tu vrstu opasnosti nije postajala zaštita. Još nešto morate znati. Uvijek je bio naoružan, revolverom. Ali kao za peh prošle noći bio je u kućnom kaputu, a revolver mu je ostao u spavaćoj sobi. Vjerojatno je smatrao da je siguran dok je most podignut.

- Želio bih još samo malo razjasniti neke datume - reče Mac Donald. - Prije šest godina Douglas je otišao iz Kalifornije. Godinu dana poslije toga i vi ste se vratili.

- Točno.

- Bio je oženjen pet godina. Znači oženio se nekako u vrijeme vašeg povratka.

- Da, ja sam se vratio mjesec dana prije vjenčanja. Bio sam mu vjenčani kum.

- Da li ste poznavali gospođu Douglas prije vjenčanja?

- Ne. Izbivao sam iz Engleske punih deset godina.

- Ali, poslije toga ste je vidali? Barker je netremice gledao detektiva.

- Poslije toga sam često i njega viđao! - odgovori. - Viđao sam je jer ne možete posjećivati supruga, a da mu ne poznajete suprugu. Ako mislite kako ima ikakve veze...

- Ja ništa ne mislim, gospodine Barker. Samo moram postaviti svako pitanje za koje smatram da je relevantno za slučaj. Nisam vas želio uvrijediti.

- Neka su pitanja uvredljiva - reče ljutito Barker.

- Nama su potrebne samo činjenice. U vašem je interesu, i u interesu drugih, da se one što prije razjasne. Da li je Douglas blagonaklono gledao na vaše intimno prijateljstvo s njegovom suprugom?

Barker problijedi, a njegove velike, jake šake stegnuše se od bola.

- Nemate pravo postavljati takva pitanja! - poviče. - Kakve to ima veze sa slučajem što ga ispitujete?

- Moram ponoviti pitanje?

- Odbijam odgovor.

- To je vaše pravo, ali morate shvatiti da je i vaše odbijanje odgovor, jer kad ne biste željeli nešto prikriti odgovorili biste izravno.

Barker je stajao ozbiljna lica i nisko spuštenih obrva od duboka razmišljanja. Tad podigne pogled i nasmiješi se.

- Pa, vi gospodo, samo obavljate svoju dužnost i nemam pravo stati vam na put. Samo bih vas zamolio da poštedite gospođu Douglas tih pitanja. Mogu vam reći da ni jadni Douglas nije bio bez mane. Glavna mu je bila ljubomora. Volio me je kao najboljeg prijatelja. A svojoj je supruzi bio neobično odan. Volio je moje posjete i uvijek je slao po mene. A ipak, ako bismo njegova supruga i ja razgovarali sami ili izrazili bilo kakve znake simpatije, nije se mogao svladati, obuzeo bi ga val ljubomore i izgovorio bi teške riječi. Više no jedanput zato sam se zakleo da neću dolaziti, ali on bi mi pisao takovo pokajničko pismo, moleći me da dođem da jednostavno nisam mogao odbiti. No, vjerujte mi gospodo, da nije bilo vjernije supruge od njegove ni odanijeg prijatelja od mene.

Izgovorio je to s iskrenim žarom i osjećajem, a ipak inspektor MacDonald nije prekinuo temu.

- Jasno vam je - reče - da je mrtvacu skinut vjenčani prsten?

- Tako se bar čini - reče Barker.

- Kako to »čini se«. I sami znate da je to činjenica. Muškarac je bio zbunjen i neodlučan.

- Kad sam rekao »čini se«, mislio sam kako je sasvim razumljivo da je sam skinuo prsten.

- Činjenica što prstena nema, bez obzira na to tko ga je uklonio, navodi na pomisao, zar ne mislite i vi tako, kako postoji veza između njegova braka i tragedije?

Barker slegne svojim širokim ramenima.

- Ne mogu tvrditi da znam na kakvu nas misao navodi - odgovori.

- Ako samo posumnjate u čast te žene - iz očiju su mu sijevale varnice, no tada se uspio smiriti - na krivom ste putu.

- Mislim da je to za sada sve - reče hladno MacDonald.

- Samo jedna sitnica - opazi Holmes. - Kada ste ušli « sobu, gorjela je samo voštanica na stolu, zar ne?

- Da.

- I pri tom slabom svjetlu uspjeli ste vidjeti kakva se užasna tragedija dogodila?

- Točno.

- Odmah ste zvonili na uzbunu?

- Da.

- I pomoć je ubrzo stigla?

- Za minutu - dvije.

- A ipak su nakon dolaska vidjeli da je svijeća bila ugašena, a zapaljena svjetiljka.

Opet je Barker bio neodlučan.

- Ne mislim da je to tako značajno, gospodine Holmes - odgovori napokon nakon pauze. - Svijeća je bacala slabo svjetlo. Prva mi je pomisao bila da ga poboljšam. Svjetiljka je bila na stolu i ja sam je upalio.

- I ugasili ste svijeću.

- Upravo tako.

Holmes više nije imao pitanja, a Barker, odmjerivši nas jednog po jednog od glave do pete pogledom u kojem se čitao izazov, okrene se i iziđe iz sobe.

Inspektor je poslao poruku gospođi Douglas, obavjestivši je da će je saslušati u njenoj sobi, no ona je poručila da će sići u blagovaonicu. Ušla je neobično lijepa žena tridesetih godina, nekako suzdržljiva i na prvi pogled prilično hladnokrvna, nešto potpuno suprotno onome kako sam zamišljao uciviljenu udovicu. Istina, lice joj je bilo blijedo i upalo kao da je pretrpjela jak šok, ali bila je sabrana, a lijepo obliko-kovana ruka što ju je položila na stol, bila je čvrsta kao i moja. Njene tužne molećive oči prelazile su od jednog do drugog, s čudno upitnim izrazom. Taj upitni pogled brzo je bio popraćen naglim iskidanim govorom.

- Jeste li već što doznali? - upita.

Da li je to bila moja uobrazilja, ili joj se u pitanju zaista osjećao više strah nego nada.

- Poduzeli smo sve što je u našoj moći, gospođo Douglas - odgovori inspektor.

- Ne štedite novac - reče mrtvim jednoličnim glasom. - Želim da se učini sve što se može.
- Možda nam i vi možete nešto reći što će unijeti malo svjetla u istragu.
- Bojim se da neću, ali stojim vam na raspolaganju.
- Od gospodina Barkera čuli smo da vi niste vidjeli, odnosno niste bili u sobi u kojoj se tragedija zbila?
- Ne, susreo me je na stepenicama i molio da se vratim u sobu.
- Upravo tako. Slaže se. Čuli ste pucanj i odmah sišli.
- Odjenula sam kućnu haljinu i sišla niz stepenice.
- Koliko je prošlo od trenutka kad ste čuli pucanj do onog kad vas je gospodin Barker susreo na stepenicama?
- Moglo je proći nekoliko minuta. U tom momentu teško je procijeniti vrijeme. Usrdno me molio da ne silazim. Uspio me uvjeriti da ne mogu ništa učiniti. Tad me je gospođa Allen, naša domaćica, otpratila u sobu. Sve se to događalo kao u nekom ružnom snu.
- Možete li nam reći koliko je dugo vaš suprug bio dolje prije no što ste čuli pucanj?
- Ne, ne mogu. Bio je u svojoj sobi i nisam ga čula kada je izišao. Svake je večeri obilazio kuću jer se bojava vatre. Mislim da je to jedino čega se u životu plašio.
- Upravo sam želio o tome razgovarati, gospođu Douglas. Vi ste svog supruga upoznali u Engleskoj, zar ne?
- Da. Bili smo u braku pet godina.
- Da li vam je ikad govorio o događajima u Americi koji bi još mogli za njega biti opasni?
- Gospođa Douglas duboko je razmislila prije no što je odgovorila.
- Da - rekla je napokon. - Uvijek sam negdje duboko u sebi osjećala da mu prijete neka opasnost. O tome sa mnom nije htio razgovarati. Ne zato što u mene ne bi imao povjerenja nego zato da me poštedi straha i uznemirenosti. Kad bih znala istinu, mislio je, o njoj bih stalno razmišljala i zato je šutio.
- Kako ste onda znali?
- Lice joj je obasjao lak osmijeh.
- Zar i jedan muškarac može čuvati tajnu cijelog života da žena koja ga voli nešto ne posumnja? O tom mi je govorilo njegovo kategoričko odbijanje da razgovara o svom životu u Americi, zatim mjere opreza koje nikada nije zaboravljao, neke riječi što su mu se slučajno omakle ili pogled što bi ga uputio strancu koji se neočekivano pojavio. Bila sam čvrsto uvjerenjena da ima moćne neprijatelje, te da vjeruje kako su mu na tragu i zato je uvijek bio oprezan. Bila sam u to sigurna već godinama, i uvijek sam strahovala kad bi zakašnjavao kući.
- Smijem li vas upitati - reče Holmes - koje su to riječi izazvale vašu pažnju.

- »Dolina straha« - odgovori žena. - Taj mu se izraz omakao kad sam se jednom raspitivala. »Bio sam u dolini straha. Još nisam iz nje izišao.« »Zar nećemo nikada izići iz doline straha«?, upitala sam jednom kad je bio zabrinutiji nego inače. »Ponekad mislim - nikada«, odgovorio je.

- Sigurno ste ga upitali što mu znači ta dolina?

- Jesam, ali lice mu se odjednom zamračilo i on bi odmahnuo glavom. »Dovoljno je da je jedan od nas bio u njezinoj sjeni. Moli se bogu da njezina sjena nikad na tebe ne padne«. Vjerojatno je to bila prava dolina u kojoj je živio i u kojoj mu se nešto dogodilo - u to sam sigurna - ali više od toga vam ne znam reći.

- Imena nikad nije spominjao?

- Jest, jedanput prije tri godine, kad je bio u groznici poslije nesreće u lovu, sjećam se da je neprestano ponavljao jedno ime. Bilo je ljutnje i jeze u njegovu glasu. Ime je bilo McGinty - starješina McGinty. Kad se oporavio, upitala sam tko je taj McGinty i čiji je on to starješina. »Na sreću ne moj« - odgovorio je nasmješivši se. To je bilo sve što sam iz njega uspjela izvući, sigurno postoji veza između starješine McGintyja i doline straha.

- Još nešto - reče inspektor MacDonald. - Vi ste Douglasa upoznali u pansionu u Londonu i tamo ste se zaručili. Da li je u vezi sa vjenčanjem bilo neke romantike ili neke tajanstvenosti?

- Romantike je bilo. Ona uvijek postoji. Ali nikakve tajanstvenosti.

- Nije imao suparnika?

- Ne, bila sam posve slobodna.

- Čuli ste vjerojatno da je odnesen vjenčani prsten. Da li vam to što govori? Pretpostavimo li da mu je neki neprijatelj iz njegova prijašnjeg života ušao u trag i počinio zločin, što bi ga moglo navesti na to da mu uzme vjenčani prsten?

U jednom času zakleo bih se da joj je na usnama zaigrao jedva vidljiv osmijeh.

- Zaista vam ne bih znala reći - odgovorila je. - To je stvarno vrlo neobično.

- Nećemo vas više zadržavati i žao nam je što smo vas u ovakvom času morali uznemiravati - reče inspektor. - Nema dvojbe da ima još detalja o kojima bismo trebali s vama razgovarati, ali to možemo učiniti i kasnije.

Ustala je i opet sam uočio njen brz, upitan pogled kojim nas je sve odmjerila: »Kakav je dojam ostavila moja izjava?« Gotovo kao da je pitanje bilo glasno izgovoreno. Tad se naklonila i nestala iz sobe.

- Ljepotica, zaista ljepotica - reče zamišljeno MacDonald, kad su se za njom zatvorila vrata. - Taj Barker je ovdje provodio mnogo vremena, a on je muškarac koji može privući ženu. I sam priznaje da je pokojnik bio ljubomoran, a on je najbolje znao razlog svojoj ljubomori. A onda, tu je i taj vjenčani prsten. To se ne može tek tako zanemariti.

Čovjek koji trga vjenčani prsten s ruke mrtvaca... Što vi kažete, gospodine Holmes?

Moj prijatelj sjedio je s glavom u rukama, utonuo u misli. Tad ustade i pozvoni.

- Ames - reče Holmes kad se pojavio domar. - Gdje je sada gospodin Barker?

- Pogledat ću.

Vratio se i obavijestio nas da je gospodin Barker u vrtu.

- Sjećate li se, Ames, što je gospodin Barker prošle noći imao na nogama?

- Sjećam se. Imao je sobne papuče. Čizme sam mu donio tek kad je trebao da pođe na policiju.

- Gdje su sad te papuče?

- Pod stolcem u predsoblju.

- Hvala, Ames. Za nas je važno da utvrdimo koji su tragovi gospodina Barkera, a koji izvana.

- Da gospodine. Moram vam reći da sam zapazio tragove krvi na papučama - ali, istina, bilo ih je i na mojima.

- To je sasvim prirodno, ako uzmemo u obzir u kakvom je stanju bila soba. Pozvat ćemo vas, ako vas još budemo trebali.

Poslije nekoliko trenutaka bili smo opet u radnoj sobi. Holmes je ponio papuče iz predsoblja. Kao što je Ames dobro opazio, donovi su bili prljavi od krvi.

- Čudno! - mrmljao je Holmes, dok ih je pažljivo proučavao na svjetlu kod prozora. - Zaista čudno!

Skočio je svojim karakterističnim mačjim skokom i stavio papuču na mrlje na pragu. Otisak se potpuno poklapao. Nasmiješio se kolegama bez riječi.

Inspektor se preobrazio od uzbuđenja.

- Čovječe! - vikao je - o tom nema dvojbe. Barker je sam obilježio prozor. Otisak je širi od otisaka čizama. Sjećam se kako ste rekli da se radi o stopalu izvrnutom prema van. Ovdje je odgovor.

- Ali, o čemu se tu radi, gospodine Holmes, o čemu?

- Da, o čemu se tu radi? - ponovio je moj prijatelj zamišljeno.

White Mason se smijuljio i trljao svoje punašne ruke od zadovoljstva.

- Rekao sam vam da je to poslastica! - povikao je. - A da sam bio u pravu, i sami ste se uvjerali.

ŠESTO POGLAVLJE

Trenutak spoznaje

Budući da su trojica detektiva trebala da ispituju još mnoge pojedinosti, vratio sam se u svoju skromnu sobu u seoskoj gostionici; on prije toga prošvrljao sam zagonetnim starim vrtom koji je okružio kuću. Bio je opasan čudno raspoređenim redovima starih tisa. Unutar njih prostirala se prekrasna tratina sa sunčanim satom u sredini: dojam što ga je ta slika ostavljala bijaše tako ugodan da je umirujuće djelovao na moje razdražene živce. U toj spokojnoj atmosferi gotovo da sam zaboravio onu mračnu sobu s krvavim lesom na podu; bio je to sada ružan san. Šetkao sam po vrtu liječeći dušu blagošću koja me je prožimala, kad se je odjedom dogodilo nešto što me se nemilo dojmilo, skrenuvši mi ponovo misli na tragičan događaj.

Spomenuo sam da je vrt bio opasan ukrasnim drvoredom tisa. U dnu vrta one su bile tako gusto zbijene da su tvorile živicu. Tu je, skrivena pogledu posjetilaca, bila kamena klupa. Približavajući se tom mjestu iznenada začuh glasove, najprije duboki muški bariton, a neposredno zatim jedan čujni ženski smijeh. Trenutak kasnije, kad sam zaobišao živicu, pogled mi padne na gospođu Douglas i gospodina Barkera koji me još nisu bili opazili. Izraz njezina lica me iznenadio. Nedavno, za vrijeme razgovora u blagovaonici bilo je ono čedno i suzdržano. Sada je, pak, odbacila svaku pomisao o pretvaranju. Oči su joj sjale životnom radošću, a na usnama još joj je titrao osmijeh kojim je popratila riječi svoga prijatelja. On je sjedio nagnut naprijed, sklopljenih ruku, oslanjajući se laktovima o koljena, a smiješak je obasjavao njegovo lijepo, muževno lice. Trenutak kasnije - zapravo trenutak prekasno - ponovo su navukli na lice krinku dostojanstva, jer su me upravo bili opazili kako dolazim. Na brzinu izmijeniše nekoliko riječi, a onda Barker ustade i pođe mi u susret.

- Oprostite, gospodine - reče - imam li čast govoriti s doktorom Watsonom? - Hladno se nakloni, nastojeći sasvim jasno pokazati kakav je dojam na mene ostavilo njegovo vladanje. - Pretpostavljali smo da ste to vi, jer znamo da ste prijatelj gospodina Sherlocka Holmesa. Biste li bili tako dobri da na časak porazgovarate s gospođom Douglas?

Mrka lica pošao sam za njim. Pred očima mi je bilo una-kaženo tijelo na podu radne sobe. A ovdje, samo nekoliko sati nakon tragedije, nalazim njegovu suprugu i najboljeg prijatelja kako se smiju skriveni u grmlju njegova vlastita vrta. Hladno pozdravih gospođu. Još nedavno sam suosjećao s njom, no više nisam bio nimalo voljan da uzvratim njezin umilan pogled.

- Smatrat ćete me tvrdom i neosjetljivom - reče ona. Slegoh ramenima.

- Ne tiče me se - rekao sam.

- Jednom ćete me razumjeti. Kada biste samo znali...

- Nije potrebno da doktor Watson išta zna - uskoči joj u riječ Barker. - Kao što je i sam rekao, to ga se nimalo ne tiče.

- Točno - rekoh. - I stoga mi dopustite da nastavim šetnju.

- Samo časak, doktore Watson - poviče žena molećivim glasom. - Vi mi možete bolje nego itko na svijetu odgovoriti na pitanje koje je za mene izvanredno značajno. Vi, naime najbolje znate kakvi su odnosi gospodina Holmesa s policijom. Kad bismo odlučili da mu u strogom povjerenju nešto kažemo, da li bi on o tome obavijestio detektiva?

- Da, o tome se radi - živahno potvrdi Barker. - Da li on radi samostalno ili u potpunoj suglasnosti s policijom?

- Nisam pozvan da o tome dajem izjave.

- Molim vas, preklinjem vas, doktore Watson, da mi to kažete; uvjeravam vas da ćete nam vrlo mnogo pomoći ako nam date obavijest.

Glas žene zvučao je tako iskreno te me je naveo da na čas zaboravim njenu lakomislenost i da joj udovoljim.

- Gospodin Holmes istražuje za svoj račun - rekoh. On je neovisan i postupa onako kako sam ocijeni da je najbolje. No, pošten odnos sa službenicima koji rade na istom zadatku spriječio bi ga da im uskrati pomoć kad se radi o tome da se zločinac kazni. Više od toga ne smijem vam reći. Obratite se gospodinu Holmesu, ako su vam potrebne iscrpnije obavijesti. - Rekavši to, šutke se naklonih i pođoh svojim putem, a oni ostadoše sjedeći na klupi, zaklonjeni živicom. Pri zaokretu još ih jednom pogledah: ozbiljno su o nečem razgovarali gledajući za mnom, te mi je bilo jasno da raspravljaju o onome što su upravo čuli.

- Ne želim da mi išta povjere - reče Holmes kad sam ga obavijestio o onom što se dogodilo. Sve do 17 sati proveo je u dvorcu dogovarajući se s kolegama, te je nakon povratka pohlepno počeo jesti ono što sam naručio za njega.

- Ne volim povjeravanja, Watsone, jer je to vrlo nezgodno ako budu optuženi zbog ubojstva s predumišljajem.

- Zar mislite da će do toga doći?

Bio je dobro raspoložen i zato dobroćudan.

- Dragi Watsone, čim uništim ovo čvrsto jaje, moći ću vas informirati o cijeloj situaciji. Neću reći da smo sve riješili, daleko od toga, ali čim pronađem uteg koji nedostaje ...

- Kakav uteg?

- Watsone, zar je moguće da još niste shvatili kako slučaj ovisi o nestalom utegu? No, hajde, nemojte se šaliti, jer među nama rečeno, mislim da ni inspektor Mac, kao ni vrijedni ovdašnji stručnjak, nisu dokučili kakvo veliko značenje ima ta pojedinost. Kome služi jedan uteg, Watsone? Zamislite gimnastičara sa jednim utegom! To bi značilo razvijati samo jednu stranu tijela i neminovnu opasnost od iskrivljenja kralježnice. Užasno, Watsone, užasno!

Žvakao je prepečenac, a oči su mu vragoljasto iskrile pri pogledu na moju zbunjenost. Njegov odličan apetit ulijevao mi je povjerenje, jer sam se vrlo dobro sjećao dugih dana i noći bez primisli o hrani dok se uzalud mučio oko nekog nerješivog problema; tada je njegovo sitno, živahno lice, zaokupljeno jednom jedinom misli, poprimalo upravo

asketski izgled. Napokon pripali lulu, te se, sjedeći u zapečku stare seoske krčme, raspričao o našem slučaju, polagano i nemarno, kao da glasno razmišlja.

- Gadna laž, VWatsone, gnjusna, nametljiva, neoboriva laž, eto što stoji na početku priče. To je moja pretpostavka. Barkerova priča je lažna. Gospođa Douglas ju je, doduše, potkrijepila, no to samo znači da i ona laže. Oni sporazumno lažu. Problem je u ovome: treba dokučiti zašto lažu i kakva je istina koju toliko žele sakriti. Pokušajmo zajedno, Watsone, zaobići njihovu laž i doprijeti do istine. Kako znam da lažu? Zato što je njihova izmišljotina tako nezgrapna da naprosto ne može biti istinita. Zamislite! Nakon ubojstva, ubojica je imao na raspolaganju nešto manje od minute vremena da skinje vjenčani prsten s ruke ubijenoga s koje je najprije morao skinuti drugi prsten (koji će kasnije - što je vrlo nevjerojatno - vratiti natrag na prst), te da pokraj žrtve ostavi onu čudnu poruku. Tvrdim da je to isključeno. Možda ćete reći da je prsten mogao biti skinut prije nego što je čovjek ubijen, no previše vas cijenim, prijatelju, da bih vam pripisao takvu pomisao. Voštanica koja je tek neznatno sagorjela upozorava na to da je razgovor bio vrlo kratak. Zar mislite da bi čovjek poput Douglasa, a čuli smo za njegovu neustrašivost, nakon kratkog nagovaranja pristao da se odvoji od vjenčanog prstena ili da bi ikada na tako što pristao? Ne, Watsone, očito je da je ubojica bio određeno vrijeme sa žrtvom. Ne sumnjam u to. S druge strane, čovjek je stradao od puške. Stoga zaključujem da je metak ispaljen nešto prije nego što nam je bilo rečeno. To je nepobitno. Dakle, dvoje ljudi koji su čuli pucanj - a to su Barker i Douglasova - sporazumno lažu. Kad još dokažem da je Barker namjerno ostavio tragove krvi na prozorskom pragu, kako bi naveo policiju na krivi trag, morat ćete priznati da njegov položaj postaje vrlo nezgodan.

Slijedeće je pitanje točno vrijeme kad se zločin dogodio. To nije moglo biti prije 22.30, jer je posluga još bila budna. U 22.45, svi, osim Ames, koji je nešto radio u smočnici, bijahu u svojim sobama. Poslijepodne, kad ste vi otišli, pokušao sam uz pomoć MacDonalda nešto dokazati: to jest da buka koju netko stvara u radnoj sobi ne može doprijeti do smočnice ako su sva vrata zatvorena. Drukčije je s domaćicom. Njezina soba nije tako udaljena da iz nje ne bi mogla čuti kad netko viče. Pucanj je, doduše, prilično zaglušen kad se ispali iz neposredne blizine kao ovaj put. On, dakle, nije bio vrlo snažan, ali u tišini noći lako je mogao doprijeti do sobe gospođe Allen. Ona je nagluha, kako sama priznaje, no ipak je u iskazu spomenula da je oko pola sata prije uzbune čula nešto što je nalikovalo lupanju vrata. Pola sata prije uzbune, dakle u 22.45. Bez sumnje, ona je čula upravo prasak puške, te možemo smatrati da je to vrijeme kad je zločin počinjen. Ako je to tako, onda se treba zapitati što su gospodin Barker i gospođa Douglas - ako nisu počinili zločin - mogli raditi između 22.45, kad su dotrčali začuvši pucanj, i 23.15 kada su zazvonili na uzbunu i dozvali poslugu. Što su za to vrijeme činili

i zašto nisu odmah digli uzbunu? Kad budemo mogli odgovoriti na to pitanje, poći ćemo prema rješenju problema.

- Uvjeren sam - rekoh - da je ono dvoje u dosluhu. Ona je zaci jelo bez duše i srca kad se može smijati nečijim dosjetkama samo nekoliko sati nakon ubojstva supruga.

- Imate pravo. Čak ni u vlastitom iskazu nije se prikazala baš kao sjajna supruga. Iako, kao što znate, nisam svesrdan obožavalac žena, ipak mi je iskustvo pokazalo da je malo žena koje bi se, ako su imale marile za svoga supruga, upuštale u razgovor sa drugim muškarcem dok je mrtvo tijelo supruga još u kući. Ako bih se ikada odlučio na ženidbu, nadam se, Watsone, da bih znao pobuditi u supruzi takve osjećaje koji bi je spriječili da provede noć u društvu služavke dok je moje tijelo samo nekoliko metara udaljeno od nje. Loše je to inscenirano, jer i najneiskusniji ispitivači slučaja opazit će da je neobično što nije bilo zapomaganja žene. Kad se ne bi radilo ni o čemu drugom već ta pojedinost bila bi dovoljna da me uvjeri u zavjeru.

- Da li je vaš konačni zaključak da su Barker i Douglasova počinili ovo ubojstvo?

- Vaša su pitanja strahovito izravna, Watsone - reče Holmes prijeteći mi lulom. - Pogađaju me kao puščana zrna. Ako me zapitate da li gospođa Douglas i Barker znaju istinu i da li je u dogovoru skrivaju, odgovorit ću vam bez oklijevanja: da. No za sada nema dokaza za bilo kakvu težu optužbu. Razmotrimo na čas zašto.

Pretpostavimo da je to dvoje povezano nezakonitom ljubavlju te da su odlučili riješiti se čovjeka koji im stoji na putu. To je samo pretpostavka koja nipošto nije potkrijepljena iskazima posluge i ostalih svjedoka. Postoje, naprotiv, čvrsti dokazi da su Douglasovi bili privrženi jedno drugome.

- To ne može biti istina - rekoh misleći na lijepo, nasmijano lice u vrtu.

- U najmanju ruku ostavljali su takav dojam. Pretpostavimo, međutim, da su to dvoje izuzetno lukav par koji uspijeva obmanuti sve oko sebe; oni se dogovore da će ubiti supruga. Sasvim slučajno, na njega istodobno vreba i opasnost izvana...

- Oni su nam jedini svjedoci za to. Holmes je razmišljao.

- Razumijem vas, Watsone. Vi ste razradili teoriju po kojoj je sve što oni kažu, od početka do kraja, laž. Po vašem, nikad nije bilo neke skrivene opasnosti, neke tajne organizacije, doline straha ni njezina šefa Mac-toga-i-toga, niti bilo čega sličnog. To, međutim, znači pretjerano uopćavati stvar. Kamo nas to vodi? Recimo da je sve to izmišljeno samo zato da bi se objasnio zločin. Razvijajući dalje tu zamisao dolaze na ideju da ostave bicikl u parku kako bi dokazali da se radilo o nekome izvana. Mrlja na prozorskom pragu treba da to potkrijepi, a to je i svrha poruke ostavljene uz les, premda je ona mogla biti napisana i kod kuće. Sve se to, Watsone, dobro uklapa u vašu pretpostavku. No sada dolazimo do

neugodno krutih i nesavjetljivih pojedinosti. Zašto bi od sveg oružja izabrao baš prepiljenu pušku, i to američku? Kako to da su bili apsolutno sigurni da pucnjava neće privući ničiju pažnju? Puka je slučajnost što gospođa Allen nije pošla ispitati razlog lupanja vrata, zar ne? Zašto su, Watson, vaši krivci baš tako odlučili izvesti stvar?

- Priznajem da to ne mogu objasniti.

- Nadalje, ako se neka žena i njezin ljubavnik potajno dogovore da će ukloniti supruga, zar će nastojati privući pažnju na svoju krivnju time što će mu odmah nakon smrti strgnuti s ruke vjenčani prsten? Zar vam se to zaista čini imalo vjerojatnim, Watson?

- Ne, nimalo.

- Pođimo korak dalje: kada bi čovjek i pomislio da ostavi bicikl sakriven u grmlju, zar bi bilo vrijedno truda, jer će i najtuplji detektiv to, normalno, smatrati prikrivanjem traga: ta bicikl je prva stvar koju bjegunac treba, ako želi pobjeći s mjesta zločina!

- Zaista, ne pada mi na pamet nikakvo objašnjenje.

- Ipak, mislim da ne bi smjelo biti tako zamršenog sklopa događaja koji ljudski razum ne može objasniti. Pokušat ću vam odrediti, tek vježbe radi, mogući slijed činjenica, ne tvrdeći nipošto da on mora odgovarati istini. Ta je konstrukcija proizvod čiste mašte, no zar upravo mašta često ne vodi do vrela spoznanja?

Pođimo od pretpostavke da je zaista u životu Douglasa postojala neka tajna, zločinačka i sramotna. Ona je bila uzrok ubojstva koje je počinio netko izvana - dakle osvetnik. On uzima, iz nama nepoznata i neobjašnjiva razloga, vjenčani prsten s ruke mrtvaca. Možda krvna osveta obuhvaća vrijeme pokojnikova prvog braka, pa se tu krije razlog krađe prstena. Barker i gospođa Douglas dotrčali su u sobu prije nego što je osvetnik dospio pobjeći. Ubojica ih uspijeva uvjeriti da će, ako bude uhapšen, objaviti takve stvari koje će okaljati ime pokojnika i javno ga osramotiti. To ih je potaklo da puste ubojicu neka umakne. Zato su, vjerojatno, i spustili most, što se može izvesti sasvim bešumno, a zatim ga ponovo podigli. On je pobjegao, i to pješke, jer mu se, iz nepoznata razloga, to učinilo sigurnijim. Ostavio je bicikl na mjestu na kojem neće biti otkriven sve dok sretno ne umakne. Do sada se krećemo u granicama mogućega, zar ne?

- Pa to je, bez sumnje, moguće - rekoh oprezno.

- Imajmo na umu, Watson, da je posrijedi neobičan slučaj. No nastavimo s pričom koju smo zamislili. Ovo dvoje - koji nisu nužno intimno povezani - kad je ubojica pobjegao, iznenada shvate da su u nezavidnom položaju te da će im biti teško dokazati kako nisu sami počinili zločin ili barem prešutno pristali na njega. Brzo, i stoga nespretno, pokušavaju riješiti situaciju. Barker otisne papučom trag na prozorskom pragu, što je trebalo da istragu navede na pomisao da je bjegunac tim putem umakao. Sigurno je da su upravo njih dvoje začuli

pucanj i pozvonili na uzbunu, no učinili su to tek pola sata poslije počinjena ubojstva.

- Kako to namjeravate dokazati?

- Pa, ako je postojao onaj izvana, možda ćemo mu ući u trag i uhvatiti ga. To bi bio najbolji od svih dokaza. Ako o tome ne uspijemo - još nisu iscrpljena sva sredstva našega umijeća. Mislim da će tome mnogo pridonijeti ako provedem jednu večer sam u onoj sobi.

- Sam samcat tamo?

- Predlažem da odmah pođemo. Dogovorio sam se o tome s poštovanim Amesom koji baš ne voli Barkera. Provest ću neko vrijeme tamo i pričekati inspiraciju. Čvrsto vjerujem u genius loci. Vi se smijete, Watsone, no vidjet ćete. Usput rečeno, imate li još onaj vaš veliki kišobran?

- Evo ga.

- Mogu li ga od vas posuditi?

- Dakako, ali jadno vam je to oružje! Ake se nađete u opasnosti...

- Neće biti ništa od toga, dragi Watsone, inače bih sigurno zatražio vašu pomoć. No, kišobran ću ipak uzeti. Sada samo čekam da se naše kolege vrate iz Tunbridge Wellsa, kamo su pošli u potragu za vlasnikom bicikla.

Bio je već sumrak kada su se inspektor MacDonald i White Mason vratili s pohoda, sa veselom viješću o velikom napretku o istrazi.

- Priznat ću vam da sam iskreno sumnjao u ubojicu izvana, ali te su sumnje otklonjene. Identificirali smo bicikl, a dobili smo opis čovjeka kojega tražimo, tako da smo dobro uznapredovali.

- Čini se da je to početak kraja - reče Holmes. - Od srca vam čestitam.

- Pošli smo od činjenice da je Douglas dan prije, nakon posjeta Tunbridge Welsu, bio vrlo uzrujan. Znači za opasnost je doznao u Tunbridge Welsu. Bilo nam je stoga jasno da je čovjek na biciklu mogao doći samo iz tog mjesta. Uzeli smo bicikl i pokazivali ga po hotelima. Direktor »Egale Commerciala« odmah ga je prepoznao i sjetio se da pripada čovjeku po imenu Hargrave koji je dva dana prije kod njega unajmio sobu. Uz bicikl imao je još jedino mali kovčeg. U prijavi je napisao da dolazi iz Londona, ali nije dao adresu. Kovčeg je kupljen u Londonu a i ono što su u njemu našli nosilo je britanske oznake, no čovjek je bez sumnje bio Amerikanac.

- Vi ste zaista obavili mnogo posla - reče Holmes - dok ja sjedim i raspredam s prijateljima o raznim teorijama.

- Tako nekako, gospodine Holmes - reče zadovoljno inspektor.

- Ali sve se to uklapa u vaše pretpostavke - opazio sam.

- Možda da, a možda i ne. Ali čujmo završetak, gospodine Mac. Da li ste po ičemu mogli identificirati tog čovjeka?

- Vrlo teško jer se on trudio da ga ne otkriju. Nismo našli ni dokumente ni pisma niti bilo kakve oznake na odjeći. Jedino smo na stolu

našli biciklističku kartu ovog područja. Jučer ujutro, nakon doručka, otišao je iz hotela na biciklu, i sve dok mi nismo stigli, nisu imali pojma što se s njime dogodilo.

- To me upravo čudi, gospodine Holmes - reče White Mason - ako je želio izbjeći potjeru, najbolje bi učinio da se vratio u hotel i vladao neupadljivo kao svaki drugi gost. Ovako, mora znati da će direktor hotela izvijestiti policiju, te da će ova njegov nestanak dovesti u vezu s ubojstvom.

- Tako bi čovjek pretpostavio. No, kako još nije uhvaćen, to mu se, u svakom slučaju, može čestitati. Ali što je s njegovim osobnim opisom?

MacDonald zaviri u svoje bilješke.

- Tu je eto sve što smo mogli doznati. Čini se da baš nisu na njega obratili posebnu pažnju, no i vratar i recepcionar i sobarica suglasni su da je visok oko pet stopa i devet inča, da mu je pedesetak godina, kosa i bikovi prosijedi, nos orlovski, a izraz lica divlji i odbojan.

- Izuzevši takav izraz lica cijeli bi opis mogao odgovarati Douglasu, imao je prosijedu kosu i brkove, te bio otprilike iste visine. Da li ste još štogod doznali?

- Bio je odjeven u sivo odijelo od grubog materijala i kratki mornarski kaput, a preko toga je nosio žuti ogrtač, te mekanu kapu.

- A što je sa puškom?

- Bila je duga oko pola metra. Sasvim je mogla stati u kovčežić, koji se, pak, lijepo mogao sakriti ispod kaputa.

- Kako će se sve to odraziti na objašnjenje našeg slučaja?

- Ali gospodine Holmes - reče MacDonald - kad uhvatimo toga čovjeka - a budite uvjereni da sam razaslao njegov opis samo pet minuta nakon što sam ga sam dobio - moći ćemo to ocijeniti. No, priznajte da je već i do sada učinjeno mnogo. Znam da se Amerikanac Hargrave prije dva dana pojavio u Tunbridge Wellsu na biciklu i sa kovčegom u ruci. U kovčegu je imao kratku prepiljenu pušku, dakle došao je sa zločinačkom namjerom. Jučer ujutro krenuo je biciklom prema odredištu, sakrivši pušku ispod kaputa. Koliko znam, nitko ga nije vidio, ali ne mora se nužno proći kroz selo da bi se došlo do ulaza u park, a osim toga ceste su pune biciklista. Vjerojatno je odmah sakrio bicikl među lovore, u kojima smo ga kasnije pronašli, možda se i sam tamo pritajio čekajući da Douglas iziđe iz kuće. Puška baš nije najzgodnije oružje u zatvorenom prostoru, no on ju je namjeravao upotrijebiti na otvorenom, a tada ona ima izrazite prednosti: jedva da se može promašiti, a njezin prasak tako je čest u ovom lovačkom kraju Engleske da nitko ne bi na nj obratio posebnu pažnju.

- To je sasvim jasno! - reče Holmes.

- No Douglas se nije pojavljivao. Što da radi? Ostavio je bicikl i uputio se prema kući. Bijaše sumrak, most je još bio spušten, a nikoga nije bilo uokolo. Odvažio se prijeći, namjeravajući, bez sumnje, izmisliti neku ispriku ako koga susretne. No nikoga nije susreo. Klizne u prvu

sobu koju je ugledao i sakrije se iza zavjese. Otuda je promatrao kako se most diže; znao je da odsad može pobjeći samo preko jarka. Čekao je do 23,15 sati kad je Douglas, za večernjeg obilaska ušao i u tu sobu. Tada je opalio i pobjegao kao što je isplanirao. Kako je znao da će ljudi iz hotela opisati bicikl, te da će on biti dokaz protiv njega, odlučio je ostaviti ga i produžiti nekim drugim vozilom do Londona ili nekog sigurnog skrovišta koje je već prije predvidio. Kako vam se čini priča, gospodine Holmes?

- Vaša priča je jasna i prihvatljiva. Tako dakle, vi zamišljate njezin kraj. Moj je drugačiji: zločin se dogodio pola sata prije nego što nam je rečeno; gospođa Douglas i gospodin Barker dogovorno nam nešto kriju; oni su pomogli ubojici da pobjegne, ili su - u najmanju ruku - bili na mjestu zločina prije nego što je ovaj umakao; krivotvorili su dokaze o njegovu bijegu, a vrlo je vjerojatno da su mu i sami to omogućili spuštanjem mosta. Eto tako tumačim prvi dio priče.

Oba detektiva odmahnuše glavom.

- Ali, gospodine Holmes, ako je to istina, mi iz jednog misterija zapadamo u drugi - reče londonski inspektor.

- I to još gori - dodade White Mason. - Gospođa nikad nije bila u Americi. Kakva bi ona mogla imati razloga da skriva ubojicu Amerikanca.

- Priznajem da to nije lako shvatiti - reče Holmes. - Predložio bih da mi dopustite da večeras sam malo ispitam stvar. Možda ću uspjeti nešto pridonijeti zajedničkom rješenju.

- Možemo li vam biti pri ruci, gospodine Holmes?

- Ne, nipošto. Moje potrebe su skromne: mrak i Watsonov kišobran. A Ames - vjerni Ames - dat će mi podršku. Sve putanje mojih misli vode me natrag na jedan problem: zašto bi sportski građen muškarac razvijao mišiće pomoću tako neprirodnog pomagala kao što je jedan uteg?

Kasno u noći Holmes se vratio sa svog samotnog istraživanja. Spavali smo zajedno u dvokrevetnoj sobi, jer nam ta mala seoska gostionica nije mogla ponuditi ništa bolje. Kad je ušao, već sam spavao, ali me je napola razbudio.

- Jeste li uspjeli što otkriti, Holmes - samo sam promrmljao, šuteći je stajao uz moj krevet s voštanicom u ruci. Zatim se njegovo visoko, mršavo tijelo nagnulo prema meni.

- Biste li se plašili, Watsone, spavati u istoj sobi s luđakom, sa čovjekom kojega napušta razum, s idiotom čija je moć shvaćanja jednaka nuli?

- Ni najmanje - odgovorio sam začuđen.

- Sva sreća - reče. To je bilo sve što sam od njega te večeri čuo.

SEDMO POGLAVLJE

Rješenje zagonetke

Slijedećeg jutra nakon doručka zatekli smo Mac Donalda i White Masona kako povjerljivo o nečem raspravljaju u zasebnoj sobi mjesnog narednika. Pred njima je na stolu bila hrpa pisama i brzjava koje su pažljivo svrstavali u skupove. Tri su ostavili po strani.

- Još tragate za bjeguncem na biciklu? - upita Holmes veselo. - Kakve su posljednje vijesti o nevaljalcu?

Mac Donald tužno pokaže na gomilu pisama.

- Javlja da su ga vidjeli u Leicesteru, Nottinghamu, Southamptonu, Derbyju, East Hamu, Richmondu i na četrnaest drugih mjesta. Na tri mjesta - u East Hamu, Leicesteru i Liverpoolu - sasvim je sigurno identificiran, te je i uhapšen. Cijela zemlja vrvi bjeguncima u žutim kaputima.

- Jao, jao - uzvikne Holmes suosjećajno. - A sada gospodine Mac i gospodine White Mason, želio bih vam nešto najozbiljnije savjetovati. Kad sam zajedno s vama preuzeo taj slučaj dogovorili smo se, ako se sjećate, da neću izlaziti pred vas s polu dokazanim teorijama već da ću se povući i razvijati misao sve dok ne budem siguran da sam na pravom putu. Stoga vam još ne kanim otkriti što o svemu tome mislim. No, s druge strane, obećao sam da ću biti otvoren prema vama, a mislim da nije pošteno pustiti vas da i dalje trošite snage na beskorisne stvari. Zato sam jutros došao da vam savjetujem nešto što se može sažeti u samo tri riječi: Napustite taj slučaj.

Mac Donald i White Mason začuđeno pogledaju svog slavnog kolegu.

- Zar ga smatrate beznadnim? - poviče inspektor.

- Smatram vaš put k rješenju beznadnim, ali ne i napor da se dođe do istine.

- Ali vratimo se tom biciklistu. On nije izmišljen. Imamo njegov opis, njegov kovčeg i bicikl. Mora i on negdje postojati. Zašto ga onda ne bismo uhvatili?

- Dakako, on bez sumnje negdje jest, i mi ćemo ga napokon imati u rukama, ali ne bih želio da trošite snage tražeći ga u East Hamu ili Liverpoolu. Siguran sam da postoji neki kraći put do cilja.

- Vi nam nešto tajite. A to nije pošteno, gospodine Holmes - inspektor je bio pomalo ljutit.

- Vi poznajete moju metodu rada, gospodine Mac. No zadržat ću sve za sebe samo još kratko vrijeme. Samo još želim provjeriti neke pojedinosti, što neće dugo trajati, a onda ću vam reći zbogom i vratiti se u London, prepustivši vam sve rezultate svoga rada. Previše vam dugujem a da bih drukčije postupio, jer u dosadašnjoj praksi nisam naišao na zanimljiviji i čudniji slučaj.

- Ovo zaista ne mogu shvatiti, gospodine Holmes. Kad smo se vidjeli sinoć, nakon našeg povratka iz Tunbridge Wellsa, vi ste se u glavnim crtama slagali s rezultatima naše istrage. Što se nakon toga moglo dogoditi pa da potpuno promijeni vaš stav prema ovom slučaju?

- Pa, kad me već pitate, prošle sam noći proveo nekoliko sati u dvorcu, kao što sam vam bio rekao da namjeravam.

- I što se zbilo?

- Na žalost, u ovom času mogu samo općenito i približno odgovoriti. Usput rečeno, upravo čitam kratku, jezgrovitu i zanimljivu knjižicu o povijesti te stare kuće, koju sam kupio za samo jedan peni u ovdašnjoj trafici. - Rekavši to, Holmes izvuče iz džepa malu brošuru ukrašenu grubo izrađenim otiskom staroga dvorca. - Dragi moj gospodine Mac, ovo uklapanje u povijesnu atmosferu silno povećava slast koju mi istraga pruža. Ne budite tako nestrpljivi, uvjeravam vas da čak i tako štura i oskudna povijest, kao što je ova ovdje, daje čovjeku određenu predodžbu o prošlosti. Dopustite da vam pročitam jedan primjer. »Podignut u petoj godini vladavine Jakova I na mjestu na kojem je prije bila neka starija građevina; birlstonski dvorac jedan je od najljepših primjera plemićke kuće opkoljene jarkom«.

- Vi nam se rugate, gospodine Holmes.

- Koješta, gospodine Mac! Ovo je prvi put da izbija na vidjelo naglost vaše ćudi. U redu, ne kanim dalje čitati kad vas to tako uzbuđuje. No ako vam samo kažem da se tu spominje kako je imanje zauzeo Parlament godine 1644, zatim skrivanje kralja Karla za vrijeme građanskog rata i napokon posjet Georga II dvorcu, priznat ćete da su uz to zadnje povezane neke vrlo zanimljive stvari.

-- Ne sumnjam u to gospodine Holmes, ali to nas se zapravo ne tiče.

- Zar doista tako mislite? Je li moguće? Širina gledanja je, dragi gospodine Mac, bitan zahtjev naše struke. Cesto je od izuzetnog značenja u rješavanju zamršenog spleta problema i indirektna upotreba znanja. Oprostit ćete ovu primjedbu nekome tko je, premda samo amater, ipak mnogo stariji i iskusniji od vas,

- Prvi sam vam spreman to priznati - reče detektiv iskreno. - Priznajem također da je vaša konstrukcija sasvim suvisla, ali je vaš način dokazivanja vraški zaobilazan,

- No, nemojte tako; evo napuštam povijest i vraćam se sadašnjosti. Sinoć sam, kako rekoh, posjetio dvorac. Nisam susreo ni gospodina Bakera ni gospođu Douglas. Nisam smatrao shodnim da ih uznemiravam, no bilo mi je drago čuti da gospođa nije shrvana tugom već da je s užitkom pojela ukusno pripremljenu večeru. Namjera mi je zapravo bila posjetiti dobrog gospodina Amesu s kojim sam uspostavio srdačne odnose; vrhunac ljubaznosti smatrao sam njegovu dozvolu da ne pitajući nikoga sam provedem izvjesno vrijeme u radnoj sobi.

- Što! Zajedno s onim tamo? - uskliknuh.

- Ne-e, to je sve već sređeno. Kako sam obaviješten, vi ste dali dozvolu za to. Soba je opet uredna i u njoj sam proveo vrlo korisnih četvrt sata.

- Što ste činili?

- Da ne kažete da sam tajanstven, reći ću vam što: tražio sam uteg koji nedostaje. Znae da je taj predmet uvijek imao značajnu ulogu u mojoj slici ovoga slučaja. I našao sam ga.

- Gdje?

- E, sad smo stigli do granice neistraženog područja. Dajte mi još malo vremena, samo još malo, a onda obećajem da vam neću više ništa kriti.

- Moramo, dakle, pristati na uvjete koje postavljate - reče inspektor - ali kad već idete tako daleko da nam savjetujete da napustimo slučaj ... Zašto bismo ga, za ime božje, morali napustiti?

- Iz jednostavnog razloga, dragi gospodine Mac, što nemate predodžbe o tome što istražujete.

- Ispitujemo ubojstvo gospodina Johna Douglasa iz birlstonskoga dvorca.

- To da, to svakako da. Ali ne trudite se da uđete u trag tajanstvenom ubojici na biciklu. Uvjeravam vas da to ne vodi nikamo.

- Što onda predlažete da se radi?

- Točno ću vam reći što, ako me samo budete htjeli poslušati.

- Moram vam priznati da ste do sada, unatoč čudnom vladanju, uvijek bili vođeni razumnim motivima. Stoga ću postupiti kao što nam savjetujete.

- A vi, gospodine White Mason?

Mjesni detektiv bespomoćno pogleda jednog, pa drugoga. Metode gospodina Holmesa bile su mu strane.

- Pa, ako je inspektor s tim suglasan, suglasit ću se i ja - napokon izusti.

- Odlično - reče Holmes. - Onda vam obojici preporučujem ugodan i veseo izlet u prirodu. Čuo sam da je pogled što se pruža s birlstonskog brda prema Wealdu fantastičan. Vjerujem da ćete naći i pogodnu gostionicu u kojoj ćete moći ručati - na žalost ne poznajem dovoljno ovaj kraj da bih vam mogao nešto preporučiti. A navečer, umorni ali sretni...

- Čovječe, ovo prelazi u lakrdiju! - vikne Mac Donald ustavši ljutilo.

- No, dobro, provedite dan kako hoćete - reče Holmes, tapšući ga živahno po ramenu. - Idite kamo hoćete i radite što hoćete, ali prije nego što padne mrak obavezno budite ovdje - neizostavno, gospodine Mac.

- To već zvuči razumnije.

- I prijašnji je savjet bio odličan, ali ne inzistiram ako vam se ne sviđa; glavno je da budete ovdje kad vas zatrebam. Ali prije nego što se rastanemo, želio bih da napišete poruku gospodinu Barkeru.

- A što to?
- Izdiktirat ću vam je, ako hoćete. Jeste li spremni? »Poštovani gospodine,

Palo mi je na um da nam je dužnost isprazniti jarak ako eventualno nešto pronađemo ...«

- To je isključeno - reče inspektor - ja sam ga pretražio.
- Koješta, dragi moj. Lijepo vas molim da to napišete.
- U redu, nastavite.

»... nešto što može imati veze s našom istragom. Sve je već isplanirano, pa će radnici prionuti na posao već ranom zorom i skrenuti vodu ... «

- To nije moguće!

» ... skrenuti vodu; smatrao sam za shodno da vas unaprijed obavijestim i kažem razlog tom postupku«.

- A sad potpišite i oko 16 sati po nekom pošaljite. U to isto vrijeme naći ćemo se ponovno u ovoj sobi. A do tada možemo raditi što hoćemo jer, uvjeravam vas, istraga je zašla u slijepu ulicu.

Približavala se večer kad smo se ponovo našli. Holmes se vladao vrlo ozbiljno, ja sam bio znatiželjan, a detektivi izrazito kritički raspoloženi i ljutiti.

- A sada, gospodo - progovori moj prijatelj svečanim tonom - pozivani vas da zajedno još jednom sve ispitamo, pa vi prosudite da li moja zapažanja opravdavaju zaključak do kojega sam došao. Večer je vrlo svjež, pa kako ne znam koliko bi nas pothvat mogao potrajati, to vas molim da odjenete najtoplije kapute koje imate. Od izvanredne je važno[^] sti da budemo na našim mjestima prije nego što padne mrak, stoga dopustite da vas odmah povedem.

Obišli smo park izvana sve dok nismo stigli do mjesta na kojem se kroz ogradu moglo proći. Provukli smo se unutra, te u mraku koji je postajao sve gušći koračali za Holmesom dok nismo došli do grmlja nasuprot glavnom ulazu i mostiću koji još nije bio podignut. Holmes se šćućurio zaklonivši se za lovorov grm, što smo i mi učinili.

- No, a što ćemo sad? - upita pomalo osorno Mac Donald.

- Skupiti dušu u se i strpljivo čekati ne praveći buku - odgovori Holmes.

- Zašto smo ovamo došli? Doista mislim da biste mogli biti otvoreniji prema nama.

Holmes se nasmije.

- Watson tvrdi da dramtiziram život - reče. - Da, zapravo, umjetnička žica u meni upravo vapi za dobro izrežiranom predstavom. Naše bi zanimanje, gospodine Mac, bilo zaista sumorno i prljavo kad ne bismo katkad inscenirali rasplet tako da naši rezultati dođu najbolje do izražaja. Otvorena optužba, grub udarac po ramenu - kakav vam je to rasplet? Ali naprotiv, brzina donošenja zaključka, lukavo postavljena zamka, bistro predviđen razvitak situacije, pobjeda u obrani zamisli - zar

to nije ponos i opravdanje našeg životnog zanimanja? Eto upravo sada opčinjeni ste čarom situacije i slatkim iščekivanjem koje samo lovac poznaje. Pitam vas što bi bilo sa svim tim osjećajima da sam u iznošenju plana bio točan kao sat? Molim vas budite još malo strpljivi, gospodine Mac, i sve će vam se objasniti.

- Nadam se ipak da će taj ponos i opravdanje i sve ostalo što ste nabrojili, nastupiti prije nego što umremo od studeni - reče londonski detektiv s pomalo smiješnim izrazom pokoravanja sudbini.

Svi smo imali razloga da se pridružimo nadi koju je izrazio, jer je čekanje bilo dugo. Uskoro je izdužena, sumorna fasada staroga zdanja uronila u mrak. Zbog vlažnog i hladnog isparavanja iz jarka promrzli smo do kosti, a zubi su nam cvokotali. Samo je slaba svjetlost tinjala na vratima a iz one kobne sobe širio se spokojni svjetlosni krug. Sve je drugo bilo utonulo u mrak.

- Pitam se koliko će ovo potrajati - iznenada se javi inspektor. - I što mi zapravo očekujemo da vidimo?

- Nemam pojma, baš kao ni vi, koliko ovo može potrajati - odgovori prilično oštro Holmes. - Kad bi zločinci objavili raspored kretanja kao što to čine vlakovi, svima bi nam bilo mnogo lakše. A što se tiče... Eto, to je ono što čekamo.

Dok je to govorio opazili smo kako sjajna žuta svjetlost u radnoj sobi povremeno biva zastrta nečijim kretanjem ispred svjetiljke. Lovorov grm u kojem smo se bili šćućurili bio je točno nasuprot prozoru, samo tridesetak metara od njega. U tome času netko je otvorio prozor. Vidjeli smo tamnu siluetu muške biste. Nekoliko časaka gledao je ispred sebe kradomice kao da se hoće uvjeriti da ga nitko ne promatra. Zatim se nagnuo naprijed, u mukloj tišini noći čulo se zapljuskivanje uzburkane vode. Čovjek je koračao jarkom noseći nešto u ruci. Tada iznenada zavitla time kao što ribar vitla udicom - bio je to prilično velik, okrugao predmet koji je na trenutak zasjenio svjetlo svjetiljke dok je prolazio kroz otvoren prozor.

- Sad! - poviče Holmes. - Za mnom.

Za čas smo bili na nogama, no ukočeni udovi jedva su nas nosili, a on je nošen žarom što ga je ispunio, učinivši ga odjednom najspretnijim i najjačim čovjekom na svijetu, pretrčao za tili čas preko mostića i počeo zvoniti što je jače mogao. S druge strane vrata začulo se struganje zasuna, a zatim se pojavio iznenađeni Ames. Holmes ga je bez riječi odgurnuo u stranu i jurnuo, a mi smo pošli za njim u sobu u kojoj je bio muškarac što smo ga malo prije vidjeli. Svjetlost koju smo gledali izvana dolazila je od petrolejke. Sada je ona bila u rukama Cecila Barkera koji ju je pružio prema nama da nas bolje osmotri dok smo ulazili. Isto svjetlo osvjetljavalo je odlučne, muške crte izbrijana lica i prijeteći pogled mrkih očiju.

- Što tražite ovdje? Što sve ovo znači? - poviče. Holmes zaokruži pogledom po sobi, a zatim poleti prema svežnju natopljenom vodom i svezanom konopcem, koji je bio ispod pisaćeg stola.

- Evo što tražimo, gospodine Barker. Ovaj zamotak, pričvršćen za uteg koji ste upravo izvadili s dna jarka.

Barker zapanjeno iskolači oči.

- Sto mu gromova, kako ste to uspjeli saznati - vikne, gledajući Holmesa ravno u oči.

- Kako ne bih kad sam ga ja tamo stavio.

- Vi ste ga stavili? Vi!

- Točnije rečeno: ponovo stavio - reče Holmes. - Sjećate li se, inspektore, da me zapanjivalo to što postoji samo jedan uteg. Skrenuo sam vam na to pažnju, no kako je naišlo mnogo praćenih problema koje je trebalo riješiti, u vrtlogu događaja zanemarili ste tu činjenicu koja je nudila korisne zaključke. Kada nedostaje uteg, a voda je u blizini, nije teško pretpostaviti da je nešto pomoću njega potopljeno. Bilo je vrijedno to ispitati, pa sam, uz pomoć Ames, koji me pustio u sobu, i ručke Watsonova kišobrana sinoć upecao i pretražio ovaj zavežljaj. No iznad svega bilo je važno doznati tko ga je tamo stavio. To smo postigli posluživši se lukavstvom, naime objavivši da ćemo sutra isušiti jark, očekivali smo da će onaj tko je sakrio zavežljaj pod svaku cijenu željeti da ga ponovo izvuče čim mu to dopusti mrak. Raspolažemo čak sa četiri svjedoka koji će potvrditi o kome je riječ, tko je iskoristio prvu priliku da to napravi, i stoga mislim, gospodine Barkeru, da nam dugujete objašnjenje.

Sherkock Holmes položi mokri zavežljaj na stol kraj svjetiljke i razveže konopac kojim je bio svezan. Izvuče iz njega uteg, te ga dobaci da onog drugog što je bio u uglu sobe. Zatim izvuče iz svežnja par čizama. Zatim položi na stol dug, ubojit nož, zaštićen koricama. Napokon razveže smotuljak s odjećom u kojemu je bio komplet rublja, čarape, sivo odijelo od tvida i kratki žuti kaput. - Odjeća je sasvim obična - reče Holmes - osim kaputa koji nosi žig agresivnosti. - Blagom kretnjom raširi ga prema svjetlu, a dugi i vitki prsti lepršali su oko njega. - Pogledajte ovamo, unutrašnji džep toliko je produljen da se u njega može smjestiti prepiljena puška. Na ovratniku je iznutra oznaka trgovine muškom robom »Neale, Vermissa, U.S.A.« Proveo sam poučno poslijepodne u župnikovoj privatnoj knjižnici i proširio znanje podatkom da je Vermissa napredan gradić smješten na početku jednog od najpoznatijih nalazišta ugljena i željeza u Sjedinjenim Državama. Koliko se sjećam, gospodine Barker, vi ste dovodili u vezu ta nalazišta s prvom suprugom gospodina Douglasa, pa ne bi bilo površno zaključiti da inicijali V. V. na posjetnici pronađenoj pokraj mrtvaca znače Vermissa Valley, te da bi dolina, koja šalje poslanike smrti, mogla biti ona dolina straha o kojoj smo već čuli. Ovo možemo sa priličnom sigurnošću ustvrditi. A sada gospodine Barker, ne bih htio dalje odgađati vaše objašnjenje.

Trebalo je vidjeti lice Cecila Barkera kako je mijenjalo izraze - od bijesa, čuđenja i zaprepaštenja do neodlučnosti - dok je veliki detektiv izlagao svoje mišljenje. Na kraju je izabrao ponešto jetku ironiju.

- Kad već toliko toga znate, gospodine Holmes, ne biste li nam rekli i nešto više? - podsmjehivao se Barker.

- Ne sumnjate da bih mogao reći i mnogo više, gospodine, ali rado bismo to čuli iz vaših usta.

- To vi, dakle, od mene očekujete? Mogu vam reći samo jedno: ako tu postoji kakva tajna, ona nije moja, i stoga nije na meni da vam je otkrijem.

- Ako je vaš stav zaista takav - zaključio mirno inspektor - onda ćemo vas morati držati na oku dok ne dobijemo nalog za hapšenje.

- Činite, do vraga, što god smatrate shodnim - reče Barker prkosno.

Postupak je, barem što se njega tiče, bio doveden do mrtve točke; dovoljno je bilo baciti samo jedan pogled na to čvrsto, granitno lice, pa da se zaključio da nema te sile koja će ga natjerati da progovori protiv njegove volje. Ali iznenada ženski glas prekine neugodni zastoj. U sobu je ušla gospođa Douglas koja je sve slušala kod poluotvorenih vrata.

- Zaista ste već mnogo za nas napravili, Cecile - reče.

- Ma što da se iz svega toga u budućnosti izrodi, dovoljno ste učinili.

- Dovoljno i više nego dovoljno - opazi Sherlock Holmes ozbiljnim glasom. - Budući da suosjećam s vama, gospođo, to bih vam najtoplije preporučio da pokažete povjerenje u razumnost naše pravne službe, te da dobrovoljno otkrijete policiji svoju tajnu. Možda sam i ja pogriješio ne prihvativši najavu mogućeg povjerenja koju mi je prenio moj prijatelj, gospodin Watson; ali u to sam vrijeme imao dobre razloge da vjerujem da ste izravno upleteni u zločin. Sada sam siguran da nisam bio u pravu. No, kako još preostaje mnogo toga da se objasni, to bih vam preporučio da pozovete gospodina Douglasa da ispriča svoju priču.

Na te riječi gospođa Douglas zapanjeno krikne. Čini se da su na isti način reagirali i svi ostali, kad li odjednom postadosmo svjesni prisutnosti čovjeka koji kao da je izronio iz zida najmračnijega ugla sobe. Gospođa Douglas se okrene... i čas kasnije bila je u njegovu zagrljaju. Gospodin Barker prihvati ruku koju mu je ovaj pružio.

- Ovako je najbolje, Jack - ponavljala je njegova supruga. - Uvjeren sam da je tako najbolje.

- Doista je najbolje, gospođo Douglas - reče Sherlock Holmes. - I ja sam uvjeren da će tako biti za vas najbolje.

Čovjek je još treptao očima, zaslijepljen kao svatko onaj tko iz mraka naglo iziđe na svjetlo. Crte lica bile su mu značajne. Imao je odvažne sive oči, guste, kratko podšišane prosijede brkove, četvrtastu donju vilicu, van izbačenu bradu, duhovita usta. Sve nas je dobro

odmjerio, a onda, na moje veliko čuđenje, prišao meni i pružio mi svežanj papira.

- Čuo sam za vas - reče glasom koji nije zvučao ni sasvim britanski ni sasvim američki, no bijaše unatoč tome ugodno mekan. - Vi ste ovdje povjesničar. Niste se još do sada, gospodine Watsone, susreli s ovakvim slučajem i stoga bih uložio u njega i posljednji dinar. Ispričajte ga sasvim slobodno, na svoj način, no tu su činjenice kojima naprosto ne možete promašiti ukus publike. Proveo sam dva dana zatvoren u tijesnom prostoru one mišje rupe, a ono malo dnevnog svjetla što je do mene dopiralo upotrijebio sam da te činjenice zapišem. Rado vam ih prepuštani, vama i vašim čitaocima. To je priča o »dolini straha«.

- To pripada prošlosti, gospodine Douglas - reče Sherlock Holmes.
- Sada želimo čuti ovu novu priču.

- I ćut ćete je, gospodine - reče Douglas. - Mogu li puši ti dok pričam? Hvala; gospodine Holmes; kako ste pušač, možete zamisliti što znači imati u džepu duhan, a ne zapušiti iz straha da me njegov miris ne oda. I tako puna dva dana. - Nasloni se na kamin i strastveno povuče dim cigare koju mu je Holmes bio pružio. - Čuo sam za vas, gospodine Holmes, ali nisam vjerovao da ćemo se susresti. No već i prije nego što završite sa čitanjem toga - reče pokazavši papire koje sam držao u ruci - morat ćete priznati da sam vam donio nešto sasvim novo i neuobičajeno.

Inspektor Mac Donald zurio je cijelo vrijeme u pridošlicu, ne mogavši doći k sebi od čuda.

- Ovo stvarno ne mogu shvatiti! - napokon poviče. - Ako ste vi gospodin Douglas iz birlstonskog dvorca, čiju onda smrt mi već dva dana istražujemo, i odakle ste, za ime božje, sada izronili? Poput duha ste pred našim očima izniknuli ravno iz poda.

- Aha, gospodine Mac - prijeteći prstom reče mu Holmes - a odbili ste da pročitate onaj izvrstan prikaz o skrivanju kralja Karla. Ljudima u ono doba nije ni padalo na um da se skrivaju ako nisu imali pouzdano skrovište; a skrovište koje je jedanput poslužilo može ponovo biti korisno. Bio sam, dakle, uvjeren da ćemo gospodina Douglasa naći pod ovim krovom.

- I kako se već dugo tako poigravate s nama; gospodine Holmes? - ljutito zapita inspektor. - Kako dugo ste nas pustili da trošimo snage istražujući nešto što ste znali da ne postoji?

- Ni jednoga časa, dragi gospodine Mac. Tek sam sinoć zauzeo definitivni stav prema ovom slučaju. A kako ništa, sve do večeras, nisam mogao dokazati, uputio sam vas i vaše kolege da uzmete slobodan dan. Recite, molim vas, što sam drugo mogao učiniti? Čim sam u jarku otkrio komplet odjeće sinulo mi je da tijelo koje smo našli nije i ne može biti tijelo gospodina Douglasa već čovjeka koji je na biciklu došao iz Tunbridge Wellsa. Svaki drugi zaključak bio bi isključen. Nakon toga trebalo je smisliti gdje bi sada mogao biti gospodin Douglas; prevagnuo je zaključak da se pomoću supruge i prijatelja najvjerojatnije sakrio u kući

kad tu već postoji takvo pogodno mjesto, te da čeka bolja vremena kad će konačno moći pobjeći.

- Dobro ste to smislili - pohvali ga gospodin Douglas. - Doista, nadao sam se da ću uspjeti izmaći britanskim zakonima jer nisam znao kako se ovdje gleda na ovakav slučaj; s druge strane nadao sam se da ću tako zauvijek zamesti trag ovim nitkovima. Slušajte, ja nikad nisam učinio ništa čega bih se morao imalo stidjeti, ništa što ne bih ponovo učinio, no o tome ćete moći prosuditi tek kad vam ispričam povijest svoga života. Ne morate me na to upozoravati, inspektore, čvrsto sam odlučio da kažem istinu.

Neću vam pričati sve od općetka, jer je to sadržano u onim papirima - reče, pokazavši na svežanj koji mi je malo prije pružio - no vidjet ćete da je to vrlo čudna priča. Svedimo je na slijedeće: postoje ljudi koji me s razlogom mrze i koji bi dali i posljednju paru da me se dokopaju. Dokle god oni žive, za mene nema sigurna mjesta na svijetu. Progonili su me iz Chicaga do Kalifornije, zatim su me otjerali iz Amerike; kad sam se oženio i nastanio u ovom mirnom kraju, ponadao sam se da ću posljednje godine života spokojno provesti. Svojoj supruzi nikad nisam objasnio o čemu je riječ. Zašto da je u to uvlačim? Ona bi potpuno izgubila mir zamišljajući da me na svakom koraku čeka zlo. No pretpostavljam da je ipak nešto slutila, jer mi je tu i tamo izmakla pokoja riječ, ali do jučerašnjeg dana nije zapravo znala bit problema. I ona i Barker pri ispitivanju su vam rekli sve što znaju, jer je one noći bilo premalo vremena za bilo kakva objašnjenja. Sada zna sve, a mislim da bi bilo mnogo pametnije da sam joj već prije sve ispričao. Ali teško je bilo odlučiti se na to, draga - obrati joj se i na čas je uhvati nježno za ruku - a ja sam postupio kako sam mislio da je najbolje.

Dakle da počnem, gospodo. Dan prije nego što se to dogodilo našao sam se u Tunbridge Wellsu i slučajno na ulici spazio jednog čovjeka. Bio je dovoljan samo tren - imam oštro oko za takve stvari - pa da budem sasvim siguran tko je. Bio mi je to najveći neprijatelj koji me je godinama progonio kao što izgladnjeli vuk progoni jelena. Odmah sam znao da mi prijeti zlo, te sam se vratio kući da se pripremim. Shvatio sam da ću se morati sam boriti.

Davno nekad bijah tako sretne ruke da se o tome pričalo po Sjedinjenim Državama. Ponadao sam se da će se to ponoviti.

Cijeli slijedeći dan nastojao sam da ne izlazim u vrt. Kasnije sam shvatio da je to bilo dobro, jer bi me inače bio napao onom svojom krnjom puškom prije nego što bih mogao izvući svoju. Nakon što smo podigli most, a ja sam se uvijek osjećao mirnijim kad je bio podignut, prestao sam misliti na opasnost. Nisam nikada ni pretpostavio da bi on mogao ući u kuću i dočekati me. No, kad sam, po običaju obišao kuću, čim sam ušao u radnu sobu naslutio sam opasnost. Mislim da čovjek koji je prošao kroz tolike opasnosti u životu kao ja, razvije nešto poput šestog čula, koje u određenom momentu zazvoni na uzbunu. To sam osjetio i u

tom času, ali vam ne mogu objasniti kako. Trenutak zatim spazih kako ispod prozorske zavjese viri čizma i tada mi postade jasno.

U ruci mi je gorjela samo blijeda voštanica, no kroz otvorena vrata prodiralo je u sobu svjetlo iz hodnika. Stavih voštanicu na stol i zgrabih čekić što sam ga malo prije bio odložio na kaminu. U tom času čovjek navali na mene. Spazih odsjaj noža, te zamahnuh na njega čekićem. Očito sam ga pogodio jer je pao na pod. Čovjek se spretno poput jegulje izvijao oko stola, a onda je naglo izvukao pušku ispod kaputa, čuo sam kako je napinje, no uspio sam ga zgrabiti prije nego što je povukao obarač. Zgrabio sam pušku za cijev, te smo se počeli rvati. Znao sam da će biti gotov onaj koji popusti. On se nije predavao no u toj borbi kundak je bio okrenut prema dolje. Možda sam i ja povukao obarač. Možda smo ga slučajno otkočili dok smo se borili. U svakom slučaju, olovo iz obje cijevi sasulo mu se u lice, a ja sam stajao nad njim zureći u ono što je ostalo od Teda Baldwina. Odmah sam ga prepoznao kad sam ga vidio u gradu kao i ovdje kad me je napao, ali sada ga ni rođena mati ne bi bila prepoznala da ga je kojim slučajem vidjela. Premda sam ogrubio, ipak mi je gotovo pozlilo kad sam ga ugledao. Grčevito sam se držao stola kad je Barker dojurio u sobu. Čuo sam kako silazi i moja supruga, te sam potrčao k vratima da je zaustavim. Nije to bio prizor za žene. Obećao sam da ću doći k njoj što prije budem mogao. Barkeru sam rekao samo riječ-dvije objašnjenja - jer shvatio je sve već na prvi pogled - te smo čekali da dođu ostali. No nikome ni traga. Tada smo shvatili da oni nisu ništa čuli i da smo mi jedini koji znamo što se dogodilo. U tom se času rodila ideja. Bio sam zadivljen njome. Kako je onom čovjeku rukav bio zadignut vidio se žig Lože na podlaktici, evo ovdje.

Čovjek kojeg smo upoznali pod imenom Douglas zasuče rukav kaputa te nam pokaže smeđi trokut u krugu, isti onakav kakav smo vidjeli na mrtvacu.

- Prva pomisao sinula mi je kad sam vidio taj znak. Odjednom mi je plan bio jasan. Njegova visina, kosa i stas bijahu slični mojima. A što se njegovoga lica tiče tu se nitko ne bi bio zakleo da to nisam ja. Skinuo sam s njega ovo odijelo a četvrt sata kasnije Barker i ja smo mu već bili navukli moj kućni kaput i poglegli ga onako kako ste ga vi našli. Smotali smo sve njegove stvari zajedno i privezali za jedini teret koji smo u tom času mogli naći, te zavitlali kroz prozor. Poruka koju je namjeravao ostaviti pokraj moga lesa, sada je ležala pored njegovoga. Stavili smo mu i moje prstenje, no kad je trebalo skinuti vjenčani prsten - on pokaže svoju mišićavu ruku - to, kao što vidite, više nije išlo. Nisam se od njega odvajao od vjenčanja, te da bih ga skinuo trebalo bi ga turpijom prepiliti. Stoga smo tu pojedinost prepustili slučaju. Sumnjam, uostalom, da bih bio pristao da se od njega odvojim, no i da sam htio, eto, nisam mogao. Sjetio sam se, međutim, nečeg drugog: donio sam komadić flastera i stavio ga točno; na mjesto na kojem i ja upravo sada nosim isti takav komad. To Vam je promaklo, gospodine Holmes, jer da ste kojim

slučajem podigli taj flaster, ne biste ispod njega bili našli nikakve posjekotine.

Eto tako se to dogodilo. Da sam se uspio pritajiti a zatim pobjeći, moja bi supruga došla za mnom, pa bismo konačno mogli negdje daleko mirno proživjeti ostatak naših dana. Ovi mi đavoli neće dati mira dokle god ne budu znali da sam pod zemljom; no da su pročitali u novinama kako me je Baldwin ubio, to bi bio kraj mojih nevolja. Nisam imao dovoljno vremena da sve detaljno objasnim Barkeru i svojoj supruzi, ali dovoljno su razumjeli da me podrže. Znao sam za ovo skrovište, no znao je za njega i Ames, pa ipak mu nikad nije palo na pamet da ga poveže s mojim nestankom. Sklonio sam se ovdje, a Barker je učinio sve ostalo.

Mislim da i sami možete pretpostaviti što je sve učinio. Otvorio je prozor i ostavio na njemu trag kako bi vas naveo na pomisao da je ubojica tuda umakao. Priznajem, bilo je previše to od njega zahtijevati, ali kako je most bio podignut, nije nam preostajalo ništa drugo. Kad je napokon sve bilo sređeno, on počne zvoniti na uzbunu što je jače mogao. I sami znate što se poslije dogodilo - eto gospodo, rekao sam vam istinu, čistu istinu, a vi postupite prema vlastitom nahođenju. Meni neka sam bog bude na pomoći. Htio bih sada znati kako engleski zakoni tretiraju ovakav slučaj?

Tišinu koja je nakon toga zavladała prekinuo je Sherlock Holmes.

- Engleski su zakoni u biti pravedni. Bit će vam suđeno kako zaslužujete. No zapitat ću vas: kako je onaj čovjek saznao da ovdje živite, kako je uspio ući u kuću i kako je našao gdje će se sakriti?

- O tome nemam pojma. Holmes probljedi i uozbilji se.

- Bojim se da s ovim slučaj nije završen - reče. - Na vas možda vrebaju i gore opasnosti nego što su engleski zakoni ili čak vaši neprijatelji iz Amerike. - Moj je savjet da se i dalje čuvate. Predviđam vam još veće neprilike, gospodine Douglas.

EPILOG

Prošao je i sudski postupak u kojem je slučaj Johna Douglasa prenesen u nadležstvo višega suda. Na vrhovnom je sudu bio oslobođen s obrazloženjem da je ubio u samoobrani. »Nastojte da napusti Englesku« - pisao je Holmes njegovoj supruzi - »jer ovdje postoje tajne sile što mogu biti još opasnije od onih kojima je izbjegao. U Engleskoj vaš suprug nije siguran«.

Prošla su dva mjeseca i slučaj je donekle zaboravljen. A onda jednoga jutra pronađe Holmes u poštanskom sandučiću zagonetnu poruku: »Avaj, gospodine Holmes, avaj!« Nije bilo ni naslova ni potpisa. Nasmijah se čudnoj poruci, ali Holmes je bio vrlo ozbiljan.

- Vrag tu ima svoje prste, Watson - opazi i dugo je razmišljao namrštena lica.

Te večeri dođe stanodavka, gospođa Hudson, da nami javi kako nas neki gospodin želi vidjeti zbog izvanredno važne stvari. Odmah za njom uđe gospodin Cecil Barker, naš prijatelj iz dvorca. Lice mu bijaše blijedo i uplašeno.

- Donosim vam loše vijesti, strašno loše, gospodine Holmes - reče.

- Toga sam se i bojao.

- Zar ste već primili brzojav? .

- Ne, ali dobio sam poruku.

- Posrijedi je Douglas. Kažu mi da mu je ime Edwards, ali za mene će on uvijek ostati John Douglas iz kanjona Benito. Rekao sam vam da su prije tri tjedna brodom Palmyra otputovali u južnu Afriku.

- Tako je.

- Sinoć je brod stigao u Cape Town, a jutros sam od gospođe Douglas primio ovu poruku:

»John je u oluji pao s broda nedaleko od Svete Jelene. Nitko ne zna kako se nesreća dogodila - Ivy Douglas«.

- Dakle, tako se to zbilo - zamišljeno će Holmes. - Valja priznati da je dobro izrežirano.

- Mislite li da to nije bio nesretan slučaj?

- Nipošto!

- Smatrate li da je ubijen?

- Dakako.

- I ja tako mislim. Ti paklenski Scowreri, to prokleta osvetničko leglo zločinaca.

- Ne, ne, dragi gospodine - reče Holmes. - Majstorska je tu ruka upletena. Nećete tu naći nezgrapnih skraćenih pušaka i pištolja. Stari se majstor odaje potezom kista. Prepoznat ću Moriartyjevo djelo već na prvi pogled. Ovo ubojstvo isplanirano je u Londonu, a ne u Americi.

- Koji bi mogao biti motiv?

- Počinio je to čovjek koji ne zna za neuspjeh, čovjek čiji izvanredan ugled ovisi o uspjehu svakog pojedinog pothvata. Veliki mozak i moćna organizacija stavljeni su u pokret da unište jednog čovjeka. Zdrobiti orah golemim čekićem - to jest veliko rasipanje snage - ali uspjeh je siguran.

- Kakve veze taj čovjek može imati s tim?

- Sve što vam mogu reći jest da smo prvi glas o tome dobili od njegova pomoćnika. Amerikance je netko dobro savjetovao. Budući da su u Engleskoj morali obaviti posao, unajmili su, kao što bi to bio učinio svaki strani zločinac, velikog stručnjaka za ubojstva. Od toga časa čovjek je bio osuđen. Najprije je upotrijebio svoju mašineriju kako bi ga pronašao. Zatim ih je uputio u sve mogućnosti da se dođe do cilja. Kad je nakon toga pročitao u novinama o neuspjehu ubojice iz Amerike, stupio je sam u igru i to majstorskim potezom. Sjećate li se da sam u

birlstonskom dvorcu upozorio vašeg prijatelja kako je opasnost što dolazi veća od minule. Zar nisam imao pravo?

Barker se udari šakom po glavi pun bespomoćna bijesa.

- Nemojte mi reći da se time moramo zadovoljiti. Zar mislite da nitko ne može uništiti tog đavolskog kralja?

- Ne kažem to - reče Holmes odsutna pogleda. - Ne kažem da ga se ne može pobijediti. Ali morate mi dati vremena, vremena mi treba!

Sjedili smo neko vrijeme šutke. Njegove su se prodorne oči trudile da proniknu u tajnu budućnosti.

Za Vas: *BABAC*